Programmabegroting 2020
en
Meerjarenraming
2020-2023

Datum : 22 oktober 2019

reg.nr. 2019034901
zaaknr.Z19.001252

WaterschapScheldestromen

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
1.1 Voorwoord 3
1.2 Samenvatting en begroting in een oogopslag 3
1.3 Kerngegevens 5

2 Programmaplan 6
2.1 Programma waterkeringen 7
2.2 Programma watersystemen 14
2.3 Programma wegen 24
2.4 Programma afvalwaterketen 31
2.5 Programma bestuur en organisatie 38
2.6 Belasting- en algemene opbrengsten 46
2.7 Overkoepelende thema's 49

3 Paragrafen betreffen de financiële positie 51
3.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar 51
3.2 Uitgangspunten en normen 51
3.3 Incidentele baten en lasten 51
3.4 Kostentoerekening 51
3.5 Waterschapsbelastingen 53
3.6 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen 56
3.7 Weerstandsvermogen, -capaciteit en risico's 57
3.8 Financiering, rente en schuldpositie 61
3.9 EMU-saldo 63
3.10 Bedrijfsvoering 64
3.11 Verbonden partijen 65

4 Begroting naar kostendragers 66

5 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten 67

6 Investeringen 68

7 Besluiten 72

Bijlage 2: Verbonden Partijen 73

Bijlage 3: Afkortingen 78

1 Inleiding

1.1 Voorwoord

Dit is de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2020-2023 van waterschap Scheldestromen. Dit document is een uitwerking van de strategienota 2019-2023, hierin zijn de prestatie indicatoren en financiële kaders opgenomen en vastgesteld in de algemene vergadering van 10 oktober 2019.
Voor de vergelijking met het voorgaande begrotingsjaar is de begroting 2019 inclusief de 1e begrotingswijziging 2019 als uitgangspunt gehanteerd.

Deze begroting bestaat uit de volgende onderdelen:
- *Programma's* (prestatie-indicatoren, exploitatie en investeringen) *en overkoepelende thema's*
- *Paragrafen over de financiële positie van het waterschap*
- *Begroting naar kostendragers watersysteembeheer en zuiveringsbeheer*
- *Begroting naar kosten en opbrengstsoorten*
- *Investeringen*
- *Besluitvorming*

1.2 Samenvatting en begroting in een oogopslag

De basis voor de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2020-2023 is de voorgaande meerjarenraming 2019-2022. Uitgangspunten hierin voor 2020 waren: inflatie 1,25%, personeelslasten 1,5%. Actualisatie hiervan heeft in deze begroting 2020 plaatsgevonden. Eveneens heeft actualisatie plaatsgevonden op basis van de bestuursmonitor september 2019.

Ten opzichte van de meerjarenraming 2019-2022 is er sprake van een stijging van de exploitatiekosten. Voor de externe kosten is gerekend met 2,5% kostenstijging (inflatie). Voor de personeelslasten is rekening gehouden met de salarisstijging uit het onderhandelingsresultaat van 3,5% voor de nieuw af te sluiten cao voor 2020 en het aanstellen van 5 fte om te voldoen aan de wettelijke eisen voor de waterkeringstaak (zorgplicht). De extra kosten kunnen deels worden opgevangen door de huidige lage rentestand, een hogere dividenduitkering en een hogere onttrekking uit de reserve. In 2020 resulteert dit per saldo in een stijging van de lastendruk van 4,5%. Voor de jaren 2021-2023 bedraagt de lastendrukstijging respectievelijk 4,5%, 6,66% (hiervan heeft 2,16% betrekking op het vervallen van de precario) en 4,09%.

De totale omvang van de exploitatiekosten bedraagt € 125,8 miljoen. De kosten worden gedekt door een belastingopbrengst van afgerond € 94,4 miljoen en overige opbrengsten van € 29,6 miljoen. Een bedrag van € 1,8 miljoen wordt gedekt uit de reserves.
Doorrekening van de kosten levert de volgende tarieven op voor 2020: ingezetenen € 112,24 (+4,07%), gebouwd 0,05589% (-1,26%), ongebouwd € 86,22 (+7,92%), natuur € 8,18 (+3,01%) en zuiveringsheffing € 62,36 (+3,99%).

Er is in deze meerjarenraming gerekend met een bestuurlijke bestedingsvolume voor de investeringen van € 30 miljoen per jaar, in de vorige meerjarenraming was dit nog ca. € 35 miljoen. Hiervoor is gekozen om één van de belangrijke speerpunten uit het waterschapsprogramma, een netto schuldquote die lager is dan 250%, in de toekomst te kunnen realiseren.

Om de investeringen te kunnen uitvoeren stelt de algemene vergadering kredieten beschikbaar. In het besluit bij deze begroting worden kredieten verstrekt voor de machtigingsinvesteringen van netto € 19,622 miljoen. Voor beleidsmatige investeringen in 2020 zullen separate voorstellen worden opgesteld voor een verwacht krediet van netto € 9,528 miljoen.

De verhouding tussen de weerstandscapaciteit (beschikbare reserves) en de risico's is uitgedrukt in een ratio. De vastgestelde norm is "B-Ruim voldoende", voor de periode 2020-2023 is de ratio "A-uitstekend".

Begroting 2020

€125.8 mln Opbrengsten

Belasting €94.4 mln

Iedereen heeft belang bij het waterschap en ook vervuilers betalen waterschapsbelasting.

4,04 %	4,06 %	4,03 %	7,62 %
€175 Huurwoning 1-persoons-huishouden	**€414** Koopwoning gezin WOZ-waarde: €204.700	**€34.927** Metaalbedrijf WOZ-waarde: €12.280.200	**€6.994** Agrarisch bedrijf WOZ-waarde: €409.300

Overige opbrengsten €31.4 mln

Inkomsten uit eigendomsbeheer (precario, dividend, erfpacht, visrecht ed.) en bijdragen van derden.

Kosten kerntaken €125.8 mln

Droge voeten
Veilig wonen en werken dankzij:
- 424 km dijken
- 52 gemalen

Veilige wegen & fietspaden
Bermen maaien, groot onderhoud wegen en onderhouden wegbeplanting voor:
- 3.890 km weg.

Voldoende water
Maaien en baggeren van sloten
- 12.510 km

Zorgen dat het niet te droog of te nat wordt dankzij:
- 1.265 stuwen

Schoon water
Een goede waterkwaliteit in de sloten. Schoonmaken van rioolwater in:
- 15 rioolwaterzuiveringen
- 52 miljoen m³ gezuiverd afvalwater.

We investeren ook in ruim 50 projecten €30 mln

Werken aan dijken
Plan uitwerkingsfase Hansweert, voorbereiding Westhavendam Breskens.

Gemaal
Hellewoud, onderhoud duikers, revisie gemalen, baggeren Stierskreek.

Zuiveren
Onderhoud zuivering Hulst, Walcheren en diverse rioolgemalen.

1.3 Kerngegevens

Algemene kengetallen	
Oppervlakte beheergebied	190.273 ha
Aantal gemeenten in beheergebied	13
Aantal inwoners	383.100
Aantal leden algemene vergadering	30
-Ingezetenen	23
-Natuur	1
-Ongebouwd	3
-Gebouwd	3
Aantal leden dagelijks bestuur inclusief Dijkgraaf	6

Waterkeringen			Wegen		
Aantal dijkringen	8		Lengte wegen	3.890	km
Lengte primaire waterkeringen	424	km	80 km wegen	140	km
Lengte regionale waterkeringen	560	km	60 km wegen	3.363	km
Kunstwerken	363		Lengte fietspaden	362	km
Strandhoofden/dammen	233		Aantal kunstwerken	4.934	
Havendammen	9		Lengte singelbeplanting	413	
			Aantal bomen	125.000	

Watersystemen			Zuiveringstechnische werken		
Lengte waterlopen	12.510	km	Lengte rioolpersleiding		
-primaire waterlopen	2.799	km	(incl. vrijverval)	581	km
-secundaire waterlopen	8.019	km	Rioolgemalen	156	
-tertiaire waterlopen	1.068	km	Zuiveringsinstallaties	15	
-geen legger water	622	km	Verwerkingscapaciteit		
Poldergemalen op buitenwater	52		zuiveringsinstallaties	811.550	v.e.
Onderbemalingen op binnenwater	50		Slibontwateringsintallaties	4	
Stuwen handbediend/vast	1.095				
Stuwen geautomatiseerd	170				
Duikers (indicatief)	61.506				

Algemeen	x € 1.000
Exploitatiebudget (kosten)	€ 125.788
Afschrijvingen	€ 20.504
Personeelslasten	€ 40.822
Aflossingen op geldleningen	€ 17.269
Boekwaarde vaste activa per 1 januari 2020	€ 302.379
Saldo algemene en bestemmingsreserves per 1 januari 2020	€ 20.080
Saldo voorzieningen per 1 januari 2020	€ 4.419
Restant schuld langlopende leningen per 1 januari 2020	€ 266.403
Opbrengst waterschapsbelastingen (netto)	€ 94.403
Overige opbrengsten	€ 29.572
Aantal formatie-eenheden (fte's) 31 december 2020	468,1

Watersysteemheffing ingezetenen	168.000	woonruimten	Tarief	€ 112,24
Watersysteemheffing ongebouwd	145.870	belastbare ha.	Tarief	€ 86,22
Watersysteemheffing natuurterreinen	28.000	belastbare ha.	Tarief	€ 8,18
Watersysteemheffing gebouwd	€ 53.046	miljoen WOZ-waarde	Tarief	0,05589%
Zuiveringsheffing	550.300	vervuilingseenheden	Tarief	€ 62,36
Verontreinigingsheffing	10.800	vervuilingseenheden	Tarief	€ 62,36

2 Programmaplan

Het programmaplan bestaat uit 6 programma's en de overkoepelende thema's. Op basis van de in dit hoofdstuk beschreven programma's stelt de algemene vergadering het beleid vast en verleent het autorisatie voor de bij de programma's opgenomen budgetten.

(bedragen x € 1.000)

Programma	Begroting 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Waterkeringen	10.106	11.091	11.293	11.882	12.098
Watersystemen	28.282	29.613	30.875	32.502	34.086
Wegen	6.095	5.646	5.958	6.203	6.406
Afvalwaterketen	24.808	25.531	26.376	27.330	28.012
Bestuur en Organisatie	26.984	28.706	29.979	30.866	32.573
Belasting- en algemene opbrengsten	-93.718	-98.774	-103.517	-108.228	-113.018
Saldo netto kosten	**2.557**	**1.813**	965	554	158
Inzet reserves	2.557	1.813	965	554	158
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Per programma is hierna een toelichting gegeven op de prestaties, exploitatiekosten en -opbrengsten, investeringen en meerjarige ontwikkelingen. Een aantal uitgangspunten is op ieder programma algemeen van toepassing. De uitgangspunten zijn daarom hieronder opgenomen.

Externe kosten
De cijfers uit het meerjarenraming 2019-2022 vormen de basis voor de begroting 2020 en meerjarenraming 2020-2023. Er is rekening gehouden met autonome stijgingen en een inflatie van 2,5% per jaar.
In de vorige meerjarenraming was vanaf 2020 rekening gehouden met 1,5% inflatie per jaar.

Personeelslasten
De personeelslasten zijn toegerekend aan de betreffende programma's op basis van ervaringscijfers en inschatting voor komend jaar. Voor 2020 is rekening gehouden met het onderhandelingsresultaat voor de nieuw af te sluiten cao; per 1-1 2020 2,5%, per 1-7-2020 1%. De te betalen pensioenpremie is gelijk aan de huidige premie in 2019, een stijging van 0,2% ten opzichte van de begroting 2019. Vanaf 2021 is rekening gehouden met 3,75% voor o.a. de cao, beoordelen en belonen en mutaties in pensioenpremie en sociale lasten.
In de vorige meerjarenraming was vanaf 2020 rekening gehouden met een stijging van de totale personeelslasten van in totaal 1,5% per jaar.

Kapitaallasten
De kosten van rente en afschrijving fluctueren ieder jaar. De afschrijvingen zijn berekend op basis van de huidige activa, deze dalen doordat activa volledig zijn afgeschreven. Hiertegenover staan nieuwe investeringen waarover voor het eerst kapitaallasten worden berekend. Voor de nieuwe investeringen is per programma gerekend met een afschrijving op basis van een gemiddelde afschrijvingstermijn. Het uitgangspunt is een bestuurlijke bestedingsvolume van € 30 miljoen per jaar. In de vorige meerjarenraming was dit nog rond de € 35 miljoen per jaar.
De rentelasten zijn doorberekend op basis van de huidige leningenportefeuille en de benodigde financieringsbehoefte. Daarbij is in 2020 gerekend met een rente van 1,5% en vanaf 2021 met 2% voor nieuwe geldleningen (was in vorige meerjarenraming vanaf 2020 2%).

Deze uitgangspunten zijn ook opgenomen in hoofdstuk 3.1 en 3.2

2.1 Programma waterkeringen

Wij zorgen voor sterke dijken en duinen. Als beheerder van de meeste Zeeuwse waterkeringen, is veiligheid prioriteit nummer 1. We houden rekening met zeespiegelstijging op basis van reële klimaatscenario's zodat veilig wonen in Zeeland haalbaar en betaalbaar blijft. (Bron: Strategienota)

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
424 km primaire waterkeringen, inclusief kunstwerken, is beoordeeld o.b.v. de wettelijke veiligheidsnormering (%)	5%-10%	30%-35%	60%-65%	100%	-
De organisatie voldoet aan de inrichtingseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%)	40%-50%	70%-80%	100%	100%	100%
De organisatie voldoet aan de uitvoeringseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%)	20%-30%	60%-70%	100%	100%	100%
560 km regionale waterkeringen, inclusief kunstwerken, is beoordeeld o.b.v. de nieuwe provinciale veiligheidsnormering (%)	*	*	5%-10%	40%-50%	100%

**Norm wordt pas in 2020 vastgesteld*

Wat doen we om prestaties te realiseren

Waterveiligheid:

Primaire keringen op orde brengen

- 424 km primaire waterkeringen, inclusief kunstwerken, is beoordeeld o.b.v. de wettelijke veiligheidsnormering (%).

Na de vaststelling van de nieuwe wettelijke normen voor waterveiligheid is in 2017-2018 gestart met de voorbereiding van de wettelijke beoordeling van de primaire waterkeringen. Hiervoor moet intern ook de nodige kennis ontwikkeld worden. De nieuwe wettelijke normering zoals vastgelegd in de waterwet is gebaseerd op overstromingsrisico's. Medio 2022 moeten alle primaire keringen van een veiligheidsoordeel zijn voorzien. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het wettelijk beoordelingsinstrumentarium. Het toezicht op de uitvoering van de beoordeling vindt plaats door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). De inzet voor 2020 is dat 30-35% van het totale areaal is beoordeeld. In de begroting voor het programma waterkeringen is erin voorzien dat we naast het uitvoeren van geotechnisch onderzoek ook expertise inhuren voor het vertalen van onderzoeksresultaten, ondersteuning bij het uitvoeren van de wettelijke beoordeling en het opstellen van de beoordelingsrapportages voor ILT.

Primaire keringen in stand houden

- De organisatie voldoet aan de inrichtingseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%)
- De organisatie voldoet aan de uitvoeringseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%)

Het nieuwe waterveiligheidsbeleid dat in 2017 van kracht is geworden en het gewijzigde toezicht namens het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat door ILT op de primaire waterkeringen is aanleiding voor het implementeren van het wettelijk kader zorgplicht. Eind 2021 wil

het waterschap werken conform het wettelijk kader zorgplicht, passend bij de eigen organisatieontwikkeling en de landelijke richtlijnen. Jaarlijks wordt over de uitvoering van de zorgplicht gerapporteerd. Op basis van het door het waterschap opgestelde verbeterplan zal in 2020 voor 70-80% worden voldaan aan de inrichtingseisen en voor 60-70% aan de uitvoeringseisen van de zorgplicht.

Regionale waterkeringen en noodvoorzieningen op orde brengen/houden

- 560 km regionale waterkeringen, inclusief kunstwerken, is beoordeeld o.b.v. de nieuwe provinciale veiligheidsnormering (%).

Voor de regionale waterkeringen vindt de herziening van de ligging van het stelsel van regionale waterkeringen en de normstelling door de provincie plaats. De normering van de natte regionale waterkeringen is in 2018 afgerond. In 2020 zal de herziening van de normering en de ligging van het stelsel van de droge regionale waterkeringen en de bestuurlijke besluitvorming daarover worden afgerond (fase 1 en fase 2). Daarna zal gestart worden met de inspectie en beoordeling van de regionale waterkeringen.

Omgeving

Waterkeringen zijn beeldbepalend in het Zeeuwse landschap. Zij bieden kansen voor recreatie, natuur en economie. Dit mag niet ten koste gaan van waterveiligheid.

Veerse Meer

Voor het Veerse Meer werken we actief mee aan het opstellen van een gezamenlijke gebiedsvisie. In 2020 zal een nieuw convenant Veerse Meer worden opgesteld en zullen samenwerkingsovereenkomsten met watersportverenigingen, recreatiebedrijven en commerciële jachthavens worden afgesloten. Het waterschap draagt bij in de exploitatie van het Veerse Meer. Voor het in stand houden van het huidige voorzieningenniveau is het nodig het investeringsvolume te verhogen. Met ingang van 2020 is dit begroot op € 320.000,- per jaar. De partners in het convenant dragen bij in de kapitaallasten van de investeringen.

Voorzieningen recreatief medegebruik

Een deel van de voorzieningen voor recreatief medegebruik heeft het waterschap zelf in beheer zoals bijvoorbeeld opengestelde onderhoudswegen. Het beheer en onderhoud van deze voorzieningen zullen we sober maar doelmatig invullen. Gezien de ontwikkelingen die de laatste jaren met name aan de kust hebben plaatsgevonden willen we met de gemeenten komen tot herziening en actualisatie van de afspraken over het beheer en onderhoud ten behoeve van het recreatief medegebruik en/of de aanwezig recreatieve voorzieningen. Daarbij gaat het om het gewenste kwaliteitsniveau en de bijbehorende financieringsafspraken.

Eigen plannen

Voor 2020 staat de actualisatie en herziening van een aantal plannen op de agenda, o.a. met betrekking tot inspecties, onderhoud en de aanpak van de versterkingsopgave (HWBP). Met het oog op de toekomstige uitvoering van de HWBP projecten vindt ook de doorontwikkeling plaats van de Projectorganisatie Waterveiligheid.

Evenals in 2019 zullen in 2020 de nodige onderzoeken worden uitgevoerd die nodig zijn voor de voorbereiding van de uit te voeren versterkingswerken in het kader van het HWBP.

Naast het uit te voeren reguliere jaarlijks onderhoud zal de uitvoering van het groot onderhoud maatregelen bevatten op basis van de inspecties en onderzoeken. Dit zal een meer planmatige invulling krijgen. Voorzien is in het inzetten van externe expertise voor het uitvoeren van inspecties, met name voor de kunstwerken.

In het kader van de implementatie van de zorgplicht zullen we in 2020 doorontwikkelen naar een werkwijze van meer risicogestuurd beheer en onderhoud.

Plannen van en met derden voor waterkeringen

Op diverse plaatsen in Zeeland is sprake van gebiedsontwikkeling, dan wel initiatieven van derden, die een relatie hebben met de waterkeringen. Met initiatiefnemers vindt het nodige overleg plaats en moeten plannen beoordeeld worden. Te noemen zijn o.a. de uitwerking van de Zeeuwse Kustvisie, het vervolg van de integrale veiligheidsstrategie Oosterschelde, ontwikkelingen Grevelingen en Herijking Deltaprogramma (o.a. ruimtelijke adaptatie, Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta). Ook het beoordelen van vergunningsaanvragen valt hieronder. De randvoorwaarden zoals vastgelegd in de strategienota zijn het kader voor onze opstelling in de genoemde planvorming en beoordeling van c.q. medewerking aan initiatieven.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	7.415	7.605	7.639	8.006	8.001
externe opbrengsten	-501	- 501	- 501	- 501	- 501
personeelskosten	2.781	3.597	3.750	3.890	4.036
rente en afschrijving	411	390	405	487	562
Netto kosten programma waterkeringen	**10.106**	**11.091**	**11.293**	**11.882**	**12.098**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten

In de eerste begrotingswijziging 2019 is de begroting van het programma verhoogd met € 111.000,-. Van dit bedrag heeft € 84.000,- betrekking op incidentele posten uit 2018. Het restant betreft een aanpassing van de exploitatie 2019. De oorspronkelijke begroting 2019 had een saldo van € 7.304.000,-

Over de gehele periode is gerekend met een prijsindexering van 2,5% per jaar. Toch laat het kostenverloop over de jaren een fluctuerend beeld zien. De belangrijkste oorzaak hiervan is de bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Deze collectieve bijdrage wordt door het Rijk vastgesteld en is op basis van de laatste opgave verwerkt in de begroting. Voor 2020 is deze geraamd op € 3.800.000,-, dat is € 300.000,- hoger dan in 2019. Voor de jaren 2021 t/m 2023 is respectievelijk gerekend met € 3,5 miljoen, € 3,7 miljoen en opnieuw € 3,5 miljoen.
In 2019 zijn nieuwe afspraken gemaakt over het strandbeheer langs de Walcherse kust met als resultaat dat het waterschap hierin financieel niet meer behoeft bij te dragen. Met ingang van 2021 is budget opgenomen voor het voorbereiden/begeleiden van het project ‘restopgave vooroeverbestorting’, zoals is overeengekomen met het Rijk.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten laten over de gehele periode een stabiel beeld zien. Naast de bijdrage die de convenantpartners inbrengen in de exploitatie van het Veerse Meer betreft het opbrengsten die een relatie hebben met voor derden verrichte werkzaamheden.

Personeelskosten

De stijging van de personeelskosten in 2020 betreft het cao onderhandelingsresultaat. De jaren daarna is rekening gehouden met een stijging van 3,75% per jaar voor cao, beoordelen en belonen, pensioenpremie en overige stijgingen van sociale lasten. Om te kunnen voldoen aan de uitvoering van de kerntaak waterveiligheid zijn er 5 extra formatieplaatsen opgenomen in

de begroting. Dit is noodzakelijk om alle primaire waterkeringen te beoordelen op basis van het wettelijke beoordelingsinstrumentarium.

Rente en afschrijving:
Bij het programma waterkeringen is de ontwikkeling van de kapitaallasten beperkt, omdat er veel subsidiabele projecten worden uitgevoerd. Voor de HWBP projecten geldt een eigen bijdrage van 10%. Voor de nieuwe investeringen is gerekend met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 30 jaar op basis van het bestuurlijke bestedingsvolume.

Investeringen

x € 1.000

Investeringen	Prognose besteding*			
	2020	2021	2022	2023
onderhanden investeringen	0	0	0	0
nieuwe investeringen	813	2.661	3.915	3.738
netto prognose besteding waterkeringen	**813**	**2.661**	**3.915**	**3.738**

* De bestedingsprognose maakt onderdeel uit van € 165 miljoen aan voor te bereiden projecten in de periode 2019-2023. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.

Overzicht nieuwe investeringen en voorgenomen bestedingen begroting 2020, meerjarenraming 2020-2023

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Waterkeringen										
Aanleg en onderhoud waterkeringen										
	Nieuwe investeringen									
	Begroting 2020, machtiging									
	PRJ1440A	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2020	320	0	320	320	0	0	0	0
	Begroting 2020, separaat aan te vragen									
	PRJ1013H	HWBP Hansweert (24S-1) - Planuitwerking	7.250	6.525	725	363	362	0	0	0
	PRJ1013L	HWBP St. Annaland (24T) - Verkenning	318	288	30	30				
	HWBP-projecten									
	PRJ1013D	HWBP Hansweert-Kerncentrale (24S-2)	8.000	7.200	800	0	-58	32	32	704
	PRJ1013E	HWBP Zuid-Beveland Oost Oostersch(24O)	5.500	4.950	550	0	0	0	18	528
	PRJ1013F	HWBP Kanaal Zuid-Beveland Dr30 (24P)	20	18	2	0	0	0	0	0
	PRJ1013G	HWBP Zuid-Bevel.Oost Westersch (24R)	4.200	3.780	420	0	0	0	16	403
	PRJ1013H	HWBP Hansweert (24S-1)	88.150	79.335	8.815	0	0	2.800	2.810	2.800
	PRJ1013I	HWBP Aansl kerncentr-Tennet (24S-3)	1.000	900	100	0	5	8	84	0
	PRJ1013L	HWBP St. Annaland (24T)	3.682	3.312	370	0	32	336	0	0
	PRJ1013M	HWBP Kop van Ossenisse (24Z)	4.000	3.600	400	0	0	16	16	368
	PRJ1447A	HWBP Marinierskazerne (N29-3,totaal)	10.500	9.450	1.050	0	0	0	42	1.008
	2021 e.v.									
	PRJ1440	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 20ev	1.750	0	1.750	0	320	320	320	790
	PRJ1441	Aanpas Keersluis Vlissingen (24H)	35	32	4	0	0	3	0	0
	PRJ1499	Restopgave vooroeverbestortingen	10.591	10.591	0	0	0	0	0	0
	PRJ1512	Westhavendam Breskens	1.700	0	1.700	100	1.600	0	0	0
	PRJ1513	Muur van Altena	1.600	0	1.600	0	400	400	400	400
	Nieuwe investeringen		***148.616***	***129.981***	***18.636***	***813***	***2.661***	***3.915***	***3.738***	***7.001***
	Onderhanden investeringen					***0***	***0***	***0***	***0***	***0***
	Totaal waterkeringen		***148.616***	***129.981***	***18.636***	***813***	***2.661***	***3.915***	***3.738***	***7.001***

Toelichting:
Nieuwe investeringen 2020, machtiging

PRJ1440A Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2020 (krediet € 320.000,- bruto/netto)
Uit inspecties van diverse damwanden en de steigers blijkt dat deze dermate versleten zijn dat het beschermen van de oever (damwand) en het dienen als afmeergelegenheid (steigers) niet meer gegarandeerd zijn. De damwanden en steigers zijn aan het einde van de technische levensduur. Bovendien is er sprake van veiligheidsrisico's.
Voor 2020 omvat het project het vervangen van de damwandkade ter plaatse van het eiland de Omloop, het vervangen van de kade bij het eiland Arneplaat en het vervangen van een steiger bij het eiland Haringvreter. De uitvoering vindt plaats in 2020.

Nieuwe investeringen 2020, separaat aan te vragen

PRJ1013H HWBP Hansweert (krediet € 7.250.000,- bruto / € 725.000,- netto)
Het project is verder toegelicht onder de paragraaf 'HWBP-projecten'. Medio 2019 is gestart met de planuitwerkingsfase en deze zal naar verwachting begin 2021 worden afgerond. Voor het realiseren hiervan wordt een (aanvullend) voorbereidingskrediet aangevraagd.

PRJ1031L HWBP St. Annaland (krediet € 318.000,- bruto / € 30.000,- netto)
De waterkering bij St. Annaland is wettelijke beoordeeld. Uit de beoordeling blijkt dat 0,6 km van de waterkering versterkt moet worden. Het gedeelte van de waterkering dat versterkt moet worden grenst aan een gebiedsontwikkeling (realiseren woonwijk) van de gemeente Tholen. In 2020 zal gestart worden met de verkenningsfase en hiervoor zal een (aanvullend) voorbereidingskrediet worden aangevraagd.

HWBP-projecten

De scope van de projecten (met name lengte van de tracés) is nog gebaseerd op de uitkomsten van de laatste toetsing uit 2011, die uitgaan van de oude waterveiligheidsnormen (met uitzondering van Hansweert S1). De beoordeling van de dijktrajecten (waar de geprogrammeerde tracés in liggen) aan de hand van de nieuwe veiligheidsnormering kan gevolgen hebben voor de scope (omvang) van de projecten en daarmee tevens voor de programmering in de jaren. Er kan dus op dit moment nog niet gesproken worden van een stabiele programmering.

PRJ1013H HWBP Hansweert
De dijk bij Hansweert is wettelijk beoordeeld. Uit de beoordeling is gebleken dat 5,15 km waterkering versterkt dient te worden. De verkenningsfase voor de beoogde dijkversterking is in 2019 afgerond. Medio 2019 is het voorkeursalternatief bepaald en bestuurlijk vastgesteld. Vervolgens is gestart met de planuitwerkingsfase (nadere uitwerking van het voorkeursalternatief) die naar verwachting begin 2021 zal worden afgerond. De start van de realisatie van de dijkversterking is gepland in 2021.
De projectraming laat een forse stijging zien. In grote lijnen kan dit als volgt worden verklaard:

- autonome kostenontwikkeling/prijsindexering van 2017 naar 2019;
- naast het faalmechanisme 'hoogte' is door de nieuwe normering ook het faalmechanisme 'binnenwaartse stabiliteit' meegenomen. Dit leidt tot een groter ruimtebeslag waardoor de vastgoedkosten toenemen;
- oorspronkelijk was uitgegaan dat een deel van de geconstateerde tekortkomingen buitenwaarts gerealiseerd kon worden. Dit is volledig binnenwaarts geworden met als resultaat meer technisch kostbare oplossingen en landschappelijke inpassingen.

Investeringen 2021-2023

Hierna is een toelichting gegeven voor de projecten voor de komende periode waar ten opzichte van de vorige meerjarenraming een wijziging heeft plaatsgevonden in de raming van de projectkosten.

PRJ1440 Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2021 en verder
Uit inspecties van diverse damwanden en steigers blijkt dat deze dermate versleten zijn dat het beschermen van de oever (damwand) en het dienen als afmeergelegenheid (steigers) niet meer gegarandeerd zijn. De damwanden en steigers zijn aan het einde van de technische levensduur. Bovendien is er sprake van veiligheidsrisico's.
Voor het vervangen van deze voorzieningen is structureel het investeringsbedrag verhoogd van netto € 150.000,- eenmaal in de 2 jaar naar jaarlijks € 320.000,-.

PRJ1499 Restopgave vooroeverbestortingen
Het Ministerie van I&W heeft aangegeven dat het Rijk de overeenkomst 'inzake de zorg voor de oevers en oeverwerken binnen het vigerende kust en waterkeringsbeleid van het Rijk' uiterlijk in 2021 af laat lopen en niet voor een nieuwe termijn wil verlengen. In vervolg hierop is bestuurlijk overleg opgestart tussen alle hierbij betrokken partijen. Afgesproken is om een inventarisatie te maken van de zogenaamde restproblematiek. Hieronder wordt verstaan de trajecten waarop, nadat de huidige programma's voor de vooroeverbestortingen zijn afgerond, nog maatregelen moeten worden getroffen om deze aan de norm voor de primaire waterkeringen te laten voldoen. Gezien de al uitgevoerde en nog uit te voeren vooroeverbestortingen in de Ooster- en Westerschelde gaat het om relatief beperkte lengtes. Voor de trajecten die niet voldoen is een afkoopsom afgesproken van € 10,6 miljoen. De afspraken zijn vervolgens opgenomen in een overeenkomst, die eind 2018 / begin 2019 door de partijen bestuurlijk is geaccordeerd. De capaciteit en / of middelen die nodig zijn voor de uitvoering komen voor rekening van het waterschap.

PRJ1512 Westhavendam Breskens
Bij inspecties van de primaire waterkeringen is ernstige scheurvorming in en vervorming van de waterbouwasfalt bekleding van de Westhavendam van Breskens geconstateerd. Het schadebeeld is zodanig van aard dat groot onderhoud nodig is aan de havendam.
In 2020 vindt de voorbereiding plaats van de te nemen onderhoudsmaatregelen en de realisatie hiervan is gepland voor 2021.

PRJ1513 Muur van Altena
De Muur van Altena in Vlissingen is onderdeel van de primaire waterkering. Uit inspecties is gebleken dat groot onderhoud nodig is. De Muur van Altena is ook een Rijksmonument.
In 2020 vindt de voorbereiding plaats en zullen de subsidiemogelijkheden in beeld worden gebracht en indien mogelijk aangevraagd. Gezien het specialistische werk zal vanaf 2020 jaarlijks een deel van het project worden uitgevoerd.

Risico's

In 2019 is besloten om voor de uitvoering van de activiteiten van het programma Waterkeringen extra capaciteit in te zetten. De vacatures daarvoor zijn in het 3e en 4e kwartaal van 2019 opengesteld. In het formuleren van de prestaties is er vanuit gegaan dat deze vacatures per 1 januari 2020 kunnen worden ingevuld. Indien nodig zal met tijdelijke inhuur in de benodigde personele capaciteit en expertise worden voorzien.
Het uitvoering geven aan de projecten voor de waterveiligheidsopgave (projectorganisatie waterveiligheid) kan op termijn leiden tot een vraag naar extra personele capaciteit.

In september 2019 is de getijdenduiker Waterdunen officieel in gebruik genomen. Tot aan de zomer van 2020 zal de testfase van de getijdenduiker doorlopen. Eind 2019 zal de besluitvor-

ming worden afgerond voor de oplossing van het zogeheten ‘waterbezwaar’. De mogelijke financiële consequenties hiervan zijn bij het opstellen van de begroting 2020 nog niet bekend en is er derhalve hiervoor nog geen budget opgenomen c.q. gereserveerd.

De herziening en actualisering van de afspraken met gemeenten over beheer en onderhoud in verband met het recreatief medegebruik en recreatieve voorzieningen van de waterkeringen vraagt om medewerking van de betreffende gemeenten. In de reguliere (bestuurlijke) overleggen die er met gemeenten zijn zal dit onderwerp de nodige aandacht krijgen.

2.2 Programma watersystemen

Water is zo vanzelfsprekend dat het pas opvalt als er een tekort of een overschot is. Er zijn dag en nacht waterschappers in de weer om te zorgen voor een goed waterbeheer. Kortere periodes met hevige neerslag en langere periodes met droogte komen steeds vaker voor. Samen met overheden, ondernemers en inwoners werken we aan een watersysteem dat tegen een stootje kan. *(Bron: Strategienota)*

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor macrofauna (%)	15%-60%	40%-75%	75%	75%-80%	80%-85%
KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor macrophyten (%)	15%-60%	40%-75%	75%	75%-80%	80%-85%
KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor fytoplankton (%)	15%-60%	40%-75%	75%	75%-80%	80%-85%
KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor vis (%)	15%-60%	40%-75%	75%	75%-80%	80%-85%
Watersystemen zijn bereikbaar voor vis (% t.o.v. de oppervlakte van het totale beheergebied)	45%	45%	45%	47%	49%
Natuurvriendelijke oevers aangelegd (in km)	5 km	4 km	3 km	3 km	3 km
KRW-waterlichamen voldoen aan de normen voor de chemische waterkwaliteit (%)	75%	75%	75%	80%	85%
Planvorming Wateropgave afgerond: het gebied is doorgerekend op basis van de inundatienormen (%)	75%-85%	**100%**	-	-	-
De maatregelen om het beheersgebied voor wateroverlast (WB21) op orde te brengen zijn uitgevoerd (%) *(tussen haakjes het percentage van de oppervlakte van het beheergebied dat voldoet aan de normen voor WB21)*	60% *(99,4%)*	65% *(99,4%)*	73% *(99,5%)*	87% *(99,6%)*	93% *(99,6%)*
Het gebied heeft een actueel vastgesteld peilbesluit (%)	61%	61%-100%	**100%**	100%	100%
De maatregelen om het beheersgebied voor peilbeheer (GGOR) op orde te brengen zijn uitgevoerd (%) *(Tussen haakjes het oppervlakte van het beheergebied dat voldoet aan de normen voor GGOR)*	58% *(96,0%)*	61% *(96,3%)*	67% *(96,8%)*	72% *(97,4%)*	76% *(97,7%)*
Aantal afwijkingen van de bandbreedte in het peilgebied door technisch falen	≤5	≤5	≤5	≤5	≤5

Wat doen we om prestaties te realiseren

Gezond water:

Goede ecologische waterkwaliteit

- KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor macrofauna
- KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor macrophyten

- KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor fytoplankton
- KRW-waterlichamen voldoen aan de doelen voor ecologische waterkwaliteit voor vis

We streven naar een goede ecologische waterkwaliteit in al onze oppervlaktewateren in 2027, in lijn met de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). In de afgelopen periode is geconstateerd dat er een kennishiaat bestaat over de ecologie in brakke wateren. Daarom is het onderzoeksprogramma “kennisimpuls brakke wateren” opgestart waarin wordt onderzocht in welke mate de huidige normen voor ecologie (gebaseerd op zoet water) realistisch zijn voor de (veelal brakke) wateren binnen het beheergebied van Scheldestromen. Resultaten van dit onderzoek worden in 2020 verwacht en vormen input voor de voorbereidingen voor het Stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027.

Leefruimte voor de biologie

Watersystemen zijn bereikbaar voor vis (% t.o.v. de oppervlakte van het totale beheergebied)
- Natuurvriendelijke oevers aangelegd (in km)

Het beheersgebied moet in 2027 voldoen aan de KRW-doelstellingen. Voor de inrichting van het watersysteem zijn bindende maatregelen opgenomen in het Stroomgebiedsbeheerplan Schelde 2016-2021. Dit betreft onder meer vispassages en natuurvriendelijke oevers. Voor vispassages worden de doelstellingen uit het huidige Stroomgebiedsbeheerplan in 2019 behaald. Voor natuurvriendelijke oevers wordt gekeken naar de effectiviteit in relatie tot de gestelde KRW-doelen. Tot dat hier meer duidelijkheid over is, wordt de aanleg van natuurvriendelijke oever beperkt tot die maatregelen die ook bijdragen aan andere doelen, zoals beperken van wateroverlast. In 2020 staat de aanleg van 4 km natuurvriendelijke oever gepland

Chemische waterkwaliteit

- KRW-waterlichamen voldoen aan de normen voor de chemische waterkwaliteit (%)

Er zijn verschillende factoren die de chemische waterkwaliteit beïnvloeden, waaronder lozingen van bedrijven, landbouwemissies, effluent van onze eigen rioolwaterzuiveringen en natuurlijke bronnen zoals zoute kwel. De Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt normen voor een reeks aan milieuvreemde stoffen. Als waterbeheerder zijn we verantwoordelijk voor het terugdringen van deze stoffen (prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen). In drie gebieden beïnvloedt ons effluent de waterkwaliteit in belangrijke mate negatief. Voor die locaties onderzoeken we de haalbaarheid van aanvullende zuiveringstechnieken (zie ook het programma Afvalwaterketen). We investeren nog niet in de realisatie van aanvullende technieken. Voor de overige factoren zien we toe op het naleven van lozingsvoorwaarden en overleggen we met bedrijven en de landbouw om de impact waar mogelijk te beperken. Verder dragen we bij aan het stimuleren van emissiebeperkende maatregelen. In 2020 wordt vindt hiertoe de uitvoering van het project erfemissies plaats, waarin agrariërs worden ondersteund in het nemen van emissiebeperkende maatregelen. Verder wordt nadere invulling gegeven aan de implementatie van het actuele activiteitenbesluit (met name met betrekking tot emissieschermen).

Beperken wateroverlast:

Inrichten van het watersysteem

- Planvorming Wateropgave afgerond: het gebied is doorgerekend op basis van de inundatienormen (%)
- De maatregelen om het beheersgebied voor wateroverlast (WB21) op orde te brengen zijn uitgevoerd (%)

We ronden eind 2020 de Planvorming Wateropgave (PWO) af. Daarin brengen we het huidige beschermingsniveau voor situaties met extreme neerslag voor ons hele gebied in beeld, zodat

de benodigde maatregelen kunnen worden bepaald. Van de in 2018 doorgerekende gebieden is al meer dan 99% op orde, toch vraagt het resterende deel nog een forse investering. Als maatregelen te kostbaar zijn in verhouding tot de maatschappelijke baten, dan stellen we voor de normen aan te passen. Dat is nodig om het waterbeheer betaalbaar te houden. In 2020 is gepland dat met uitvoering van investeringsprojecten 5 % van de resterende opgave uit het waterbeheerplan wordt opgelost.

In stand houden van het watersysteem

Naast het op orde brengen van het watersysteem, voeren we onderhoud uit om de vasthoud-, bergings- en afvoercapaciteit van het watersysteem in stand te houden. Hiertoe vindt in 2020 het reguliere onderhoud plaats via maaien, baggeren, en oeverherstel alsmede het onderhoud aan stuwen en gemalen.

Muskus- en beverratten vormen een risico voor de staat van onze waterkeringen en watersystemen. Landelijk is in 2019 de strategie vastgesteld om muskusratten terug te dringen tot aan de landsgrenzen. Dit wordt verder uitgewerkt in een landelijke aanpak, Scheldestromen is daarbij betrokken. In afwachting hiervan zetten we het huidige beleid voorlopig voort. Dat is gericht op het onder controle houden van de muskusrattenpopulatie in ons beheergebied met een norm van <0.15 vangsten/km. Voor beverratten is de ambitie om deze buiten de gebiedsgrenzen te houden.
Door de langdurige droge periodes heeft het waterschap ervoor gekozen de waterpeilen lang hoog te houden, ook gedurende de afgelopen winter. Dit bemoeilijkt het vangen van Muskusratten aanzienlijk. Ondanks deze klimatologische omstandigheden en incidentele capaciteitsproblemen, voldoet het team MURA-bestrijding (incl. 2 ingehuurde bestrijders) aan de bestuurlijke verplichting van een gemiddelde 0,15 vangsten per km. Als de komende winterperiode de waterpeilen weer langdurig hoog worden gehouden (voor het 2de jaar opeenvolgend), kan dit een negatief effect hebben op de vangsten en populatie van muskusratten. Een passende beheermaatregel is om de ingehuurde bestrijders meer in te zetten, wat mogelijk zal leiden tot een overschrijding van het inhuurbudget.

Optimaal gebruik:

Gewenste waterpeilen

- Het gebied heeft een actueel vastgesteld peilbesluit (%)
- De maatregelen om het beheersgebied voor peilbeheer (GGOR) op orde te brengen zijn uitgevoerd (%)
- Aantal afwijkingen van de bandbreedte in het peilgebied door technisch falen

Het Omgevingsplan Zeeland beschrijft de optimale waterstanden per grondsoort en gebruik. In peilbesluiten leggen we vast welk peilbeheer we hier onder normale omstandigheden op voeren. Hierbij zoeken we, met inbreng van de belanghebbenden, een balans tussen de waterbehoeften voor de verschillende functies en de bodemopbouw. Dat resulteert in een Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR). Als onderdeel van de uitvoering van de PWO hebben we eind 2020 hebben we alle peilbesluiten geactualiseerd. Zoals eerder vermeld (onder inrichten van het watersysteem) is de afronding van de PWO een project wat door het korte tijdpad richting afronding aanzienlijke risico’s heeft op financiën, tijd en kwaliteit. Focus hierbij zit momenteel op een tijdige afronding van dit project.
Vervolgens voeren we de benodigde maatregelen uit om de gewenste peilen overal te kunnen voeren. In 2027 moet het gebied hiervoor volledig op orde zijn. We streven er naar dat de peilen in het gehele gebied dan voldoen aan de actuele peilbesluiten (gemeten bij de afvoerende kunstwerken, zoals stuwen en gemalen). In 2020 is gepland dat met de uitvoering van de investeringsprojecten 3 % van de resterende opgave uit het waterbeheerplan wordt opgelost.

Zoetwaterbeschikbaarheid
Beleidsmatig geven we in 2020 uitvoering aan het zoetwaterprogramma waarbij we de inzet van 2019 continueren. Dit betekent onder andere inzet in het living lab Schouwen-Duiveland, inzet in POP3 regeling voor zoetwatermaatregelen en inzet voor het stuwtjesproject Noord Beveland. Wij zullen in de komende periode bepalen hoe we invulling geven aan de gestelde zoetwaterambitie in het waterschapsprogramma en strategienota aan de hand van de in het deltaprogramma zoetwater gestelde ambitie “In 2050 is Nederland weerbaar tegen zoetwatertekort”.

Grondwater
Reguliere activiteiten bestaan uit behandelen vergunningaanvragen en meldingen voor grondwater. Daarnaast is in 2019 de beleidsnota grondwater vastgesteld en wordt er een uitvoeringsnotitie opgesteld. Dit zal in 2020 leiden tot verdere uitwerking op onderdelen. Dit om verder invulling te geven aan optimaal en duurzaam gebruik van grondwater en om mogelijke efficiëntieverbeteringen nader uit te werken. Door de afgelopen droge jaren is er wel een grote toename in het aantal aanvragen tot grondwateronttrekkingen. Dit geeft een risico dat de gestelde termijnen voor behandeling van aanvragen overschreden worden en geeft tevens een risico op vertraging van beleidsuitwerking.

Water in de stad
We zijn verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van stedelijk oppervlaktewater en het afvoeren van overtollig water uit het stedelijk gebied. Beide komen steeds meer onder druk te staan door klimaatverandering met meer hevige buien, periodes van langdurige droogte en hogere gemiddelde temperaturen. Gezamenlijk met gemeenten bepalen we in SAZ+ -verband (Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland) de Stedelijke Wateropgave (SWO). Voor de Zeeuwse kernen worden concrete maatregelen bepaald die nodig zijn om deze woongebieden toekomst-/ klimaatbestendig te maken. Daarbij zetten wij in op verwerking van overtollig water via het watersysteem en de bodem en niet via het rioleringsstelsel. Dit om verdunning van het afvalwater zoveel mogelijk te voorkomen (zie het programma Afvalwaterketen). De exacte ambitie en planning bepalen we samen met de gemeenten in de SAZ+.

Verantwoord gebruik van water
Vergunningen, toezicht en handhaving zijn essentiële instrumenten om verantwoord gebruik van water te borgen. Dit geldt zowel voor waterkwaliteit als -kwantiteit van het grond- en oppervlaktewater. De keten van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) brengen we voor al onze primaire taken op orde volgens de landelijke criteria. Dit vraagt aanpassing van de organisatie (onderdeel van de organisatieontwikkeling) en het op orde brengen van de personele capaciteit. Tussentijds is er een risico dat uitvoering van onze VTH taken niet voldoet aan de landelijke criteria.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	12.637	12.932	13.547	14.162	15.066
externe opbrengsten	-216	-8	-8	-8	-8
personeelskosten	7.990	8.464	8.740	9.068	9.408
rente en afschrijving	7.871	8.225	8.596	9.280	9.620
Netto kosten programma watersystemen	**28.282**	**29.613**	**30.875**	**32.502**	**34.086**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten
Voor 2019 is het begrote bedrag verhoogd met € 396.000,- aan eenmalige kosten uit de eerste begrotingswijziging 2019 (uitgesteld werk uit 2018 € 178.000,- en cultuurhistorische duikers € 218.000,-). De primaire begroting in 2019 bedroeg € 12.241.000,- en is in 2020 € 690.000,- hoger.

De kosten onderhoud waterlopen zijn conform het waterbeheerplan in 2020 met € 250.000,- verhoogd. Dit is ingezet voor hogere baggerkosten van € 551.000,- in 2020 en wordt gecompenseerd door lagere uitgaven aan eigen oeverherstel € 170.000,- en € 103.000,- oeverherstel Sloeweg*[1] (afgerond in 2019). De kosten zijn € 60.000,- lager omdat de opbrengsten voor baggeren in mindering zijn gebracht op de kosten*[2].

De energiekosten voor beheer van de gemalen worden berekend op basis van het gemiddeld verbruik, wijzigingen in de bedrijfsvoering en verwachte eenheidsprijzen. De kosten stijgen met € 206.000,- door een forse toename van de leverancierskosten. Het onderhoud van de gemalen is op basis van statistische berekeningen € 184.000,- hoger geraamd in 2020.

Daarnaast is er € 80.000,- beschikbaar voor onvoorziene uitgaven binnen het programma.

In de jaren 2021-2023 wordt naast inflatiecorrectie, conform het waterbeheerplan, jaarlijks een bedrag aan het onderhoud waterlopen toegevoegd om het onderhoud op het gewenste niveau te krijgen.

Externe opbrengsten
De externe opbrengsten zijn in 2019 begroot op € 216.000,-. In 2020 dalen de externe opbrengsten naar € 8.000,-. Door een lagere tijdsbesteding en lagere externe kosten voor het Interreg project Scape dalen de opbrengsten met € 44.000,-. Daarnaast zijn er in 2020 geen opbrengsten meer voor oeverherstel aan de Sloeweg (*[1] zie externe kosten), een verschil van - € 103.000,- en zijn begrote opbrengsten baggeren BOB (€ 60.000,-) verschoven naar per saldo lagere kosten baggeren BOB (*[2] zie externe kosten).

Personeelskosten
De stijging van de personeelskosten in 2020 betreft voornamelijk het cao onderhandelingsresultaat. De jaren daarna is rekening gehouden met een stijging van 3,75% per jaar voor cao, beoordelen en belonen, pensioenpremie en overige stijgingen van sociale lasten.

Rente en afschrijving
Voor de nieuwe investeringen is gerekend met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 20 jaar op basis van het bestuurlijke bestedingsvolume.

Investeringen

x € 1.000

Investeringen	Prognose besteding*			
	2020	2021	2022	2023
onderhanden investeringen	2.938	3.845	3.424	0
nieuwe investeringen	7.620	13.057	10.068	9.924
netto prognose besteding watersystemen	**10.558**	**16.902**	**13.492**	**9.924**

* De bestedingsprognose maakt onderdeel uit van € 165 miljoen aan voor te bereiden projecten in de periode 2019-2023. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.

Overzicht nieuwe investeringen en voorgenomen bestedingen begroting 2020, meerjarenraming 2020-2023

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Watersystemen										
Inrichting en onderhoud watersystemen										
Nieuwe investeringen										
	Begroting 2020, machtiging									
	PRJ1153H	Vervang. krooshekreiniger gm Willem	350	0	350	350	0	0	0	
	PRJ1153I	Revisie pompinstallatie gm Hellewoud	950	0	950	900	50	0	0	
	PRJ1159	Verv.best.techn.inst. opmal.2020	500	0	500	500	0	0	0	
	PRJ1391F	BOB Zeeuws Vlaanderen 2020	600	300	300	300	0	0	0	
	PRJ1454	Uitv.duikers/stuwen GGOR/WB21 2020	1.500	0	1.500	750	750	0	0	
	PRJ1458	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2020	1.250	0	1.250	750	500	0	0	
	PRJ1459A	Baggeren Stierskreek	5.295	746	4.549	3.057	1.115	68	0	
	PRJ1502	Uitvoer.stedelijke waterplannen 2020	464	0	464	464	0	0	0	
	PRJ1519	Voorbereiding gemaal Othene	250	0	250	250	0	0	0	
	2021									
	PRJ1088	Gemaal Zoetendijk Oud-Vossemeer	1.010	0	1.010	120	850	0	0	
	PRJ1153	Groot onderhoud gemalen	9.000	0	9.000	0	1.000	1.000	1.000	
	PRJ1391G	BOB Zeeuws Vlaanderen 2021	700	350	350	0	350	0	0	
	PRJ1443	OAS-Wschouwen maatr.watersyst. fase B	1.323	0	1.323	0	189	189	189	
	PRJ1455	Gemaal Braakmankreek	1.500	0	1.500	100	1.400	0	0	
	PRJ1456	Uitv.duikers/stuwen GGOR/WB21 2021 ev	17.550	0	17.550	0	750	1.725	1.725	
	PRJ1459	Baggeren uitwat. kanaal Cadzand	7.819	1.090	6.729	29	3.651	2.570	0	
	PRJ1471	Bag. Dauwendaele/Magistraatwijk BOB	550	0	550	50	450	50	0	
	PRJ1472	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2021	1.250	0	1.250	0	750	500	0	
	PRJ1498	Verv.best.techn.inst. opmalingen	4.500	0	4.500	0	500	500	500	
	PRJ1504	Uitvoer.stedelijke waterplannen 2021	302	0	302	0	302	0	0	
	PRJ1520	Voorbereiding gemaal Nol zeven	250	0	250	0	250	0	0	
	2022									
	PRJ1084A	Vispassage gemaal Eendracht	750	0	750	0	0	750	0	
	PRJ1391	BOB Zeeuws Vlaanderen vanaf 2022	802	400	402	0	0	400	0	
	PRJ1453	Gemaal Waarde	1.000	0	1.000	0	0	1.000	0	
	PRJ1492	Uitv.WB-21/KRW/GGOR 2022	1.250	0	1.250	0	0	750	500	
	PRJ1506	Uitvoer.stedelijke waterplannen 2022	250	0	250	0	0	250	0	

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Watersystemen										
Inrichting en onderhoud watersystemen										
Nieuwe investeringen										
	2023									
	PRJ1092A	Vispassage Bathsedijk-Zuid-Beveland-Oost	50	0	50	0	0	0	50	0
	PRJ1129	Gemaal de Poel, capaciteitsvergroting	2.455	0	2.455	0	200	126	1.900	200
	PRJ1149	Aanschaf noodmateriaal	500	0	500	0	0	0	500	0
	PRJ1167A	Vispassage gemaal Lovenpolder	500	0	500	0	0	0	500	0
	PRJ1428	Uitv.WB21/KRW/GGOR 2023 e.v.	13.820	0	13.820	0	0	0	750	13.070
	PRJ1491	Bag. Sint Kruiskreek	1.400	0	1.400	0	0	40	800	560
	PRJ1491A	Bag. Smedekensbrugge Kreek	900	0	900	0	0	50	490	360
	PRJ1491B	Baggeren grote wateren Bonte Kof	750	0	750	0	0	40	410	300
	PRJ1491C	Bag. Boschkreek De Sluis	1.100	0	1.100	0	0	60	600	440
	PRJ1493	Baggeren grote wateren 2025	4.200	0	4.200	0	0	0	10	4.190
	Nieuwe investeringen		***86.640***	***2.886***	***83.754***	***7.620***	***13.057***	***10.068***	***9.924***	***42.226***
	Onderhanden investeringen					***2.363***	***3.795***	***3.424***	***0***	***0***
Beheersing van lozingen										
	Onderhanden investeringen					***200***	***50***	***0***	***0***	***0***
Planvorming watersystemen										
	Onderhanden investeringen					375	0	0	0	0
	Totaal onderhanden investeringen watersystemen					***2.938***	***3.845***	***3.424***	***0***	***0***
	Totaal watersystemen		***86.640***	***2.886***	***83.754***	***10.558***	***16.902***	***13.492***	***9.924***	***42.226***
Wegen										

Toelichting:

Onderhanden investeringen

PRJ1116 Sanering Stadshavens en havenkanaal Goes
Dit project bestaat uit het saneren van een deel van de stadshaven, het havenkanaal en jachthaven de Werf in Goes. Het gaat om een verontreinigde waterbodem die nog niet eerder gesaneerd is. Het betreft een samenwerking met gemeente Goes. De provincie Zeeland subsidieert het project. De sanering zal grotendeels uitgevoerd worden in het eerste kwartaal van 2020 in verband met het watersportseizoen.

PRJ1153D Ombouw gemaal Duiveland
In 2019 zijn beide pompen inclusief het elektrisch/besturingstechnisch gedeelte aangepast. De aantasting van het instroomwerk is dusdanig groot dat besloten is om het herstelwerk aan de laatste instroomkoker en de vervanging van de persafsluiter pas in 2020 uit te voeren. Hierdoor loopt het werk door tot september 2020 (besteding € 200.000,- in 2020). Beide pompinstallaties zijn wel reeds omgebouwd.

PRJ1168C Kruispolder
Dit project betreft de grootste opgave in het hele beheergebied voor WB21 en GGOR. Hiermee verwezenlijken we voor WB21 een groot deel van de doelstellingen. Het project betreft een co-creatie met de streek, ZLTO en provincie Zeeland. Inhoudelijk gaat het om de bouw van extra gemaalcapaciteit bij gemaal Paal, het maken van een grote watergang als koppeling tussen de afwateringsgebieden van Campen en Paal en het herverkavelen van de Kruispolder. De POP3 subsidiebeschikking van € 3,3 miljoen is in augustus 2019 ontvangen. De grootste risico's in dit project zijn de stabiliteit van de waterkering (met eventuele bijkomende kosten om deze stabiel te maken), de grondverwerving (de kavelruilen zijn op basis van vrijwilligheid -

dit kan lange tijd duren) en de relatie met het plan grenspark Groot Saeftinghe. Een recent bijgekomen risico is mogelijke vergunningplicht in kader van Wet natuurbescherming en PAS (Programma Aanpak Stikstof). De verwachte uitvoeringsperiode is najaar 2020 tot medio 2022. In de begroting 2019 was dit project aangekondigd voor netto € 6.163.000,-. Inmiddels loopt de voorbereiding waarvoor een krediet is verstrekt van € 1.233.000,-. Dit is inclusief de uitvoeringskosten Rijksdienst voor Ondernemend Nederland in verband met de POP3 subsidie. De kostenraming voor het project bedraagt momenteel € 10,8 mln bruto / € 10,6 mln netto. Het uitvoeringskrediet dient nog aangevraagd te worden.

PRJ1482 Erfemissies
Het project bestaat uit het beschikbaar stellen van de toegezegde cofinanciering tot een maximum van € 250.000,- voor het project "Beperking piek-emissies naar oppervlaktewater vanuit landbouw in Zeeland" aan de Stichting Exploitatie Proefboerderij Rusthoeve. Pas in de zomer 2019 is voor het project een subsidiebeschikking afgegeven waarna de uitvoering kan starten. De prognoses zijn hierdoor naar 2019-2020 geschoven in plaats van 2018-2020.

Nieuwe investeringen 2020, machtiging:

PRJ1153H Vervanging krooshekreiniger gemaal Willem (krediet € 350.000,-bruto/netto)
Dit project betreft de vervanging van de huidige krooshekreiniger installatie door een ander type krooshekreiniger. Aanleiding is een verouderde installatie en arbeidsintensieve uitvoering. Door de andere uitvoering (bovenloopreiniger) vindt een betere afvoer van het kroos plaats. De uitvoeringsperiode is 2020.

PRJ1153I Revisie pompinstallatie gemaal Hellewoud (krediet € 950.000,- bruto/netto)
Dit project behelst het reviseren van de huidige pompinstallatie van het gemaal. Gelijktijdig vindt er aanpassing van de elektrotechnische installatie plaats en zal een optimalisatie ten aanzien van mogelijke capaciteitsaanpassing plaatsvinden. De uitvoeringsperiode is 2020.

PRJ1159 Vervanging bestaande technische optimalisatie 2020 (krediet € 500.000,- bruto/netto)
Dit project behelst het vervangen van diverse elektrotechnische en besturingstechnische installaties van stuwen en opmalingen. De specifieke objecten worden aan de hand van een prioriteringslijst in overleg met de afdelingen WA/ZI opgesteld en afgehandeld.

PRJ1391F BOB Zeeuws Vlaanderen 2020 (krediet € 600.000,- bruto/€ 300.000,- netto)
Het is een jaarlijks terugkerend project/budget voor het wegwerken van achterstallig baggeronderhoud in de drie Zeeuws-Vlaamse gemeenten. Uitvoeringsperiode is heel 2020. Het krediet is met bruto € 500.000,- / netto € 250.000,- verlaagd ten opzichte van de voorgaande meerjarenraming. In 2019 is namelijk voor de BOB Zeeuws – Vlaanderen 2019 (PRJ1391E) een aanvullend krediet beschikbaar gesteld van bruto € 500.000,- / netto € 250.000,-. Met het zelfde bedrag is de investering voor de PRJ1391F BOB Zeeuws-Vlaanderen 2020 verlaagd.

PRJ1454 Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2020 (krediet € 1.500.000,- bruto/netto)
Door het uitvoeren van deze maatregelen brengen we ons watersysteem op orde voor GGOR en WB21. Hiermee geven we invulling aan de doelstelling optimaal gebruik en kunnen we de peilen zoals vastgesteld in de peilbesluiten gaan handhaven.
Deze maatregelen liggen vast in de door het bestuur vastgestelde watergebiedsplannen en peilbesluit. Deze maatregelen zijn gecommuniceerd met de streek en betrokken partijen.
De afspraak is dat voor 2027 het gebied op orde is volgens de peilbesluiten. Om binnen het financieel kader te blijven zijn keuzes gemaakt om diverse investeringen niet of later uit te voeren. Daarom is het krediet voor deze investering naar beneden bijgesteld. De uitvoeringsperiode is 2020/2021.

PRJ1458 Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2020 (krediet € 1.250.000,- bruto/netto)
Met de maatregelen geven we invulling aan de KRW doelstellingen, een verplichte opgave vanuit de EU. Daarnaast betreffen het maatregelen waarbij het doel tweeledig is: voldoen aan de KRW doelstellingen en de maatregelen leveren een bijdrage aan de reductie van onze WB21 opgave. Deze maatregelen zijn opgenomen in de vastgestelde watergebiedsplannen en het stroomgebiedsbeheerplan Schelde. De maatregelen zijn afgestemd met belanghebbenden waaronder de provincie Zeeland. Voor 2027 dienen de maatregelen te zijn uitgevoerd. Om binnen het financieel kader te blijven zijn keuzes gemaakt om diverse investeringen niet of later uit te voeren. Daarom is het krediet voor deze investering naar beneden bijgesteld. Dit zal overigens het functioneren van het watersysteem niet negatief beïnvloeden. Om de doelstellingen voor 2027 te halen kan een extra inspanning in de volgende bestuursperiode nodig zijn. De uitvoeringsperiode is 2020/2021.

PRJ1459A Baggeren Stierskreek (krediet € 5.295.000,- bruto/€ 4.549.000,- netto)
Een project uit de lijst Baggeren Grote Wateren. Project levert daarnaast een bijdrage aan invulling WB21 en GGOR. Tijdens de voorbereiding in 2019 is geconstateerd dat meer bagger afgevoerd moet worden en dat het projectgebied verdacht is op de aanwezigheid van Niet-Gesprongen Explosieven (NGE). Als gevolg hiervan dient het volledige projectgebied gebaggerd te worden onder NGE verdachte condities. Hierdoor is het bruto krediet verhoogd van € 2.600.000,- naar € 5.295.000,-. Wel is in 2019 POP3 subsidie ingediend voor € 746.000,-. Dit bedrag is de minimaal te verwachten subsidie en kan mogelijk nog hoger worden, afhankelijk van vrijvallende restbudgetten POP3.
Een risico is de veranderde regelgeving PFAS-stoffen, hiervoor is een tijdelijk handelingskader ingesteld. Uitvoeringsperiode is januari 2020 tot eind 2021.

PRJ1502 Uitvoering stedelijke waterplannen 2020 (krediet € 464.000,- bruto/netto)
Gaat om projecten in kader van Stedelijke Wateropgave met als doel het voorkomen van wateroverlast in stedelijk gebied. In het kader van de SAZ+ zijn hierover afspraken met de Zeeuwse gemeenten gemaakt. De grondverwerving (grondruil) voor project in Hulst is reeds gestart. Ook de voorbereiding van een project in Wemelding loopt. Verwachte uitvoering is 2020.

PRJ1519 Voorbereiding gemaal Othene (krediet € 250.000,- bruto/netto)
Het risico op wateroverlast (WB21) en de te grote drooglegging (droogteschade) is al jaren een aandachtspunt in Othene. Door de uitbreiding van het gemaal kan onder natte omstandigheden voldoende water worden afgevoerd waardoor we in normale omstandigheden hogere peilen kunnen voeren om droogteschade tegen te gaan. Binnen het gebied Othene is de aanpassing van het gemaal de meest effectieve maatregel. Er liggen nu kansen om te onderzoeken of we aanpassingen aan het gemaal kunnen doen, die mee kunnen liften op het voorziene groot onderhoud.

Investeringen 2021-2023

Hierna is een toelichting gegeven op de projecten voor de komende periode waar ten opzichte van de vorige meerjarenraming een wijziging heeft plaatsgevonden in de raming van de projectkosten.

PRJ1153 Groot onderhoud gemalen en PRJ1498 vervanging bestaande technische optimalisatie 2021
De geraamde investeringsbedragen voor beide projecten (totaal € 15 mln) zijn met €1.500.000,- naar beneden toe bijgesteld.

PRJ1455 Gemaal Braakmankreek
Deze maatregel levert een bijdrage aan de WB21 en GGOR opgave. De afspraak over de aanpassingen van het gemaal ligt vast in het peilbesluit. Hierover is gecommuniceerd met belangenorganisaties. In het peilbesluit van Braakman is opgenomen dat 6 jaar na vaststelling van het peilbesluit het hogere winterpeil van NAP -0,40 m gerealiseerd moet worden. Het peilbesluit is vastgesteld op 15 december 2015; dit houdt in dat we 15 december 2021 het hogere peil moeten hanteren. Risico is de grondverwerving. Het project is naar 2021 verschoven en de raming is op basis van kengetallen aangepast naar € 1.500.000,-.

PRJ 1456 Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2021 en verder
Vanaf 2017 wordt een projectonderdeel/maatregelenpakket duikers/stuwen uitgevoerd aan de hand van de hoogste prioriteit/effect. Deze projecten hebben doorgaans een uitvoeringsperiode van twee jaar.
De afspraak is dat voor 2027 het gebied op orde is volgens de peilbesluiten. Om binnen het financieel kader te blijven zijn keuzes gemaakt om diverse investeringen niet of later uit te voeren. Daarom is de besteding in de periode 2020-2023 naar beneden bijgesteld.

PRJ1459 Baggeren uitwateringskanaal Cadzand
Dit project betreft een baggerwerk uit de lijst Baggeren Grote Wateren. Er is urgentie voor waterafvoer (teveel opstuwing). Project levert daarnaast een bijdrage aan invulling WB21 en GGOR. Tijdens de voorbereiding (eind 2018/2019) is de projectbegroting van bruto € 3.000.000,- naar € 7.819.000,- gestegen. Wel is in 2019 POP3 subsidie ingediend voor € 1.090.000,-. Dit bedrag is de minimaal te verwachten subsidie en kan mogelijk nog hoger worden, afhankelijk van vrijvallende restbudgetten POP3.
In de voorbereidingsfase is gebleken dat de oevers heel slecht zijn. Er is risico op verdere afkalving of afschuiven van de tweede waterkering of de weg(+ € 3 mln.). Daarnaast is het projectgebied verdacht op aanwezigheid van niet-gesprongen explosieven en moet er meer bagger afgevoerd worden dan eerder was berekend. Uitvoeringsperiode begin 2021 tot eind 2022.

PRJ1471 Baggerwerken Dauwendaele/Magistraatwijk BOB
Op basis van gemaakte afspraken met gemeente Middelburg is dit grote BOB-project in 2021 gepland (€ 550.000,-).

PRJ 1472/PRJ1492/PRJ1428 Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2021 en verder
In dit project worden oevers van hoofdwaterlopen natuurvriendelijk ingericht als onderdeel van de invulling van de WB-21/GGOR/KRW-opgave. Deze projecten hebben doorgaans een uitvoeringsperiode van twee jaar. Voor 2027 dienen de maatregelen te zijn uitgevoerd. Om binnen het financieel kader te blijven zijn keuzes gemaakt om diverse investeringen niet of later uit te voeren. Daarom is het krediet voor de investeringen PRJ1472 en PRJ 1492 naar beneden bijgesteld. Dit zal overigens het functioneren van het watersysteem niet negatief beïnvloeden. Om de doelstellingen voor 2027 te halen kan een extra inspanning in de volgende bestuursperiode nodig zijn.

PRJ1504 Bijdragen en Uitvoering stedelijke waterplannen 2021-2022
Gaat om projecten in kader van Stedelijke Wateropgave met als doel het voorkomen van wateroverlast in stedelijk gebied. In het kader van de SAZ+ zijn hierover afspraken met de Zeeuwse gemeenten gemaakt.

PRJ1520 Voorbereiding gemaal Nol zeven
De aanpassing van Nol 7 levert een grote bijdrage aan de reductie van onze opgave op voor zowel WB21, GGOR als droogteschade. Om hiertoe te komen dienen we te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn binnen de bestaande constructie, zodat we inzicht hebben in de mogelijkheden en onmogelijkheden. Dit is van belang omdat de maatregelen voor 2027 uitgevoerd moeten worden. Daarom moeten we tijdig starten met de benodigde vooronderzoeken.

2.3 Programma wegen

Weginspectie, bermen maaien, bomen snoeien, groot onderhoud: er is altijd veel werk aan de weg. Onze buitendienst neemt de dagelijkse zorg op zich. De wegenspecialisten op kantoor maken plannen voor verkeersveiligheid en het groen langs de wegen. Met bijna 4.000 kilometer plattelandswegen is het waterschap een belangrijke wegbeheerder in Zeeland.
(Bron: Strategienota)

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal geregistreerde verkeersdoden op waterschapswegen	0-4*	0-4*	**	**	**
Vrijliggende fietspaden voldoen aan de verkeersveiligheidseisen m.b.t. breedte (%)	72%	72%	75%	77%	79%
80km-wegen ingericht volgens EHK (%)	93%	93%	93%	93%	100%
Percentage van de wegen waarvan de kwaliteit van de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor veiligheid	≥95%	≥95%	≥95%	≥95%	≥95%
Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor comfort	≥95%	≥95%	≥95%	≥95%	≥95%
Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor aanzien	≥94%	≥94%	≥94%	≥94%	≥94%

** De doelstelling gaat uit van een halvering van het aantal slachtoffers ten opzichte van het gemiddelde in de periode 2007-2009, maar elk ongeval en elk verkeersslachtoffer is er één teveel*
***Doelstellingen na 2020 zijn nog nader te bepalen, samen met andere Zeeuwse wegbeheerders*

Wat doen we om prestaties te realiseren

Algemeen

Waterschapswegen liggen in het buitengebied om bedrijven, percelen en woningen te ontsluiten. Daarnaast liggen er tussen de woonkernen waterschapswegen om deze te ontsluiten naar wegen van hogere orde. Deze wegen zijn in de loop der jaren aan de eisen aangepast. Dat gebeurt nog steeds omdat het buitengebied in beweging is. Bijvoorbeeld door toenemende bedrijvigheid of recreatie, of een verkeersonveilige situatie. We streven naar een eerlijke verdeling van de kosten met de andere belanghebbenden en geven hier komende periode verdere uitwerking en invulling aan.

Ontwikkelingen, en beheer- en onderhoudsopgaven aan de wegenstructuur waar ook het onderhoud van bruggen en duikers bij horen vraagt meer en meer een risicogestuurde aanpak. Assetmanagement zal hier invulling aan geven en bijdragen aan beter inzicht op de staat van onze wegen en bijbehorende kunstwerken. Komende periode werken we aan de verdere implementatie van het assetmanagement.

Verkeersveiligheid:

- Aantal geregistreerde verkeersdoden op waterschapswegen

We spannen ons zodanig in, dat er zo min mogelijk verkeersslachtoffers zijn. Elk ongeval en elk verkeersslachtoffer is er één teveel. De ambitie van de Zeeuwse wegbeheerders is om maatregelen te treffen voor een scherpe daling van het aantal ernstige ongevallen. Ook in

2020 gaan we hier verder mee. Samen met andere Zeeuwse wegbeheerders gaan we in 2020 realistische doelstellingen uitwerken voor de periode na 2020.

Veilige fietsroutes
- Vrijliggende fietspaden voldoen aan de verkeersveiligheidseisen m.b.t. breedte (%)

We geven verdere uitwerking aan de beleidsnotitie Verkeersveiligheid. Door het opstellen en gebruiken van een prioriteringssystematiek gaan we concreet invulling geven aan de maatregelprojecten in urgentie (risico) en beschikbare capaciteit en middelen.

Veilige inrichting van de weg
- 80km-wegen ingericht volgens EHK (Essentiële Herkenbaarheidskenmerken %)

In 2020 staat alleen de Muidenweg nog gepland voor inrichting EHK. In het kader van de gebiedsontwikkeling Waterpark Veerse Meer zal een integrale verkeersstudie worden opgestart. In afwachting van de uitkomsten zal de herinrichting van de Muidenweg voorlopig worden uitgesteld.

Veilige staat van de weg
- Percentage van de wegen waarvan de kwaliteit van de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor veiligheid

Met ons beheer en onderhoud zorgen we er voor dat de staat van de weg (inclusief berm, beplanting, bruggen en duikers, etc.) geen gevaar voor de weggebruikers oplevert. Hierbij heeft de staat van de berm en de beplanting specifiek onze aandacht. Dit blijkt immers een kritische factor bij het ontstaan van veel eenzijdige ongevallen. De staat van de verhardingen en beplantingen is grotendeels in beeld. We brengen de staat van de bruggen en duikers in onze wegen verder in beeld, afgezet tegen de landelijke veiligheidsnormen en prioriteren op basis van urgentie (risico) en beschikbare capaciteit en middelen.

De Zeeuwse samenwerking voor de gladheidbestrijding zetten we voort. In 2020 werken we aan de totstandkoming van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst en/of samenwerkingsvorm. De huidige samenwerkingsovereenkomst loopt in het voorjaar van 2021 af.

Veilig rijgedrag
Weggebruikers vertonen veilig rijgedrag doordat zij zich bewust zijn van wat er van hen verwacht wordt qua snelheid, te volgen route en gedrag. Verwachtingsmanagement, verkeerstellingen en vergunningverlening zijn hier input voor.

Bereikbaarheid
Onder bereikbaarheid verstaan we dat een bestemming door het daarvoor bestemde verkeer binnen een redelijke tijd en via een geschikte weg kan worden bereikt. Als norm voor redelijke tijd wordt er van uit gegaan dat de inrichting van ons wegennet zodanig is dat automobilisten uit de grotere kernen (>1.000 inwoners) binnen 10 minuten op het hoofdwegennet kunnen zijn en tegelijkertijd ook de andere weggebruikers binnen redelijke tijd hun bestemming kunnen bereiken. Bij de inrichting, onderhoud en advisering plannen derden houden we hier rekening mee.

Omgeving
- Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor comfort
- Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor aanzien

De weg is aantrekkelijk voor de weggebruiker, geeft minimale overlast voor de omgeving en past in het landschap. We meten daarom het comfort en aanzien van de weg volgens landelijke eisen en plannen hierop ons onderhoud. Goed rentmeesterschap ten aanzien van natuur-

waarden, landschappelijke waarden en cultuurhistorische waarde is een bijkomend uitgangspunt. We werken aan een beeldkwaliteitsnorm om de kwaliteit van het totale wegbeeld (incl. staat van beplantingen en hoeveelheid zwerfvuil, etc) te kunnen toetsen.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	15.257	14.989	15.355	15.730	16.123
externe opbrengsten	-16.206	-16.598	-17.000	-17.412	-17.834
personeelskosten	4.189	4.430	4.618	4.791	4.971
rente en afschrijving	2.854	2.825	2.985	3.094	3.146
Netto kosten programma wegen	**6.094**	**5.646**	**5.958**	**6.203**	**6.406**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten
De externe kosten in de oorspronkelijke begroting 2019 waren berekend op € 14.682.000,-. In de eerste begrotingswijziging 2019 is de begroting van het programma verhoogd met € 574.000,-. Van dit bedrag heeft € 708.000,- betrekking op incidentele posten uit 2018 en eerder. Het restant betreft een verlaging van de exploitatie 2019.

De externe kosten laten over de gehele periode een licht stijgende tendens zien. Dit is het gevolg van de toegepaste prijsindexering van 2,5% per jaar. Voor 2019 is gekozen om de budgetten voor klein onderhoud aan verharding, bermen en beplanting te indexeren en eenmalig extra te verhogen voor in totaal € 143.000,-. Het restant is ingezet voor specifieke doelen. Er is € 25.000,- gereserveerd voor mogelijke overdrachten van wegen en eenzelfde bedrag voor een grotere vervangingsopgave van bewegwijzering door achterstallig onderhoud. Ook dit jaar is extra budget (€ 73.000,-) toegewezen voor onderhoud aan kunstwerken. De behoefte aan extra middelen hiervoor speelt al langer. Tenslotte is € 50.000,- toegevoegd aan het budget gladheidbestrijding voor het compenseren van btw-nadeel door opheffing van de salderingsregeling bij inbreng van eigen personeel, materieel en dergelijke in de ‘samenwerking gladheidbestrijding’.

Externe opbrengsten
Verreweg het grootste deel van de externe opbrengsten heeft betrekking op de uitkering vanuit het gemeentefonds. De stijging die in de cijfers is opgenomen betreft de jaarlijks indexering met 2,5% per jaar. De vergoeding, die ontvangen wordt voor de inbreng van eigen personeel, materieel en dergelijke voor de gladheidbestrijding is op een gelijk niveau gehouden. Dit geldt ook voor de mogelijk te verhalen kosten in het kader van de calamiteitenbestrijding.

Personeelskosten
De stijging van de personeelskosten in 2020 betreft voornamelijk het cao onderhandelingsresultaat. De jaren daarna is rekening gehouden met een stijging van 3,75% per jaar voor cao, beoordelen en belonen, pensioenpremie en overige stijgingen van sociale lasten.

Rente en afschrijving
Voor de nieuwe investeringen is gerekend met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 24 jaar op basis van het bestuurlijke bestedingsvolume.

Investeringen

x € 1.000

Investeringen	Prognose besteding*			
	2020	2021	2022	2023
onderhanden investeringen	478	167	0	0
nieuwe investeringen	2.315	6.323	3.850	3.600
netto prognose besteding wegen	**2.793**	**6.490**	**3.850**	**3.600**

* De bestedingsprognose maakt onderdeel uit van € 165 miljoen aan voor te bereiden projecten in de periode 2019-2023. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.

Overzicht nieuwe investeringen en voorgenomen bestedingen begroting 2020, meerjarenraming 2020-2023

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Wegen										
Aanleg en onderhoud wegen										
Nieuwe investeringen										
Begroting 2020, machtiging										
	PRJ1463	Reconstructies wegen 2020	2.345	0	2.345	2.295	0	0	0	0
	PRJ1497A	Herinrichting Wijkhuijsweg	200	0	200	20	160	0	0	0
Begroting 2020, separaat aan te vragen										
	PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk(Dreischor)	2.205	551	1.654	0	1.653	0	0	0
	PRJ1500	Landbouwroute Kamperland	977	883	94	0	94	0	0	0
	2021									
	PRJ1439	2020 ess.herkenb.kenmerken wegen	250	0	250	0	250	0	0	0
	PRJ1462	Reconstructies wegen 2021	2.251	0	2.251	0	2.251	0	0	0
	PRJ1464	2021 ess.herkenb.kenmerken wegen	250	0	250	0	250	0	0	0
	PRJ1497	Investeringen Verkeersveiligheid	8.105	0	8.105	0	1.265	855	855	5.130
	PRJ1514	Gr.onderh.kunstwerken wegen 2021 ev	1.200	0	1.200	0	400	400	400	0
	2022									
	PRJ1436	Reconstructies wegen 2022 e.v.	18.760	0	18.760	0	0	2.345	2.345	14.070
	PRJ1465	2022 e.v.ess.herkenb.kenmerken wegen	250	0	250	0	0	250	0	0
	Totaal nieuwe investeringen		***36.793***	***1.434***	***35.359***	***2.315***	***6.323***	***3.850***	***3.600***	***19.200***
	Onderhanden investeringen					***478***	***167***	***0***	***0***	***0***
	Totaal wegen		***36.793***	***1.434***	***35.359***	***2.793***	***6.490***	***3.850***	***3.600***	***19.200***

Toelichting:

Onderhanden investeringen

PRJ1446C Groot onderhoud kunstwerken wegen 2019-2020
Binnen dit project wordt groot onderhoud uitgevoerd aan, in totaal, zes bruggen op Schouwen-Duiveland. In het najaar 2019 is gestart met de eerste drie bruggen.
In het vroege voorjaar van 2020 wordt gestart met de werkzaamheden aan de laatste drie bruggen. Het betreft de bruggen in de Elkerzeeseweg (Scharendijke), Hogeweg (Scharendijke), Florisweg (Kerkwerve), Ringdijk (Scharendijke), Taaijersweg (Kerkwerve) en Ridderweg (Serooskerke).

Nieuwe investeringen 2020, machtiging

PRJ1463 Reconstructies wegen 2020 (krediet € 2.345.000,- bruto/netto)
Elke weg kent een onderhoudscyclus. Binnen de levenscyclus worden verschillende onderhoudsmaatregelen uitgevoerd om de afname van de kwaliteit als gevolg van het gebruik te compenseren. Aan het einde van de levenscyclus moet een weg gereconstrueerd worden. Een reconstructie omvat het verwijderen van de (volledige) fundering en verharding van een weg en het opnieuw aanbrengen ervan. Dat een reconstructie noodzakelijk is blijkt uit inspectie en onderzoek. Er worden jaarlijks een aantal wegen (en fietspaden) gereconstrueerd. Deze liggen verspreid in het beheergebied. Het project wordt in 2020 gerealiseerd.

PRJ1497A Herinrichting Wijkhuijsweg (krediet 200.000,- bruto/netto)
De Wijkhuijsweg ligt ten zuidoosten van Oostkapelle in een gebied waarin veel campings liggen. De weg vormt samen met de Aagtekerkseweg een oost-westverbinding tussen de N57, de N287 en de Walcherse kust. De route door Oostkapelle is verkeersluw gemaakt en de Hoge Duvekotseweg en de Zwanenburgseweg, die parallel lopen aan de Wijkhuijsweg en de Aagtekerkseweg en eveneens een oost-westverbinding vormen, zijn gesloten voor doorgaand verkeer. De intensiteit en de samenstelling van het verkeer op de Wijkhuijsweg is vanwege het bovenstaande dusdanig dat dit niet meer goed kan worden afgewikkeld op de weg. Dit leidt tot verkeersonveilige situaties en schade aan de weg en de bermen. De Wijkhuijsweg vraagt om onderhoud. Het onderhoud is al verschillende jaren uitgesteld. Om tot een veilige en duurzame inrichting van de Wijkhuijsweg te komen heeft het waterschap een studie laten uitvoeren. Hiervoor is een klankbordgroep geformeerd, met een vertegenwoordiging van de aanwonenden en andere belanghebbenden. De studie geeft de bouwstenen voor de herinrichting. De herinrichting en verbreding wordt gecombineerd met onderhoudsmaatregelen. Daarnaast worden de klinkers op een gedeelte van de weg vervangen door asfalt. Onderhoudsmaatregelen met het vervangen van de klinkers door asfalt komen niet ten laste van het project, de dekking hiervan vindt plaats vanuit de exploitatie. Het project zal uiterlijk in het voorjaar van 2021 worden gerealiseerd.

Nieuwe investeringen 2020, separaat aan te vragen

PRJ1299 Fietspad Roterijdijk-Zuiddijk (krediet € 2.205.000,- bruto/€ 1.654.000 netto)
Het project omvat het realiseren van een fietspad langs de Roterijdijk en Zuiddijk tussen de aansluiting met Kloosterweg (N654) bij Schuddebeurs en de aansluiting met de Bogerdweg in Dreischor. Het fietspad heeft een lengte van circa 2.380 meter. De realisatie van het fietspad wordt gecombineerd met de herinrichting van de aansluitingen met de Dreischorsedijk, de Platteweg en de Zuidlangeweg. Daarnaast wordt de aanleg gecombineerd met de verbreding van alsmede het uitvoeren van groot onderhoud op de Zuiddijk en het gedeelte van de Roterijdijk tussen grofweg de aansluiting met de Sasdijk en de aansluiting met de Dreischorsedijk. Een gedeelte van de Roterijdijk is een aantal jaren geleden al verbreed. Met de verbreding van de Zuiddijk en de herinrichting van de aansluiting met de Zuid Langeweg wordt het doorgaande verkeer om Dreischor heen geleid. De kostenraming is aangepast op de laatste variant. De verbreding en het groot onderhoud komen niet ten laste van het project. Als randvoorwaarde is gesteld dat de gemeente Schouwen-Duiveland 25% bijdraagt in de kosten van de realisatie van het fietspad. Dat komt neer op een bedrag van € 551.000,-. De gemeenteraad moet hierover nog een besluit nemen. Het project wordt in 2021 gerealiseerd.

PRJ1500 Landbouwroute Kamperland (krediet € 977.000,- bruto/€ 94.000,- netto)
Het zorgen van een optimale bereikbaarheid van de mestsilo aan de Schaapskooiweg en de landbouwpercelen rondom de mestsilo en het dorp Kamperland. Dit wordt gerealiseerd door het verbreden en versterken van gedeelten van de Schaapskooiweg, Kruisweg, Kruisdwarsweg, Stroodorp, Krommeweg, Campensnieuwlandweg en de Burgemeester de Moorweg. Daarnaast wordt de oversteekbaarheid op het kruispunt van de Ruiterplaatweg met de Burgemeester de

Moorweg verbeterd. Als laatste wordt de verkeersveiligheid verhoogd en de overlast verlaagd door de Stekeldijk bij het gehucht Plankendorp in noordelijke richting uit te buigen. De Stekeldijk, Krommeweg, Campensnieuwlandweg en de Burgemeester de Moorweg zijn in het Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer Zeeland aangeduid als onderdeel van de doorgaande route voor het landbouwverkeer op Noord-Beveland. De andere wegen ontsluiten de mestsilo op de Stekeldijk. Het project zal in het voorjaar van 2021 gerealiseerd worden. Er is een subsidie in het kader van de POP3 toegekend van € 486.055,-. De gemeente Noord-Beveland wil € 200.000,- bijdragen aan het project. De gemeenteraad zal hier in november 2019 een besluit over nemen. Daarnaast wordt er € 197.000,- bijgedragen vanuit de exploitatie van het programma Wegen voor onderhoudsmaatregelen. De netto investering is verrekend met het investeringsvolume van de Reconstructies wegen 2021 (PRJ1462).

Investeringen 2021-2023

Hierna is een toelichting gegeven voor de projecten voor de komende periode waar ten opzichte van de vorige meerjarenraming een wijziging heeft plaatsgevonden in de raming van de projectkosten.

PRJ1462 Reconstructies wegen 2021
Elke weg kent een onderhoudscyclus. Binnen de levenscyclus worden verschillende onderhoudsmaatregelen uitgevoerd om de afname van de kwaliteit als gevolg van het gebruik te compenseren. Aan het einde van de levenscyclus moet een weg gereconstrueerd worden. Een reconstructie omvat het verwijderen van de (volledige) fundering en verharding van een weg en het opnieuw aanbrengen ervan. Dat een reconstructie noodzakelijk is blijkt uit inspectie en onderzoek. Er worden jaarlijks een aantal wegen (en fietspaden) gereconstrueerd. Deze liggen verspreid in het beheergebied. De netto investering voor de uitbuiging van de Stekeldijk bij Plankendorp, die binnen het project Landbouwroute Kamperland (PRJ1500) wordt opgepakt, is in mindering gebracht op het krediet.

PRJ1497 Investeringen Verkeersveiligheid
In de algemene vergadering van juni 2018 is ingestemd met de beleidsnotitie Verkeersveiligheid en het bijbehorende investeringsvolume. De aanpak van de knelpunten die in deze beleidsnotitie zijn benoemd moet nog geprioriteerd worden. De prioriteringssystematiek wordt voorgelegd aan de algemene vergadering. De realisatie van het fietspad Vlake (PRJ1494) en de herinrichting van de Wijkhuijsweg (PRJ1497A) zijn als knelpunt opgenomen in deze notitie. Het fietspad Vlake is in 2019 gerealiseerd en de herinrichting van de Wijkhuijsweg wordt in het voorjaar van 2021 gerealiseerd. In 2020 worden er verder geen projecten gerealiseerd. Het overblijvende investeringsvolume voor 2020 is daarom overgeheveld naar 2021. De netto investeringsbedragen van de twee eerdergenoemde projecten zijn in mindering gebracht op het volume van 2021.

PRJ1514 Groot onderhoud kunstwerken 2021-2023
In 2015 en 2016 zijn de bruggen in de wegen geïnspecteerd en onderzocht. Er ligt een flinke opgave. Uit de inspecties en onderzoeken is immers naar voren gekomen dat het merendeel van de bruggen de komende jaren groot onderhoud behoeft. Daarnaast dient er ook een aantal bruggen versterkt, vervangen of gesloopt te worden. Hetzelfde geldt voor de duikers onder de wegen. In de in 2019 vast te stellen beleidsnotitie Kunstwerken zal aangegeven worden hoe we invulling gaan geven aan de kunstwerken in de wegen en zal inzicht gegeven worden in de benodigde middelen en werkwijze waarmee dit gerealiseerd kan worden. Het investeringsvolume geeft ruimte om, vooruitlopend hierop, kunstwerken aan te pakken.

Overige ontwikkelingen

De droge zomer van 2018 heeft duidelijk merkbaar zijn sporen nagelaten op de waterschapswegen. Dit zet zich door in 2019. Schadebeelden die voorheen amper tot niet voorkwamen,

treden nu 3 à 4 keer per jaar op. Met als bijzonder voorbeeld het omhoog komen van betonwegen tot plaatsen met een halve meter. Waar in het verleden vooral winterschade opgelost moest worden zien wij nu ook het verschijnsel zomerschade ontstaat. Deze wordt voornamelijk veroorzaakt door inklinkende ondergrond door lage grondwaterstand. Er ontstaan veel meer scheuren. Wegen vertonen extreem langsonvlakheid, betonwegen scheuren. Het onderhoudsinterval wordt hierdoor kleiner.

Risico's

De onderhoudsopgave aan onze bruggen en duikers brengen we in beeld met behulp van assetmanagement. Dit kan extra investeringen vragen waar op dit moment geen middelen voor beschikbaar zijn.

2.4 Programma afvalwaterketen

Soms is ons werk onzichtbaar en valt het pas op als we ons werk niet goed doen. Zo lijkt het de normaalste zaak van de wereld dat afvalwater 'gewoon' wegstroomt via het afvoerputje. Op onze 15 rioolwaterzuiveringen wordt 24 uur per dag het afvalwater gezuiverd. Met oog voor duurzaamheid, innovatie en energiebesparing. *(Bron: Strategienota)*

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Rioolgemalen voldoen aan de afnameverplichting (%)	98%	98%	98%	98%	98%
Lozingen per jaar via overstorten door falen van het afvalwatersysteem	0	0	0	0	0
Zuiveringen voldoen aan de lozingseisen (%)	100%	100%	100%	100%	100%

Gezuiverd afvalwater:

Voldoende capaciteit

-Rioolgemalen voldoen aan de afnameverplichting (%)

Onder verantwoordelijkheid van de gemeenten wordt stedelijk afvalwater in gemeentelijke rioleringen ingezameld en afgevoerd naar een overnamepunt. Vanaf de overnamepunten transporteren wij met transportleidingen en gemalen het afvalwater naar een van onze riool-waterzuiveringen. Met de gemeenten hebben we afspraken gemaakt over hoeveel water ons systeem kan transporteren. Deze afspraken hebben we vastgelegd in een afnameverplichting.

-Lozingen per jaar via overstorten door falen van het afvalwatersysteem
Naast het op orde hebben en houden van de capaciteit van ons systeem, is het ook belangrijk dat het systeem goed functioneert. Ons beheer en onderhoud is er op gericht dat zich geen situaties voordoen waarbij we ongezuiverd afvalwater moeten lozen door het falen van ons systeem.

Zuiveren van afvalwater

-Zuiveringen voldoen aan de lozingseisen (%)

Water dat in onze rioolwaterzuiveringen gezuiverd is, lozen we op het oppervlaktewater. Daar kan het een invloed hebben op onze doelen voor een goede waterkwaliteit (zie programma Watersystemen). Voor elke rioolwaterzuivering zijn in een vergunning lozingseisen vastgelegd. Dit betreft individuele eisen per rioolwaterzuivering en eisen voor de verwijdering van fosfaat en stikstof voor het hele waterschap. Wij streven ernaar om volledig aan de lozingseisen te blijven voldoen. Om dat te realiseren besteden we onder andere veel aandacht aan het risico gestuurd beheren en onderhouden van onze installaties (assetmanagement).

Verwerken van reststromen

Na het zuiveren van afvalwater blijven enkele reststromen over, zoals zuiveringsslib. Waar doelmatig, benutten we deze reststromen voor het opwekken van energie of het terugwinnen van grondstoffen. We zorgen voor een duurzame verwerking van al het zuiveringsslib. Hiervoor hebben we een deelneming in de Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). Deze deelneming zetten we voort.

Voor de doelstellingen voor de duurzaamheid van de afvalwaterketen, zie het overkoepelende thema duurzame energie en circulaire economie.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	9.688	10.399	10.456	10.722	11.067
externe opbrengsten	-426	-668	-668	-668	-668
personeelskosten	5.562	5.682	5.923	6.146	6.376
rente en afschrijving	9.985	10.118	10.665	11.131	11.237
Netto kosten programma afvalwaterketen	**24.809**	**25.531**	**26.376**	**27.330**	**28.012**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten
De begroting van de externe kosten in 2020 is ruim € 700.000,- hoger dan 2019. De verhoging wordt deels veroorzaakt door de inflatie 2,5% (€ 250.000,-). Naast inflatie worden de overige oorzaken hieronder toegelicht.

De energiekosten worden berekend op basis van het gemiddeld verbruik, wijzigingen in de bedrijfsvoering en verwachte eenheidsprijzen. Ondanks daling van het verbruik, stijgen de kosten door een forse toename van de leverancierskosten in 2020, totale stijging € 520.000,-.
Met de gemeente Middelburg is een samenwerkingsovereenkomst op het vlak van rioolgemalen gesloten. De begroting is verhoogd met de onderhoudskosten van de gemalen van de gemeente Middelburg. De gemaakte kosten van het onderhoud van de gemalen worden in rekening gebracht bij de gemeente Middelburg (€ 100.000,-). De opbrengsten zijn voor hetzelfde bedrag begroot.
De aanpassingen in het proces bij rwzi Walcheren hebben niet geheel tot het gewenste resultaat geleid. Door het toedienen van natronloog krijgen we het proces meer onder controle en wordt het gewenste resultaat bereikt (€ 65.000,-).
De kosten van de slibverwerking zijn lager in vergelijking met de begroting 2019 (€ 125.000.-).
Op verschillende onderdelen van de beheerskosten is een lager bedrag begroot (€ 65.000,-).

Externe opbrengsten
Met de gemeente Middelburg is een samenwerkingsovereenkomst op het vlak van rioolgemalen gesloten. De samenwerking met de gemeente Middelburg betreft een pilot die begin 2019 is gestart en eind 2020 wordt afgerond. Bij een positief resultaat wordt een business case uitgevoerd om het project met de gemeente Middelburg voort te zetten en eventueel met andere gemeenten uit te breiden. De gemaakte kosten van het onderhoud van de gemalen worden in rekening gebracht bij de gemeente Middelburg (€ 100.000,-).

Samenwerking afvalwaterketen Zeeland (SAZ$^+$) is een samenwerking van alle dertien gemeenten in Zeeland, het waterschap Scheldestromen en Evides Waterbedrijf. Sinds januari 2019 hebben wij het gastheerschap van de twee programmamanagers en de administratie overgenomen. De opbrengst neemt toe door de verrekening van de kosten van deze samenwerkingsovereenkomst aan de deelnemers (€ 142.000,-). De opbrengst bestaat uit verrekening van personeelskosten en een klein deel externe kosten.

Personeelskosten
De stijging van de personeelskosten in 2020 betreft voornamelijk het cao onderhandelingsresultaat. De jaren daarna is rekening gehouden met een stijging van 3,75% per jaar voor cao, beoordelen en belonen, pensioenpremie en overige stijgingen van sociale lasten.

De formatie is toegenomen met twee programmamanagers van de SAZ+. De kosten worden verrekend met de deelnemers van de SAZ+ zijn opgenomen onder de externe opbrengsten. Vanuit SAZ+ wordt een onderzoeksvoorstel opgesteld om een initiatief uit te werken met als doel om afgestudeerde HBO-ers en andere geïnteresseerden op het vakgebied in te zetten in de ondersteuning op SAZ+ projecten en ze daarmee verder op te leiden in het vakgebied.

Rente en afschrijving
Voor de nieuwe investeringen is gerekend met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 20 jaar op basis van het bestuurlijke bestedingsvolume.

Investeringen

x € 1.000

Investeringen	Prognose besteding*			
	2020	2020	2021	2022
onderhanden investeringen	8.624	4.700	1.184	0
nieuwe investeringen	4.034	6.050	7.825	8.825
netto prognose besteding	12.658	**10.750**	**9.009**	**8.825**

* De bestedingsprognose maakt onderdeel uit van € 165 miljoen aan voor te bereiden projecten in de periode 2019-2023. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.

Overzicht investeringen en voorgenomen bestedingen begroting 2020, meerjarenraming 2020-2023

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Afvalwaterketen										
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken										
Nieuwe investeringen										
Begroting 2020, machtiging										
	PRJ1223N	Aanpassing rioolgemaal Zaamslagveer	350	0	350	350	0	0	0	0
	PRJ1223O	Ombouw rioolgemaal Borssele	450	0	450	200	250	0	0	0
	PRJ1223P	Ombouw rioolgemaal Wilhelminadorp	250	0	250	125	125	0	0	0
	PRJ1233G	Vervanging blowers rwzi Hulst	400	0	400	400	0	0	0	0
	PRJ1233H	Aanpassing bedrijfsgebouw rwzi WAP	150	0	150	150	0	0	0	0
	PRJ1233I	PO SVI - beheersing rwzi Terneuzen	350	0	350	250	100	0	0	0
	PRJ1233J	Aanpass. ontvangwerk rwzi Walcheren	1.000	0	1.000	500	500	0	0	0
	PRJ1442	Afrekening fase A OAS Westerschouwen	1.059	0	1.059	1.059	0	0	0	0
Begroting 2020, separaat aan te vragen										
	PRJ1187	Vervanging en renovatie afvalwaterleid.	13.200	0	13.200	1.000	900	1.150	600	9.550
	2021									
	PRJ1186	Relining vrijvervalstelsel Westerschouwen	1.075	0	1.075	0	675	400	0	0
	PRJ1194	Relining vrijvervalstelsel Terneuzen(A)	6.018	3.700	2.318	0	450	450	450	968
	PRJ1223	Aanpassing/vervanging rpgs	17.075	0	17.075	0	650	1.825	1.825	12.775
	PRJ1233	Rwzi's, groot onderhoud	23.400	0	23.400	0	1.150	2.250	2.500	17.500
	PRJ1234	Rwzi WA-polder, optim.& energiemaatr.	8.500	0	8.500	0	1.250	1.250	0	6.000
	2022									
	PRJ1244	Rwzi Hulst, groot onderhoud	5.500	0	5.500	0	0	500	2.500	2.500
	2023									
	PRJ1187A	Aanp. vrijvervalstelsel Westerschouwen	4.450	0	4.450	0	0	0	950	3.500
	Nieuwe investeringen		*82.877*	*3.700*	*79.177*	*3.684*	*6.050*	*7.825*	*8.825*	*52.793*
	Onderhanden investeringen					*8.624*	*4.700*	*1.184*	*0*	*0*
	Totaal afvalwaterketen		*83.227*	*3.700*	*79.527*	*12.658*	*10.750*	*9.009*	*8.825*	*52.793*

Toelichting:

Onderhanden investeringen
Verschillende projecten zijn reeds in uitvoering of voorbereiding en lopen door in 2020 (sommige zelfs door tot 2022). Dit betreft voornamelijk groot onderhoud bij rwzi Westerschouwen, Optimalisering Afvalwater Systeem (OAS) maatregel Westerschouwen, rwzi Retranchement (zie toelichting), uitrol procesautomatiseringssysteem WINCC OA en aanpassing rioolgemaal Zierikzee. Voor de projecten renovatie rioolgemalen 's-Heerenhoek, Kamperland Ruiterplaat, Zandstraat en Oosterland betreft het de nazorgfase. Deze projecten zijn wel technisch afgerond.

Rwzi Retranchement
Het project uitbreiding en groot onderhoud rwzi Retranchement was in de begroting 2019 opgenomen voor een gepland krediet van € 3 mln. In het project wordt de rwzi Retranchement aangepast conform de afspraken met de gemeente Sluis in het kader van de Optimalisatie Afvalwaterketen Studie (OAS) uit 2007. In 2018 is een uitgebreide inspectie met procesreview uitgevoerd voor de systeemkeuze. Een hydraulisch profiel van de rwzi is opgesteld om te onderzoeken welke aanpassingen nodig zijn om de verwerking van de aanvoer op de rwzi mogelijk te maken. Uit de onderzoeken is naar voren gekomen dat de maatregelen voor de hydraulische uitbreiding veel meer impact hebben dan oorspronkelijk in de OAS van 2007 was voorzien. Door de verandering van het verzorgingsgebied van de rwzi Retranchement is het aanbod van afvalwater toegenomen. Verder is gebleken dat de onderhoudstoestand de afgelopen jaren van met name de civiel technische installaties sterk is verslechterd. Daardoor is het project omvangrijker geworden en zijn de kosten sterk toegenomen. In de algemene vergadering van 4 juli 2019 is een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld van € 316.000,- om het benodigd uitvoeringskrediet nader te kunnen bepalen. De verwachting is dat de projectkosten uitkomen tussen € 7 mln en € 9 mln. Het uitvoeringskrediet dient nog aangevraagd te worden.

Nieuwe investeringen 2020, machtiging

Rioolgemalen
PRJ1223 N t/m P Ombouw rioolgemalen Zaamslagveer, Borssele en Wilhelminadorp (krediet € 1.050.000,- bruto/netto)
Aanleiding is het groot onderhoudsprogramma. Per jaar worden die gemalen aangepast die bovenaan de prioriteringslijst staan. De werkzaamheden bestaan voornamelijk uit volledige renovatie van de werktuigbouwkundige en elektrotechnische installatie.
Uitvoeringsperiode 2020-2021.

Groot onderhoud zuiveringen
Aanleiding is het groot onderhoudsprogramma van de zuiveringen. Voor 2020 staan de volgende (deel)investeringen op de planning:

PRJ1233G Rwzi Hulst, vervanging blowers (krediet € 400.000,- bruto/netto)
De installatie van de zuivering is dusdanig verouderd dat de kans op storing en eventueel uitval groter wordt. Het voldoet niet aan de stand der techniek en is niet redundant uitgevoerd. Het gehele blowerinstallatie moet aangepast worden, waarbij tegelijkertijd voldaan kan worden aan de hedendaagse eisen. Tevens moet de gekozen oplossing toekomst bestendig zijn, zodat deze in te passen is bij de toekomstige aanpassingen van de zuivering in het jaar 2023.
Uitvoeringsperiode 2020.

PRJ1233H Rwzi Willem-Anna polder, aanpassing bedrijfsgebouw (krediet € 150.000,- bruto/netto)
Deze investering betreft de bouwkundige aanpassing van de bedieningsruimte van het bedrijfsgebouw. Hierdoor is het mogelijk om in deze ruimte de nieuwe elektrische installatie te plaatsen welke gepland staat in 2023. Uitvoeringsperiode 2020.

PRJ1233J Rwzi Walcheren, aanpassing ontvangwerk (krediet € 1.000.000,- bruto/netto)
Deze investering omvat vernieuwing en revisie van de installaties aan het ontvangwerk van de zuivering Walcheren. Vanuit efficiency oogpunt wordt het reviseren van de ruimerbruggen nabezinktank 1 en 2 en het coaten van twee loopranden in deze opdracht meegenomen. Uitvoeringsperiode 2020/2021.

Onderzoek

PRJ1233I Praktijkonderzoek slib verdunningsindex-beheersing rwzi Terneuzen (krediet € 350.000,- bruto/netto)
Doordat er niet meer geïnvesteerd wordt in de membraambioreactorinstallatie, is één van de opties om de rwzi Terneuzen uit te breiden met een nabezinktank. De investeringskosten zijn hoog en de inpasbaarheid is complex. Indien de bezinkeigenschappen sterk kunnen worden verbeterd zonder dosering van chemicaliën kan deze investering worden voorkomen. Hiertoe dient een full scale onderzoek uitgevoerd te worden ten aanzien van de slib verdunningsindex-beheersing. Deze investering omvat het realiseren van de technologie en uitvoeren van dit onderzoek. Uitvoeringsperiode 2020/2021.

Optimalisatie afvalwaterstromen

PRJ1442 Afrekening OAS Westerschouwen fase A (€ 1.059.000,- bruto/netto)
Met de gemeente Schouwen-Duiveland is een convenant afgesloten. Het convenant OAS Westerschouwen beschouwt 2 fasen waarin planvoorbereiding en uitvoering van maatregelen plaatsvindt.

- fase A, 2014–2020: ontkoppelen van schoon- en vuilwaterstromen.
- fase B, 2021-2027: verdergaand ontkoppelen totdat het aandeel schoon water in de aanvoer naar de rwzi definitief is teruggebracht tot een aanvaardbaar maximum.

Gemeente Schouwen-Duiveland en het Waterschap Scheldestromen voeren maatregelen uit. Op basis van de huidige prognoses zal de het waterschap per saldo € 1.059.000,- aan de gemeente Schouwen-Duiveland betalen.

Nieuwe investeringen 2020, separaat aan te vragen

PRJ1186 Relining vrijvervalstelsel Westerschouwen (krediet € 1.075.000,- bruto/netto)
PRJ1187 Vervanging en renovatie afvalwaterleidingen (krediet € 13.200.000,- bruto/netto)
PRJ1187A Aanpassing vrijvervalstelsel Westerschouwen (krediet € 4.450.000,- bruto/netto)
PRJ1194 Relining vrijvervalstelsel Terneuzen (krediet € 6.018.000,-/€ 2.318.000,- bruto/netto)
Jaarlijks werd via de machtiging per project krediet aangevraagd. Nadelig van deze situatie is dat het jaarbudget leidend is en dat het opstellen van een RAW-bestek tijdrovend is.
Uit de marktconsultatie blijkt dat opdrachtnemers een flexibele uitvoeringsperiode/jaarbudget als voordeel ervaren. Zo kan de opdrachtnemer, afhankelijk van zijn jaarplanning, bouwplannen van agrariërs en het toeristenseizoen het werk voor waterschap Scheldestromen op een passend moment uitvoeren. Om te kunnen schuiven met werk over de jaren heen is het daarom gewenst om een krediet beschikbaar te stellen voor een periode van 4 jaar.
In de meerjarenraming zijn de projecten PRJ1186, PRJ1187, PRJ1187a, PRJ1194 in de jaren 2020 tot en met 2023 geprogrammeerd voor € 9.425.000,-/€ 7.025.000,-bruto/netto. De benodigde kredieten voor deze periode worden separaat aangevraagd.

Investeringen 2021-2023

Hierna is een toelichting gegeven op de projecten voor de komende periode waar ten opzichte van de vorige meerjarenraming een wijziging heeft plaatsgevonden in de raming van de projectkosten.

PRJ1244 Groot onderhoud rwzi Hulst
Uit de analyse in het teken van Lange Termijn AssetPlanning (LTAP) voor rwzi's, blijkt dat voor het in stand houden van procesonderdelen tijdens hun levensduur meer geld benodigd is, dan opgenomen in de voorgaande meerjarenraming. Het groot onderhoud van rwzi Hulst start in 2022. Vooruitlopend op de systeemkeuze zijn de te verwachten kosten op basis van huidige kengetallen verhoogd van € 3.500.000,- naar € 5.500.000,-.

Investeringen na 2023

PRJ1186 Relining vrijvervalstelsel Westerschouwen (krediet € 1.075.000,- bruto/netto)
PRJ1187 Vervanging en renovatie afvalwaterleidingen (krediet € 13.200.000,- bruto/netto)
PRJ1187A Aanpassing vrijvervalstelsel Westerschouwen (krediet € 4.450.000,- bruto/netto)
PRJ1194 Relining vrijvervalstelsel Terneuzen (krediet € 6.018.000,-/€ 2.318.000,- bruto/netto)
Onder de "separaat aan te vragen" staan deze projecten vermeld voor de periode 2020 tot en met 2023 voor een bedrag van € 9.425.000,-/€ 7.025.000,- (bruto/netto).
Na 2023 zijn er dan nog kredietramingen van € 9.550.000,- (netto) voor de PRJ1187 Vervanging en renovatie afvalwaterleidingen, € 3.500.000,- (netto) voor de PRJ1187A Aanpassing vrijvervalstelsel Westerschouwen en € 968.000,- (netto) voor relining vrijvervalstelsel Terneuzen. Deze resterende kredietramingen moeten in de toekomst nog beschikbaar worden gesteld.

Overige ontwikkelingen

De EU heeft aanvullend beleid aangekondigd voor verwijdering van microverontreinigingen, waaronder medicijnresten, uit afvalwater. Nederland heeft locaties aangewezen waar het verwijderen hiervan het meest urgent is, vanwege de invloed op de waterkwaliteit en drinkwatervoorziening. Geen van die locaties ligt in Zeeland. We volgen de landelijke ontwikkelingen voor kansrijke en betaalbare oplossingen, maar gaan nog niet zelf investeren in extra maatregelen. Tegelijkertijd zetten we er samen met partners op in dat medicijnresten niet in het afvalwater terecht komen.

Veel van het water (effluent) dat uit onze zuiveringen komt wordt nu vrijwel direct afgevoerd naar grote wateren zoals de Ooster- en Westerschelde. Dit zoetwater kan mogelijk ook nuttig worden toegepast in bijvoorbeeld de landbouw. Dat vraagt wel extra investeringen om aan de minimale kwaliteitseisen daarvoor te voldoen. Dit zijn aanvullende eisen ten opzichte van de lozingseisen. We onderzoeken de mogelijkheden en benodigde maatregelen. In dat onderzoek kijken we ook of we dit kunnen koppelen aan andere opgaven (zoals verwijdering van microverontreinigingen) en een verbetering van de waterkwaliteit. In enkele van onze watersystemen is namelijk sprake van te hoge stikstofconcentraties, die voor een aanzienlijk deel toe te schrijven zijn aan het effluent dat uit onze zuiveringen komt. We maken vervolgens een afweging op basis van kosten en baten.

Voor het efficiënt zuiveren van afvalwater is het ook belangrijk dat het afvalwater zo min mogelijk wordt verdund met schoon water. We streven er naar om verdunning met regenwater zoveel mogelijk te beperken. We stimuleren het afkoppelen van regenwater van daken en verhardingen van het afvalwaterriool. Daarnaast zetten we in op het verminderen van andere schone waterstromen (rioolvreemd water), zoals grondwater en oppervlaktewater. Dat doen we samen met de Zeeuwse gemeenten en Evides in de Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ^+). In het kader van de SAZ^+ wordt in 2020 tezamen met de Zeeuwse gemeenten verder invulling gegeven aan de planvorming Stedelijke Wateropgave (SWO – zie Programma Water-

systemen). Daarnaast worden in SAZ^{+} -verband activiteiten voortgezet die de operationele samenwerking tussen de verschillende partners verder uitbouwen.

Risico's

Waterschap en gemeenten hebben elk hun wettelijke zorgplicht in de afvalwaterketen. De gemeenten hebben de zorg voor het inzamelen en transporteren van afvalwater dat vrijkomt binnen hun grondgebied naar met het waterschap overeengekomen overnamepunten. Het waterschap is verantwoordelijk voor het transport van afvalwater vanaf dat overnamepunt naar de rioolwaterzuivering en het zuiveren ervan.
In vrijwel alle gemeenten blijken de overnamepunten op de goede plaats te liggen, behalve bij 8 overnamepunten. Daarom zullen het eigendom en beheer van de 8 met de daarbij behorende rioolgemalen en transportleidingen overgedragen moeten worden aan de gemeente. Onduidelijk is nog of er kosten aan deze overdrachten verbonden zijn.

2.5 Programma bestuur en organisatie

Een doelmatig en rechtmatig bestuur en werkorganisatie zijn het uitgangspunt. Betrokken, gemotiveerde en gekwalificeerde medewerkers zijn essentieel voor het behalen van onze doelen. Ook zijn medewerkers onze ogen en oren waardoor zij zeer belangrijke spil in de uitvoering van ons werk zijn. Omgevingsgericht werken staat daarbij voorop. *(Bron: Strategienota)*

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Medewerkertevredenheid en -betrokkenheid*	7,5	-	7,5	-	7,5
Ziekteverzuim (%)	≤4%	≤4%	≤4%	≤4%	≤4%
Investeringen gerealiseerd binnen het oorspronkelijk verleende krediet (+ max 10%)	90%	90%	90%	90%	90%
Investeringen gerealiseerd binnen de oorspronkelijke planning (+ max 6 maanden)	90%	90%	90%	90%	90%
Tevredenheid over het klantcontact	6,3	6,3	6,5	6,5	7,0
Vergunningaanvragen en bezwaren afgehandeld binnen de wettelijke termijn (%)	98%	98%	98%	98%	98%
Digitalisering voldoet aan de Baseline Basis op Orde (%)	10%	20%	40%	60%	90%-100%
Baseline informatieveiligheid Overheid geïmplementeerd (%)	10%	20%	40%	60%	90%-100%
Medewerkertevredenheid over digitale werkomgeving*	-	7,5	-	7,5	-
Medewerkertevredenheid over fysieke werkomgeving*	-	7,5	-	7,5	-
Ongevallen met verzuim	0	0	0	0	0

** Dit wordt om het jaar gemeten*

Wat doen we om prestaties te realiseren

Democratisch & rechtmatig

Om als algemene vergadering (AV) toe te zien op de uitvoering van het vastgestelde (strategische) beleid van het waterschap zal het dagelijks bestuur de AV drie keer per jaar tussentijds informeren over de voortgang op strategische doelen, exploitatie en investeringen. Na afloop van het jaar legt het dagelijks bestuur verantwoording af met de jaarverslaggeving. De accountant zal hierbij een verklaring afgeven over de getrouwheid en de rechtmatigheid. We brengen in beeld wat de wetgeving op het gebied van open overheid betekent voor het openbaar maken van documenten en welke middelen daarvoor benodigd zijn.

Zowel ambtelijk als bestuurlijk besteden we jaarlijks aandacht aan integriteit. Bestuurders zullen begin 2020 een dilemmatraining krijgen over integriteitsvraagstukken, gevolgd door een moreel beraad. Dit wordt geleid door een specialistisch extern bureau.
Ook voor personeel geldt dat er net als voorgaande jaren aandacht zal worden besteed aan integriteit.

Medewerkers

- Medewerkertevredenheid en -betrokkenheid

Tevreden en betrokken medewerkers zijn essentieel voor een goed werkende organisatie en een goede dienstverlening. We weten uit onderzoek dat tevreden en betrokken medewerkers

“harder werken”. Ook bevorderen tevreden en betrokken medewerkers het imago dat wij als werkgever hebben. Ondanks de ontwikkelingen (zowel intern als extern), die automatisch onzekerheid met zich meebrengen, willen we de tevredenheid en betrokkenheid van medewerkers wel vasthouden.

- Ziekteverzuim (%)
Een goed werkgever zorgt voor condities die een veilige en gezonde werkomgeving creëren. Het gaat hier zowel om fysieke veiligheid als om sociale veiligheid. Aandacht voor de arbeidsomstandigheden is hierbij cruciaal. Vandaar dat we het ziekteverzuim monitoren en analyseren en minimaal op hetzelfde (lage) percentage willen houden.

Belastingen & financiën

In deze begroting en meerjarenraming is de stijging van de lastendruk 4,5% per jaar. In 2022 is dit ruim 2% hoger in verband met het wegvallen van de precario opbrengst.
Hiermee valt deze binnen de kaders van het waterschapsprogramma: stijging van 1% tot 2% per jaar, exclusief inflatie, behalve in 2022 in verband met de afschaffing van de precariobelasting.
Voor de inflatie is gekeken naar de CPI index, bij het opstellen van de strategienota was het percentage voor juni 2,7%, bij het opstellen van de begroting is het voorlopig cijfer voor augustus 2,8%.

In het kader van een rechtvaardige verdeling van de waterschapslasten worden de voor- en nadelen van het waterspoor opnieuw onderzocht. Het waterspoor is het heffen van waterschapsbelasting op basis van het waterverbruik.

De netto schuldquote moet gezond blijven: lager dan 250%. Dit is de schuld in verhouding tot de inkomsten van het waterschap. In de praktijk betekent dit dat de investeringen deze bestuursperiode verlaagd worden tot gemiddeld ongeveer € 30 miljoen netto per jaar. Voor de 5-jarige periode van 2019 tot en met 2023 bereiden we projecten voor tot een bedrag van € 165 miljoen. We sturen op een gemiddelde besteding van 5 keer € 30 miljoen per jaar, zodat we in totaal € 150 miljoen aan projecten realiseren.
We proberen door het verkrijgen van subsidies de projecten tegen lagere kosten uit te voeren. Om binnen het financieel kader te blijven zijn keuzes gemaakt om diverse investeringen niet of later uit te voeren. De impact daarvan op onze doelstellingen is de strategienota en begroting verwerkt, wat vooral tot uitdrukking komt in het programma watersystemen.
Op basis van deze meerjarenraming zal de schuldquote niet hoger zijn dan 250%.

Als de dividendopbrengst van de aandelen Nederlandse Waterschapsbank structureel hoger uitvalt dan € 3 miljoen kan dit worden ingezet om toekomstige tegenvallers op te vangen (incidenteel) en investeringen (structureel) over te hevelen naar de exploitatie. In de begroting 2020 is € 1,8 miljoen dividend opgenomen oplopend tot € 3 miljoen in 2023.

We streven naar een weerstandsvermogen dat ruim voldoende is (waardering B). Dat betekent dat we genoeg algemene reserves hebben om risico’s te kunnen opvangen. In de periode 2020-2023 is sprake van een “A” waardering (uitstekend).

Projecten

- Investeringen gerealiseerd binnen het oorspronkelijk verleende krediet (+ max 10%)
- Investeringen gerealiseerd binnen de oorspronkelijke planning (+ max 6 maanden)

We streven er uiteraard naar om de geplande investeringen binnen de tijdsplanning (conform het kredietvoorstel) en het budget (het door de AV verleende krediet) te realiseren. Wanneer door omstandigheden respectievelijk meer dan 6 maanden of 10% van het krediet wordt afge-

weken, dan wordt een nieuwe planning of financiële prognose ter goedkeuring aan de AV voorgelegd.

Dienstverlening & draagvlak

-Tevredenheid over het klantcontact

De “klanten” van het waterschap (burgers, agrariërs, bedrijven etc.) verwachten een goede service van het waterschap. Het gaat hier om zaken als: in één keer bij de goede medewerker terecht komen, tijdige beantwoording etc. Wat iemand van het waterschap mag verwachten is vastgelegd in de servicegarantie. Daarnaast doen we ook onderzoek naar de ervaren dienstverlening. Dit cijfer is een gemiddelde, waarbij we veel en grote uitschieters zien (zowel positief als negatief). Alleen mensen met een sterke mening of specifieke ervaring vullen vaak de enquête in. Dit is mede de reden dat het gemiddelde cijfer niet zo makkelijk te beïnvloeden is, we kiezen voor een bescheiden groei in het cijfer.

-Vergunningaanvragen en bezwaren afgehandeld binnen de wettelijke termijn (%)

Het als bevoegd gezag verlenen van vergunningen en het afhandelen van meldingen op basis van de Waterwet en daarmee samenhangende regelgeving (zoals de keur). Dit is een klantvraag-gedreven proces. Dit is inclusief de situaties van samenloop, waarbij andere waterbeheerders adviezen verstrekken. Om deze prestatie te realiseren zal worden gemonitord of de capaciteit voor afhandeling van vergunningen matcht met het aantal aanvragen voor vergunningen.
Doelstelling hierbij is via het zoveel mogelijk reguleren van :

- het gebruik maken van waterstaatswerken (activiteiten in, op en rondom waterstaatswerken of beschermingszone);
- het onttrekken van water uit en het brengen van water in oppervlaktewaterlichamen;
- het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water in de bodem;
- het lozen in oppervlaktewaterlichamen of op een zuiveringstechnisch werk, leveren van een bijdrage aan het bereiken van de waterdoelstellingen.

Faciliteiten

Digitale werkomgeving

-Digitalisering voldoet aan de Baseline Basis op Orde (%)

In 2018 hebben de waterschappen zich gecommitteerd om 20 afspraken genoemd in de Baseline Basis op Orde van de Unie van waterschappen gezamenlijk voor te bereiden en per waterschap na te komen.
In de Strategienota 2019-2023 is gesteld dat onze digitalisering in 2023 voldoet aan de Baseline Basis op orde van de Unie van Waterschappen. We voldoen hiermee aan de maatschappelijke verwachtingen van een moderne overheid. De kwaliteit van onze gegevens en digitale voorzieningen is dan op peil. Inwoners en bedrijven hebben digitaal toegang tot de informatie die zij nodig hebben. We gebruiken daarvoor in principe de kanalen en standaarden die andere overheden ook gebruiken. We stellen in 2019 een ICT- en informatiestrategie op om bij te dragen aan het realiseren van de doelstellingen van de organisatie en de behoeften van onze medewerkers.
In 2020 worden op basis van de ICT- en informatiestrategie plannen opgesteld om in 2023 te voldoen aan de Baseline Basis op orde en de Baseline informatieveiligheid Overheid. Belangrijk daarbij is dat risico’s in beeld worden gebracht en dat het eigenaarschap van bedrijfsmiddelen (assets) wordt belegd en geborgd in de processen. Voor de uitvoering van de plannen zullen na 2020 aanvullende financiële middelen beschikbaar moeten worden gesteld.
De organisatie ontwikkeling biedt een unieke gelegenheid om de 20 afspraken gelijktijdig aan te pakken met de intern noodzakelijke activiteiten.

-Baseline informatieveiligheid Overheid geïmplementeerd (%)
De Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO) is in de Ministerraad van 14 december 2018 vastgesteld voor het Rijk en al het interbestuurlijk verkeer van het Rijk met overige overheden. Op grond van dit ministerieel besluit is de BIO van toepassing verklaard voor alle waterschappen en daarmee ook waterschap Scheldestromen. De BIO bestaat uit 114 maatregelen waaraan Scheldestromen dient te voldoen om aantoonbaar haar informatieveiligheid op orde te hebben. De organisatieontwikkeling biedt een unieke kans om de BIO te borgen in de nieuwe organisatieopzet. In 2018 en 2019 is het nodige voorwerk verricht zodat in het nieuwe bestuursprogramma de BIO volledig kan worden ingevoerd. Vanaf 2020 worden er stappen gezet om te voldoen aan de genoemde percentages bij de prestatie-indicatoren.

-Medewerkertevredenheid over digitale werkomgeving
Een digitale werkomgeving (DWO) is het digitale platform waar medewerkers de beschikking hebben over alle informatie, kennis, mensen en tools die zij nodig hebben om hun werk te doen. Met de digitale werkomgeving streven we naar positieve uitkomsten zoals (verhoogde) productiviteit, innovatie, wendbaarheid, medewerkerstevredenheid- en betrokkenheid en een betere klantbeleving.
De medewerkerstevredenheid over de digitale werkomgeving wordt o.a. bepaald door de digitale volwassenheid van de communicatie, digitale samenwerking en het kennismanagement. Uit studie blijkt dat werknemers die gebruikmaken van een digitale werkomgeving niet alleen productiever zijn, maar ook beschikken over meer motivatie, tevredener zijn met hun beroep en spreken over een beter welzijnsgevoel.

Fysieke werkomgeving

-Medewerkertevredenheid over fysieke werkomgeving
Met de fysieke werkomgeving wordt ernaar gestreefd om een efficiënte en aantrekkelijke werkomgeving te realiseren voor de medewerkers. We streven naar een werkomgeving voor onze medewerkers die flexibel, tijd- en plaatsonafhankelijk werken mogelijk maakt. Het doel van de fysieke werkomgeving is om een efficiënte huisvesting te bieden die aantrekkelijk is voor alle medewerkers. De werkomgeving dient de werkprocessen van de medewerkers dan ook zo goed mogelijk te ondersteunen.

-Ongevallen met verzuim
Een goed werkgever zorgt voor condities die een veilige en gezonde werkomgeving creëren. Het gaat hier zowel om fysieke veiligheid als om sociale veiligheid. Aandacht voor de arbeidsomstandigheden is hierbij cruciaal. Vandaar dat we streven naar nul arbeidsgerelateerde ongevallen met verzuim.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	12.883	13.732	14.091	14.432	15.544
externe opbrengsten	-3.467	-3.397	-3.425	-3.425	-3.425
personeelskosten	14.117	14.788	15.404	15.969	16.556
rente en afschrijving	3.451	3.583	3.909	3.890	3.899
Netto kosten programma bestuur en organisatie	**26.984**	**28.706**	**29.979**	**30.866**	**32.573**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten
De externe kosten stijgen in de begroting 2020 ten opzichte van 2019. Naast de indexering van 2,5% zijn er diverse autonome stijgingen waarvan de belangrijkste hierna zijn vermeld. Op het gebied van automatisering is er sprake van een stijging van € 500.000,-. Dit betreft voornamelijk licentiekosten, telefonie en bijdragen aan het Waterschapshuis en voor de Omgevingswet. De bijdrage aan SaBeWa Zeeland stijgt met ruim € 100.000,-. Voor de kosten van de verkiezingen wordt vanaf 2020 vooraf een jaarlijkse bijdrage in rekening gebracht van € 70.000,-. Voor de aangroei van bestuurderspensioenen is vanaf 2020 een bedrag begroot van € 140.000,-, dit op basis van realisatiecijfers uit het verleden. In voorgaande jaren werd dit niet begroot.

Externe opbrengsten
De externe opbrengsten in de begroting 2020 vallen lager uit. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat het strandbeheer (beheer en onderhoud) niet meer door het waterschap gebeurt maar door de huurder zelf, deze kosten zijn dan ook niet meer verdisconteerd in de huuropbrengst. Bij het programma waterkeringen zijn deze kosten voor het strandbeheer dan ook niet meer opgenomen. De maximale opbrengsten van de strandverhuur aan Schouwen-Duiveland, Veere en Vlissingen worden voor het eerst in 2021 behaald als gevolg van een overeengekomen “toegroeiregeling”’.

Personeelskosten
De stijging van de personeelskosten in 2020 betreft voornamelijk het cao onderhandelingsresultaat voor de nieuw voor 2020 af te sluiten cao. De jaren daarna is rekening gehouden met een stijging van 3,75% per jaar voor cao, beoordelen en belonen, pensioenpremie en overige stijgingen van sociale lasten.

Rente en afschrijving
Voor de nieuwe investeringen is gerekend met een gemiddelde afschrijvingstermijn van 10 jaar op basis van het bestuurlijke bestedingsvolume.

Investeringen

x € 1.000

Investeringen	Prognose besteding*			
	2020	2021	2022	2023
onderhanden investeringen	3.403	340	0	0
nieuwe investeringen	2.635	3.297	3.844	1.463
netto prognose besteding bestuur en organisatie	6.038	3.637	3.844	1.463

* De bestedingsprognose maakt onderdeel uit van € 165 miljoen aan voor te bereiden projecten in de periode 2019-2023. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.

Overzicht investeringen en voorgenomen bestedingen begroting 2020, meerjarenraming 2020-2023

x € 1.000

Programma/beleidsveld			Voorgenomen kredieten			Voorgenomen bestedingen netto				
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	2020	2021	2022	2023	>= 2024
Bestuur en organisatie										
Bedrijfsvoering										
	Nieuwe investeringen									
	Begroting 2020, machtiging									
	PRJ1417	Aank./vervangen auto's 2020	850	23	827	827	0	0	0	0
	PRJ1457	Aank./vervangen tractiemiddelen 2020	1.177	114	1.063	1.063	0	0	0	0
	PRJ1495B	Uitbreiding materieel gladheidbestr.2020	235	0	235	235	0	0	0	0
	PRJ1501	Brandmeldinstallatie hoofdk.Middelburg	400	0	400	400	0	0	0	0
	PRJ1515	Bijdrage aanpassing steunpunt Mauritsfort	110	0	110	110	0	0	0	0
	2021									
	PRJ1418	Aank./vervangen auto's 2021	1.132	24	1.108	0	1.108	0	0	0
	PRJ1425	Hoofdk.Terneuzen, vervang cv-ketels	213	0	213	0	213	0	0	0
	PRJ1477	Aank./vervangen tractiemiddelen 2021	2.152	176	1.976	0	1.976	0	0	0
	2022									
	PRJ1419	Aank./vervangen auto's 2022	2.137	37	2.099	0	0	2.100	0	0
	PRJ1516	Aank./vervangen tractiemiddelen 2022	1.982	238	1.745	0	0	1.744	0	0
	2023									
	PRJ1420	Aank./vervangen auto's 2023	684	14	670	0	0	0	670	0
	PRJ1517	Aank./vervangen tractiemiddelen 2023	845	52	792	0	0	0	793	0
	Nieuwe investeringen		*11.917*	*678*	*11.238*	*2.635*	*3.297*	*3.844*	*1.463*	*0*
	Onderhanden investeringen					*3.403*	*340*	*0*	*0*	*0*
	Totaal bestuur en organisatie		*11.917*	*678*	*11.238*	*6.038*	*3.637*	*3.844*	*1.463*	*0*

Toelichting:
Onderhanden investeringen

PRJ1338 vervanging Peilboot Meermin III
De vooroevers van de waterkeringen in Zeeland worden jaarlijks door het waterschap in 3D gemeten. Vanuit de ingewonnen gegevens wordt de stabiliteit van de vooroever bepaald en eventuele werken voorbereid. De metingen worden uitgevoerd met de peilboot van het waterschap, de Meermin III. De bestaande peilboot is sterk verouderd en aan vervanging toe. De bouw van nieuwe peilboot is aanbesteed in 2019 en komt naar verwachting voor de zomer 2020 in de vaart. Voor de naam van deze nieuwe boot is een publieke uitvraag gedaan.

PRJ1480 Implementatie Omgevingswet
De Omgevingswet zal op 1 januari 2021 in werking treden. De nieuwe principes van de Omgevingswet zijn minder regels, meer maatwerk, integraal beleid, meer ruimte voor de samenleving, (samen)werken vanuit vertrouwen en decentralisatie van taken en bevoegdheden van het Rijk naar lagere overheden. In dit opzicht vormt de Omgevingswet een logisch vervolg op reeds ingezette organisatieontwikkeling met als uitgangspunten integraal en omgevingsgericht werken, het verhogen van serviceverlening richting burgers en digitalisering. Om op de invoeringsdatum van de wet, 1 januari 2021, naar de letter én de geest van de wet te kunnen handelen, moeten werkprocessen (meer vooroverleg met mede overheden en belanghebbenden) en juridische (beleids)instrumenten aangepast worden. Daarvoor zijn een verdere digitalisering van beleid en regelgeving en een meer omgevingsgerichte houding van bestuur en organisatie noodzakelijk.

PRJ1483 Inrichten documentenatelier
Vanuit de noodzaak tot het vervangen van het documentair informatie systeem (MyCorsa) is de visie ontstaan te voorzien in een meer integrale oplossing voor het registreren en ontsluiten van documenten/bestanden. Dit heeft geresulteerd in het Documentenatelier. Dit omvat onder andere de introductie van SharePoint waarin alle documenten/bestanden op gestructureerde wijze voor heel de organisatie, en daar waar nodig er buiten (samenwerking met bijvoorbeeld gemeenten, provincie en aannemers), in worden opgenomen. Dit geeft invulling aan het bestuursprogramma waarin wordt gevraagd om projecten en werkzaamheden op een slimme manier te koppelen, samenwerking met andere partijen te bewerkstelligen, transparantie voor en door medewerkers van het waterschap en innovatie.
Documenten die taakspecifiek zijn, zoals voor vergunningverlening en meldingen, zullen zover als mogelijk worden gedigitaliseerd in taakspecifieke systemen.

Nieuwe investeringen 2020, machtiging

PRJ1417 Aankoop/vervangen auto's 2020 (krediet € 850.000,- bruto/ € 827.000,- netto)
In 2020 worden weer diverse voertuigen aangeschaft en ingeruild wegens het bereiken van een bepaalde leeftijd of het bereiken van een bepaald aantal contractueel afgesproken kilometers. Uiteraard hangt de werkelijke aanschaf en inruil af van gebeurtenissen gedurende het jaar. Zo kan de organisatie ontwikkeling een wijziging in het aantal in te ruilen of aan te schaffen auto's veroorzaken. Ook het rijden van meer of minder kilometers kan een oorzaak zijn van een afwijkend investeringspatroon.

PRJ1457 Aankoop/vervanging tractie 2020 (krediet € 1.177.000,- bruto, € 1.063.000,- netto**)**
Op basis van het geactualiseerde vervangingsschema voor tractiemiddelen is het bedrag geraamd voor de vervanging/aankoop tractiemiddelen 2020.

PRJ1459B Uitbreiding materieel gladheidbestrijding 2020 (krediet € 235.000,- bruto/netto)
In het kader van de Samenwerkingsovereenkomst gladheidbestrijding Zeeland brengen de drie grootste Zeeuwse wegbeheerders personeel, steunpunten en materieel in om de gladheidbestrijding uit te voeren. Het waterschap brengt hiermee het in te zetten materieel op evenwichtig niveau.

PRJ1501 Brandmeldinstallatie hoofdkantoor Middelburg (krediet € 400.000,- bruto/netto)
De Brandmeld- en ontruimingsinstallatie van het kantoor Middelburg moet in 2020 vervangen worden; onderdelen zijn binnenkort niet meer beschikbaar. Hiervoor was in de MJOP (meerjaren onderhoudsplan) oorspronkelijk een bedrag begroot van € 50.000,-. Bij de vervanging van deze techniek moet voldaan worden aan de huidige eisen van het Bouwbesluit. Naast het plaatsen van een nieuwe centrale, moeten ook veel voorzieningen gerealiseerd worden door het hele gebouw (slow whoops). Dit is een ingrijpende en zeer omvangrijke klus waarbij in het hele gebouw boven de plafonds nieuwe kabelgoten en bekabeling aangebracht moet worden. Het werk zal de nodige overlast in kantoor Middelburg veroorzaken en waarschijnlijk ongeveer 12 weken in beslag nemen.

PRJ1515 Bijdrage aan steunpunt Mauritsfort (krediet € 110.000,- bruto/netto)
Het steunpunt Zevenaar is na de fusie met minimale middelen geschikt gemaakt voor het huidige gebruik. Een belangrijk deel van deze voorzieningen is aan het einde van de levensduur. Duurzaam oplossen van deze problemen wordt een kostbare zaak.
De Provincie heeft bij Mauritsfort een steunpunt dat vrij eenvoudig geschikt is te maken voor gebruik door beide organisaties. Gezamenlijk gebruik maken van 1 steunpunt past in het streven naar meer samenwerking. Hiervoor moet geïnvesteerd worden, maar minder ingrijpend dan op Zevenaar.
De aanpassingen van het steunpunt bestaan voornamelijk uit:

1. Kwalitatieve aanpassingen zodat het steunpunt voldoet aan de eisen van deze tijd (klimaatbeheersing, doucheruimte, goede wifi, flexplekken etc.);
2. Het geschikt maken van diverse ruimtes (zoals werkplaats, kantine en vergaderkamers) voor gezamenlijk gebruik en het realiseren van een gezamenlijke milieustraat.

De aanpassingen worden door de provincie uitgevoerd. De kosten worden gedeeld.

Investeringen 2021-2023

Hierna is een toelichting gegeven op de projecten voor de komende periode waar ten opzichte van de vorige meerjarenraming een wijziging heeft plaatsgevonden in de raming van de projectkosten.

PRJ1418, PRJ1419 en PRJ1420 Aankoop/vervangen auto's 2021–2023
Op basis van de voorziene inruildatum wegens leeftijd van de auto's of gereden kilometers zijn de bedragen geraamd die nodig zijn voor de vervanging en aanschaf. Een eventuele keuze voor elektrisch rijden is in deze prognoses nog niet meegenomen.

PRJ1425 Vervangen CV ketels hoofdkantoor Terneuzen
Vanuit het MJOP (meerjaren onderhoudsplan gebouwen) moeten vanwege het bereiken van de technische levensduur beide cv ketels in kantoor Terneuzen worden vervangen. Het krediet is ruim voldoende voor het een-op-een vervangen van de huidige ketels, die op gas werken. We onderzoeken of het gewenst of noodzakelijk is om het kantoor Terneuzen gasloos te maken. In dat geval zal aanvullend krediet worden aangevraagd. We stellen hiervoor een businesscase op.

PRJ1477, PRJ1516 en PRJ1517 Aankoop/vervanging tractie 2021-2023
Op basis van het in de zomer geactualiseerde vervangingsschema tractiemiddelen zijn de bedragen geraamd die nodig zijn voor de vervanging/aankoop tractiemiddelen in deze periode.

Overige ontwikkelingen

In de periode 2020-2023 zal er een integrale Strategie Buitendienst opgesteld worden en dat heeft mogelijk tot gevolg dat het tractiematerieel wordt uitgebreid om ons huidige werk te kunnen blijven uitvoeren en om aan eventuele veranderingen invulling te kunnen geven.

Risico's

We maken als organisatie een ontwikkeling door van taakgericht naar procesgericht, waarbij de integrale resultaten en de omgeving centraal komen te staan. Daarvoor gaan we de komende jaren anders werken, denken en doen. Momenteel worden de huidige processen verbeterd en worden nieuwe rollen gedefinieerd. Vanaf 2020 gaan we in de nieuwe processen werken en worden de nieuwe rollen ingevuld. Dit betekent dat een aantal medewerkers binnen de organisatie andere werkzaamheden gaan verrichten. Een (tijdelijk) risico is dat er nieuwe en/of aanvullende kennis en ervaring noodzakelijk is, die (nog) niet direct beschikbaar zal zijn.

2.6 Belasting- en algemene opbrengsten

In dit programma worden de belastingopbrengsten en overige algemene opbrengsten opgenomen die de kosten van het waterschap dekken.

Exploitatie

x € 1.000

kosten- en opbrengstsoorten	Begroting		Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
externe kosten	65	68	71	74	76
externe opbrengsten	-2.639	-2.639	-2.639	-539	-539
personeelskosten					
dividendopbrengst	-1.000	-1.800	-2.300	-2.500	-3.000
belastingopbrengst (inclusief oninbaar/ kwijtschelding)	-90.419	-94.403	-98.649	-105.263	-109.555
Netto kosten programma belasting- en algemene opbrengsten	**-93.993**	**-98.774**	**-103.517**	**-108.228**	**-113.018**

Toelichting belangrijkste financiële afwijkingen in de exploitatie:

Externe kosten
Aan de voorzieningen van voormalig personeel en bestuur wordt € 68.000,- toegevoegd. Deze voorziening is gebaseerd op een contante waarde zodat op basis van een gemiddeld rentepercentage de voorziening jaarlijks op het benodigde niveau wordt gebracht.

Externe opbrengsten
De opbrengsten van de precario (€ 2,18 miljoen), leges en retributies (€ 0,46 miljoen) zijn hier geraamd. De precario opbrengst vervalt in 2022.

Dividend
In de begroting 2020 is rekening gehouden met een dividendopbrengst van de aandelen Nederlandse Waterschapsbank van € 1,8 miljoen in 2020 oplopend naar € 3 miljoen in 2023.
De NWB heeft over het boekjaar 2018 dividend uitgekeerd aan haar aandeelhouders, voor Scheldestromen een dividenduitkering in 2019 van € 1,534 miljoen. De directie van de bank heeft hiertoe besloten in het vooruitzicht van de aangepaste verordening kapitaalvereisten. Onderdeel van de verordening is een proportionele berekening van de leverage ratio voor promotional banks. Daarmee zal de leverage ratio van de NWB uitkomen op meer dan 10% en dat is ruimschoots boven de minimale eis van 3%. De NWB is voornemens de komende jaren een hoger dividend uit te keren. Besluitvorming over de hoogte van uitkeringen vindt jaarlijks door de NWB plaats bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat.
Conform het waterschapsprogramma zal extra een dividendopbrengst, boven de € 3 miljoen, worden ingezet om tegenvallers op te vangen en investeringen over te hevelen naar de exploitatie.

Belastingopbrengst
De geraamde bruto-opbrengsten van de waterschapsbelastingen voor 2020 tot met 2023 worden onderstaand per heffing gespecificeerd. Tevens zijn de gerealiseerde opbrengsten over 2018 opgenomen.

Waterschapsbelasting	Bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
				2021	2022	2023
Watersysteemheffing ingezetenen	17.628	18.011	18.856	19.729	21.494	22.490
Watersysteemheffing gebouwd	28.176	28.446	29.647	31.047	33.626	35.160
Watersysteemheffing ongebouwd	11.789	12.063	12.577	13.183	14.300	14.966
Watersysteemheffing natuurterreinen	193	218	229	239	257	268
Zuiveringsheffing	32.241	32.773	34.317	35.732	36.933	38.088
Verontreinigingsheffing	682	648	674	701	725	748
Totaal belastingopbrengst	90.708	92.159	96.300	100.632	107.335	111.720
Kwijtschelding / oninbaar	-1.759	-1.740	-1.897	-1.983	-2.072	-2.165
Totaal netto	88.949	90.419	94.403	98.649	105.263	109.555
Lastendruk (belastingopbrengst) +4,50%				**4,50%**	**6,66%**	**4,09%**

De lastendrukstijging in 2020 bedraagt 4,50% ten opzichte van 2019. In 2020 is voor kwijtschelding € 1.697.000,- en voor oninbaar € 200.000,- begroot.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 3.5 Waterschapsbelastingen

Meerjarige ontwikkelingen

De Unie van Waterschappen heeft medio 2018 voorstellen gedaan tot het aanpassen van het belastingstelsel van de waterschappen. In december 2018 heeft de ledenvergadering van de Unie geconstateerd dat er te weinig draagvlak bestond voor de voorstellen.
De waterschappen zijn het er over eens dat het hebben van een eigen belastingstelsel één van de belangrijkste voorwaarden is voor een duurzaam en toekomstbestendig waterbeheer. Aanpassing van het belastingstelsel moet daarom kunnen rekenen op een zo groot mogelijk draagvlak bij de waterschappen. Met het oog op de verkiezingen van maart 2019 en het verkrijgen van draagvlak bij de nieuwe algemeen besturen, is in december 2018 besloten om beraadslagingen en besluitvorming over de aanpassing van het belastingstelsel ten minste een half jaar te laten rusten.
In het afgelopen half jaar heeft het denken over het aanpassen belastingstelsel niet stil gestaan. Ook verschillende politieke partijen en stakeholders hebben de afgelopen tijd hun opvattingen in de richting van de Unie van Waterschappen kenbaar gemaakt en suggesties gedaan.
In Unieverband zijn inmiddels de lijnen uitgezet voor het vervolgtraject. Daarbij is de conclusie getrokken dat het huidige stelsel op hoofdlijnen prima voldoet, maar dat op een aantal onderdelen aanpassing noodzakelijk is. De focus zal daarbij in eerste instantie gericht zijn op de drie onderwerpen waarvoor binnen het huidige stelsel geen oplossing voorhanden is. Als urgente knelpunten zijn daarbij benoemd: het niet kunnen realiseren van een gelijkmatige ontwikkeling van de tarieven binnen de watersysteemhefing, de weeffout en het gebruik van mens- en milieubelastende stoffen in de heffingsformule zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing. Voor het ontwikkelen van verdere voorstellen kan gebruik worden gemaakt van het vele werk dat in de afgelopen jaren is verricht. Voorstellen uit die periode die “gunstige meekoppelkansen” bieden, kunnen in het vervolgtraject meegenomen worden.
Voor de vervolgtraject zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- kostenterugwinning centraal uitgangspunt;
- ruimte voor bestuurlijk maatwerk;
- beperkte lastenverschuiving watersysteemheffing.

Daarnaast moeten voorstellen uitlegbaar, maatschappelijk gedragen, robuust (bestand tegen gerechtelijke procedures en minimaal 10 jaar vooruit kunnen) en doelmatig (lage perceptie-kosten) zijn.

In de Ledenvergadering van de Unie op 13 december 2019 zal een voorstel worden ingebracht voor het vervolgproces en onderzoeksopdracht. Het standpunt dat Scheldestromen hierin gaat verwoorden, komt in de Algemene Vergadering van Scheldestromen op 21 november 2019 op de agenda.

2.7 Overkoepelende thema's

Klimaatadaptatie

Vanuit het kernteam klimaatadaptatie wordt binnen Zeeland, samen met provincie en de 13 gemeenten, invulling gegeven aan de klimaatstrategie die eind 2020 gereed moet zijn. Deze integrale strategie vormt de input voor waterschapsbeleid op het gebied van klimaatadaptatie. Vanuit het kernteam klimaatadaptatie worden 4 onderwerpen opgepakt: wateroverlast (trekker SAZ+), overstromingen (trekker Waterschap Scheldestromen), hitte (trekker gemeente Middelburg) en droogte (gemeente Tholen). In 2020 zal de klimaatstrategie worden vastgesteld.

Duurzame energie en circulaire economie:

Duurzame energie

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Eigen energieopwekking binnen het gehele waterschap t.o.v. het totale energieverbruik (%)	39%	40%	41%	42%	43%
Verbetering energie-efficiëntie binnen het hele waterschap t.o.v. 2005 (% cumulatief)	36%	38%	40%	42%	44%

-Eigen energieopwekking binnen het gehele waterschap t.o.v. het totale energieverbruik (%)

In 2020 zullen we uitwerking gaan geven aan de ambitie van het waterschap zoals vastgelegd in de strategienota. Hierin is het streven opgenomen om in 2025 100% energieneutraal te zijn. We onderzoeken de kansen voor het opwekken van duurzame energie (door onszelf en door derden) op onze waterschapeigendommen en doen actief mee in pilotprojecten.
In 2020 zullen we samen met onze partners in het Zeeuwse Energieakkoord en andere belanghebbenden verkennen hoe de Zeeuwse energietransitie z'n beslag moet krijgen. Belangrijk onderdeel daarin is de uitwerking van de Regionale Energie Strategie (RES). Hiervoor zullen in 2020 voorstellen aan het bestuur worden voorgelegd. Bij een financieel positieve businesscase investeren we ook zelf in het opwekken van duurzame energie.

-Verbetering energie-efficiëntie binnen het hele waterschap t.o.v. 2005 (% cumulatief)

We blijven inzetten op een verdere verlaging van het energieverbruik en daarmee ook de CO2 uitstoot. We zullen voorstellen uitwerken die betrekking hebben op onze kantoren, zuiveringsinstallaties en gemalen en ook het wagen- en machinepark. Deze worden in 2020 verwerkt in een nieuw Energie- en Efficiëntieplan (planperiode 2020-2025).

Circulaire economie

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Circulair is een gunningscriterium in aanbestedingen (%)	0%	5%	15%	65%	100%

-Circulair is een gunningscriterium in aanbestedingen (%)

Het waterschap wil bijdragen aan een circulaire economie. In 2020 willen we een vervolg geven aan de ontwikkeling om op langere termijn volledig circulair in te gaan kopen. We werken

samen met andere overheden, kennisinstellingen en bedrijven om nieuwe circulaire oplossingen voor onze taken te ontwikkelen.

Leefomgeving

Bij veel dagelijkse werkzaamheden en projecten heeft Scheldestromen invloed op de leefomgeving in Zeeland. Denk hierbij aan het landschap, natuur, cultuurhistorie en mogelijkheden voor recreatie. Onze medewerkers hebben daar dagelijks aandacht voor en werken actief samen met andere partijen. We zoeken naar mogelijkheden om eenvoudig en betaalbaar een extra bijdrage aan onze omgeving te leveren. Bijvoorbeeld door werkzaamheden anders aan te pakken. Of door maatregelen voor klimaatadaptatie, duurzame energie en circulaire economie te benutten om ook een impuls te geven aan biodiversiteit. We promoten dat bij ontwikkelingen en het uitvoeren van werkzaamheden meekoppelkansen worden benut om de biodiversiteit te verbeteren. We blijven de Visie Biodiversiteit 2018 uitvoeren. Waar nodig, bijvoorbeeld voor cultuurhistorie, stellen we waterschapsbreed beleid op. In 2020 willen we starten met een integrale visie op de onderwerpen LNCR (landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie) en de participatie en rol van het waterschap in integrale omgevingsagenda's. Naast een visie en ambitie ook een procesplan hoe daar te komen met inschatting van capaciteit en geld en te bepalen of er aanvullende instrumenten nodig zijn (bv. een afwegingskader op onderwerp(en)).

Innovatie & kennis

In het 4e kwartaal van 2019 wordt invulling gegeven aan de ambitiebepaling, een gestructureerde aanpak en uitwerking richting een uitvoeringsprogramma voor het thema Innovatie en kennis. Dit zal uiterlijk het 1ste kwartaal van 2020 leiden tot het bepalen van de doelen en daarbij benodigde middelen voor de duur van de bestuursperiode.

Crisisbeheersing

Prestatie-indicator	Doel				
	2019	2020	2021	2022	2023
Crisisoefeningen uitgevoerd en geëvalueerd	1	1	1	1	1

-Crisisoefeningen uitgevoerd en geëvalueerd
In 2020 wordt één grote systeemoefening voor de crisisorganisatie georganiseerd. Vanuit crisisbeheersing zullen één of meerdere programma's tegelijkertijd worden beoefend. De doelen zijn informatiemanagement (netcentrisch werken), leren en/of verbeteren van de procedures, werkwijze, bevoegdheden en competenties van de crisisteams. Daarnaast wordt ook het samenwerken van de crisisteams met andere veiligheidspartners, zoals Veiligheidsregio Zeeland en Rijkswaterstaat, een doel. Voor de jaarlijkse systeemtest worden de deelnemers van de crisisorganisatie steeds opgeleid en getraind. De oefening wordt geëvalueerd en daarna wordt de PDCA-cyclus doorlopen om het proces crisisbeheersing te verbeteren.

3 Paragrafen betreffen de financiële positie

3.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

De ontwikkelingen hebben grotendeels betrekking op inflatie, loonontwikkelingen en rente. Deze zijn hieronder bij de uitgangspunten opgenomen en verwerkt in deze begroting en meerjarenraming.

3.2 Uitgangspunten en normen

Bij het opstellen van de begroting 2020 zijn onderstaande uitgangspunten gehanteerd. Voor de vergelijking zijn ook de begroting 2019 opgenomen.

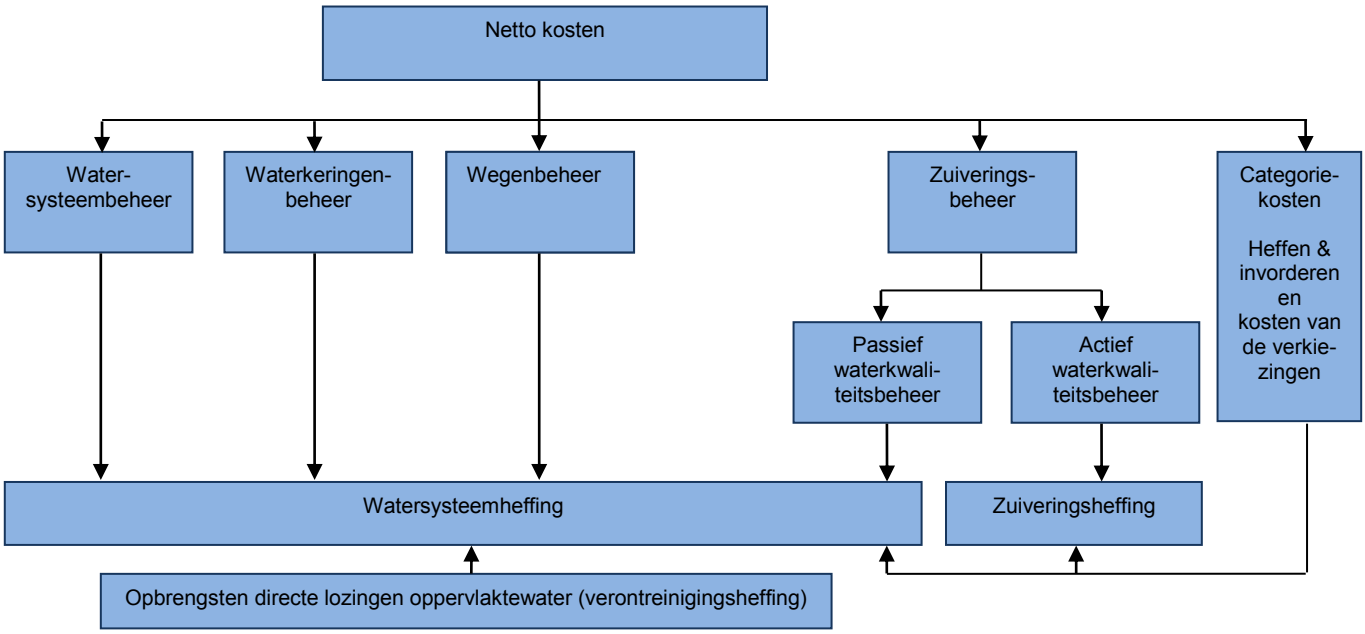
	Begroting jaar 2019	Begroting jaar 2020	toelichting
Inflatie	0%	2,5%	Voor de externe kosten is in 2020 gerekend met 2,5%. Vanaf 2021 is voorlopig hetzelfde percentage gehanteerd, actualisatie vindt plaats bij het opstellen van de begroting voor het betreffende boekjaar.
Loonontwikkeling	3,25% (per 1-4-2019)	3,5%	Er is rekening gehouden met het onderhandelingsresultaat; per 1-1 2020 2,5%, per 1-7-2020 1%. Vanaf 2021 is rekening gehouden met 3,75% voor o.a. de cao, beoordelen en belonen en mutaties in pensioenpremie en sociale lasten.
Pensioenpremie	24,7%	24,9%	Op basis van huidige (september 2019) premie
Gemiddelde omslag(rente):	1,68%	1,564%	Vanaf 2020 gerekend met huidige rentekosten (leningportefeuille) + rente lang nieuwe leningen (financieringsbehoefte).
Rente lang geld rekening courant	1,50% 0,10%	1,50% 0,00%	Voor 2020 1,5%, vanaf 2020 2% (rente lang).
Bestuurlijk bestedingsvolume investeringen	€ 35,1 mln	€ 30 mln	Jaarlijks netto € 30 miljoen
Onvoorzien	€ 400.000	€ 320.000	

3.3 Incidentele baten en lasten

De incidentele lasten en baten zijn opgenomen in de kosten per programma. Voor zover van toepassing zijn in de toelichtingen bij de programma's de betreffende lasten en baten benoemd.

3.4 Kostentoerekening

In de nota "kostentoerekening en onderbouwing tarieven 2011" is de methodiek van de doorberekening van personeelslasten, kapitaallasten en ondersteunende kosten naar de primaire taken vastgelegd. Dit resulteert in een bedrag aan netto kosten per taak en uiteindelijk in de te realiseren opbrengsten voor de watersysteemheffing en zuiveringsheffing. Hierna is dit schematisch weergegeven.

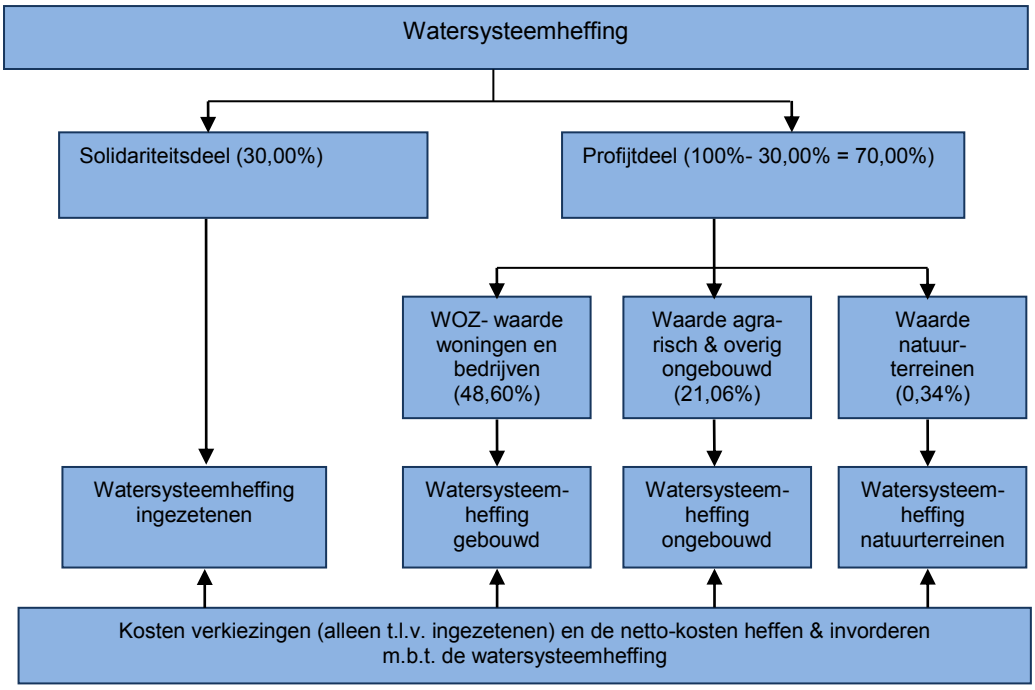

Als de totale benodigde opbrengst zuiveringsheffing is bepaald kan op basis van het aantal v.e.'s het tarief voor de zuiveringsheffing worden berekend.
De benodigde opbrengst voor het watersysteembeheer wordt op basis van de kostentoedelingsverordening toegerekend aan de belanghebbende categorieën. In de kostentoedelingsverordening zijn voor het watersysteembeheer per categorie de volgende kostenaandelen vastgelegd:

Ingezetenen	30,00%
Gebouwd	48,60%
Ongebouwd	21,06%
Natuurterreinen	0,34%

De tarieven kunnen vervolgens bepaald worden op grond van de heffingseenheden.

In het hierna volgende schema is de kostentoedeling weergegeven:

3.5 Waterschapsbelastingen

Belastingheffingen
De totale netto kosten van het waterschap worden gedekt door drie heffingen:

Watersysteemheffing
Met deze heffing worden de netto kosten van het totale watersysteembeheer gedekt.
Hierin is ook het wegenbeheer begrepen want waterschap Scheldestromen heft geen afzonderlijke wegenheffing.

Verontreinigingsheffing
De verontreinigingsheffing wordt geheven van degenen die direct lozen op het oppervlaktewater (iba's, septictanks). Deze opbrengst komt ten goede aan het watersysteembeheer.

Zuiveringsheffing
Met deze heffing worden de netto kosten van het transporteren en zuiveren van het afvalwater en de slibverwerking gedekt.

Heffingsgrondslag (belastingeenheden) 2020-2023
Voor de berekening van de tarieven en de ontwikkeling daarvan zijn de volgende belastingeenheden gehanteerd.

Eenheden	2019	2020	2021	2022	2023
Woonruimten	167.000	168.000	168.500	169.000	169.500
Woz-waarden in € 1.000,-	50.257.000	53.046.000	55.168.000	57.375.000	59.670.000
Ha. Ongebouwd	151.000	145.870	145.470	145.070	144.670
Ha. Natuurterreinen	27.500	28.000	28.300	28.600	28.900
Vervuilingseenheden zh	546.500	550.300	550.300	550.300	550.300
Vervuilingseenheden VH	10.800	10.800	10.800	10.800	10.800

De heffingsgrondslagen voor de diverse heffingen zijn gebaseerd op de door SaBeWa Zeeland in juli afgegeven prognoses voor 2020. Voor de bepaling van de WOZ-waarden is als uitgangspunt 2020 + 4,8% gehanteerd voor waarde- en areaalontwikkeling ten opzichte van prognose per 31 juli. In totaal een stijging van 5,5% ten opzichte van begroting 2019. Vanaf 2021 is 4,0% als waarde- en areaalontwikkeling gehanteerd.
Het aantal hectares als grondslag voor de aanslagen watersysteemheffing ongebouwd daalt met het aantal nieuw bebouwde hectares en de toename van de hectares natuurterreinen vanaf 2020 (aanname totaal 0,3%). Daarnaast is er in een extra daling geweest van ca 3.600 ha als gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad waarbij alleen het verharde deel van de wegen in de verhoogde heffing betrokken mag worden. Dus niet de onverharde delen zoals bermen en bermsloten. Aangezien deze uitspraak in november 2018 is geweest, wordt de daling van de hectares voor het eerst zichtbaar in 2020. Wel is in 2019 de lagere opbrengst middels een begrotingswijziging aangepast. In 2020 stijgt het aantal hectares natuur, deze zijn geactualiseerd op basis van de SaBeWa prognoses per 31 juli 2019 en de verwachte ontwikkeling voor 2020 en volgende jaren.
Voor het aantal eenheden woonruimten (basis voor de watersysteemheffing ingezetenen) wordt voor 2019/2020 een stijging verwacht van 1.000 eenheden (prognose 31 juli voor 2019) en voor de jaren daarna een jaarlijkse stijging van 500 eenheden.
De prognose van het aantal vervuilingseenheden zuiveringsheffing huishoudens voor 2020 is ten opzichte van begroting 2019 verhoogd met 2.800 eenheden. Voor 2020 en volgende jaren is vooralsnog geen verdere verhoging toegepast. Op basis van de prognoses per juli 2019 worden voor bedrijven geen wijzigingen verwacht. Voor het aantal vervuilingseenheden verontreinigingsheffing worden geen wijzigingen verwacht.

Tarieven heffingen
De tarieven voor het betrokken begrotingsjaar worden opgenomen in de vast te stellen wijzigingen van de belastingverordeningen. Aan de hand van deze tarieven en de geraamde belastingeenheden zijn de in de vorige tabel opgenomen opbrengsten berekend. De lastendrukstijging van 4,5% is doorgerekend naar tarieven per categorie. Per belastingcategorie is er sprake van een verschillende tariefontwikkeling. De verschillende tariefstijgingen per belastingcategorie zijn te verklaren door verschil in kostenontwikkeling bij het zuiveringsbeheer en het watersysteembeheer, de inzet van reserves voor tariefegalisatie en de ontwikkeling van het aantal heffingseenheden.
De mutatie in de heffingseenheden, zoals toegelicht op pagina 53, zijn voor het tarief gebouwd en ongebouwd van invloed op de tariefstelling. Het tarief gebouwd daalt door de stijging van de WOZ-waarde. De hogere stijging voor het tarief ongebouwd (+7,92%) is, naast de algemene kostenstijging (4,25%), het gevolgd van een afname van het aantal belastbare hectares ongebouwd als gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad (2,58%) en een verschuiving naar gebouwd en natuur (1,09%).

	Bedragen x € 1.000,-				Meerjarenraming		
Belastingtarieven	Rekening 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Stijgings-percentage	2021	2022	2023
Watersysteemheffing ingezetenen per woonruimte	€ 105,22	€ 107,85	€ 112,24	+4,07	€ 117,09	€ 127,18	€ 132,68
Watersysteemheffing gebouwd % van de WOZ-waarde	0,05827%	0,05660%	0,05589%	-1,26	0,05628%	0,05861%	0,05893%
Watersysteemheffing ongebouwd per hectare	€ 77,76	€ 79,89	€ 86,22	+7,92	€ 90,63	€ 98,58	€ 103,45
Watersysteemheffing natuurterreinen per ha.	€ 7,69	€ 7,94	€ 8,18	+3,01	€ 8,44	€ 8,98	€ 9,26
Zuiveringsheffing per vervuilingseenheid	€ 58,26	€ 59,97	€ 62,36	+3,99	€ 64,93	€ 67,11	€ 69,21
Verontreinigingsheffing per vervuilingseenheid	€ 58,26	€ 59,97	€ 62,36	+3,99	€ 64,93	€ 67,11	€ 69,21

Lastendruk huishoudens en bedrijven
Onderstaand is voor een aantal profielen de lastendruk voor 2020 aangegeven en de verwachting voor de jaren 2021 tot en met 2023. Voor 2020 is tevens de procentuele stijging ten opzichte van 2019 aangegeven.

Lastendrukprofielen

Soort huishouden/bedrijf	Belastingeenheid				belasting x € 1,-				
	Woonruimte	WOZ waarde x € 1.000 (2020)*	Ha.	V.E.	**Begroot 2020**	Stijging in % t.o.v. 2019	**Meerjarenraming**		
							2021	**2022**	**2023**
Huishouden (meerpersoons, huurder)	1			3	299,33	4,02%	312	329	340
Huishouden (meerpersoons, eigenaar)	1	204,7		3	413,72	4,06%	427	448	461
Huishouden (alleenwonend, huurder)	1			1	174,60	4,04%	182	194	202
Huishouden (alleenwonend, eigenaar)	1	204,7		1	288,99	4,09%	297	314	322
Agrarisch bedrijf	1	245,8	25	3	2.592,16	7,25%	2.716	2.937	3.071
Agrarisch bedrijf	1	409,3	75	3	6.994,44	7,62%	7.339	7.962	8.340
Groothandel		2456,0		10	1.996,28	4,12%	2.031	2.111	2.139
Metaalbedrijf		12280,2		450	34.927,26	4,03%	36.130	37.399	38.382

* *bron CBS: gemiddelde WOZ-waarde van een woning Zeeland per 1-1-2018 € 194.000. In de lastendrukprofielen is gerekend met de in de begroting 2020 opgenomen WOZ-waardestijging van 5,5%, die leidt tot een WOZ-waarde voor huishoudens van € 204.700,-. Afhankelijk van de soort woning/bedrijf en de plaats/ligging kan dit verschillen.*

Kostendekkendheid tarieven 2020
De netto-kosten zijn toegerekend aan de belastingcategorieën en worden grotendeels gedekt door de waterschapsbelastingen. Vanuit de algemene reserve is een inzet nodig van € 1.141.000,- (ten bate van heffingen voor het watersysteembeheer). Vanuit de bestemmingsreserves vindt een inzet plaats van € 372.000,- voor dekking van incidentele kosten (€ 267.000,- heffingen watersysteembeheer en € 105.000 zuiveringsheffing). Uit de egalisatiereserves vindt een inzet plaats van € 300.000,- (€ 100.000,- voor ingezetenen en € 200.000,- voor zuiveringsheffing).
De opbouw van de verschillende belastingtarieven kan als volgt worden weergegeven. Om het dekkingspercentage te berekenen worden de kosten per eenheid tarief gedeeld door het tarief.

Bedragen x € 1,-

Inzet reserves	Watersysteemheffing				Zuiverings heffing
	ingezetenen	gebouwd (%)	ongebouwd	natuur terreinen	
Tarief exclusief inzet reserves	115,35	0,05718%	88,25	8,35	62,92
Inzet reserves					
Algemene reserve	2,04	0,00105%	1,65	0,14	
Bestemmingsreserve	0,48	0,00024%	0,38	0,03	0,19
Tariefegalisatiereserve	0,60				0,36
Subtotaal	3,12	0,00129%	2,03	0,17	0,55
Tarief	112,24	0,05589%	86,22	8,18	62,36
Dekkingspercentage tarieven 2020	97,23%	97,69%	97,64%	97,91%	99,11%
Dekkingspercentage tarieven 2019	98,37%	99,41%	99,39%	99,50%	98,55%
Dekkingspercentage tarieven 2018	97,34%	98,64%	98,60%	98,77%	100,47%

Beschrijving kwijtscheldingsbeleid
Het kwijtscheldingsbeleid wordt door SaBeWa Zeeland uitgevoerd aan de hand van de door de algemene vergadering vastgestelde kwijtscheldingsnormen. Deze is vastgesteld op 100%. Dat wil zeggen dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingschuldigen met een inkomen op of onder bijstandsniveau. In beginsel is deze norm 90% maar het waterschap Scheldestromen kent een ruimhartiger kwijtscheldingsbeleid door de norm te stellen op 100%. Alle gemeenten in Zeeland hanteren de dezelfde norm. SaBeWa Zeeland voert ook voor de niet aangesloten gemeenten het kwijtscheldingsbeleid uit. Door samen te werken wordt bereikt dat het indienen en afhandelen van verzoeken om kwijtschelding eenvoudiger is. De belastingschuldige hoeft maar éénmaal gegevens aan te leveren.

Het recht op kwijtschelding wordt aan het begin van het belastingjaar beoordeeld door toezending van persoonsgegevens van die belastingplichtigen die het voorgaande jaar kwijtschelding hebben ontvangen aan de Stichting Inlichtingenbureau. Deze Stichting is een onderdeel van het ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid en toetst aangeleverde gegevens aan de wettelijke normen voor inkomen, vermogen en voertuigbezit, een en ander volgens de daarvoor geldende landelijke regeling. Belastingschuldigen komen dan mogelijk automatisch het volgende jaar in aanmerking (na de toets van het inlichtingenbureau). Als dat dat zo is, krijgen deze belastingschuldigen een aanslag waar de kwijtschelding al op is verwerkt.

Met ingang van 2014 is door de algemene vergadering op 13 november 2013 ingestemd met een verruiming van de kwijtscheldingsnormen voor ondernemers (eenmansbedrijven) voor belastingschulden met betrekking tot de privéhuishouding, met de netto-kosten van kinderopvang en om voor personen van 65 jaar en ouder de kwijtscheldingsnorm te verhogen tot 100% van de van toepassing zijnde netto AOW-bedragen.

In 2016/2017 heeft een brede werkgroep de Leidraad kwijtschelding beoordeeld. Dit met het doel deze zo mogelijk verduidelijken en/of vereenvoudigen. De aangepaste Leidraad kwijtschelding is op 27 januari 2017 door het dagelijks bestuur van SaBeWa Zeeland vastgesteld.

In 2019 is de Leidraad opnieuw door SaBeWa Zeeland beoordeeld en waar nodig aangepast. Hierbij is vooral gekeken naar de juistheid van de informatie in de leidraad en de leesbaarheid. Ook zijn in deze aanpassing de bepalingen omtrent het autobezit aangepast.

Kwijtschelding wordt alleen verleend voor de watersysteemheffing ingezetenen en zuiveringsheffing – en verontreinigingsheffing huishoudens.

3.6 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen

De omvang en mutaties van de algemene reserves en de bestemmingsreserves in 2020 en 2021-2023 en de mutaties hierop worden in de volgende tabel weergegeven.

Bedragen x € 1.000,-					Meerjarenraming			
Algemene reserves en bestemmingsreserves	Saldo 31-12-19	van alg. naar egalisatie reserve	Mutaties 2020	Saldo 31-12-20	Mutaties 2021	Mutaties 2022	Mutaties 2023	Saldo 31-12-23
Algemene reserves								
watersysteembeheer	9.848		-1.141	8.707	-590	-315		7.802
watersysteembeheer Veerse Meer	177			177				177
zuiveringsbeheer	62			62				62
Totaal algemene reserves	10.087	0	-1.141	8.946	-590	-315	0	8.041
Bestemmingsreserves								
Tariefegalisatiereserves								
watersysteemheffing ingezetenen	499		-100	399	-135			264
watersysteemheffing ongebouwd	67			67				67
watersysteemheffing gebouwd	2.182			2.182				2.182
watersysteemheffing natuurterreinen	78			78				78
zuiveringsheffing	503		-200	303				303
Totaal tariefegalisatiereserves	3.329	0	-300	3.029	-135	0	0	2.894
Overige bestemmingsreserves								
kapitaallasten fietspaden Zeeuws-Vlaanderen	4.667		-137	4.530	-136	-135	-134	4.125
kapitaallasten extra afslag A58 Goes	515		-24	491	-24	-24	-24	419
damaanzetten O'sch.kering en kanaal Zuid-B.	167			167				167
peilbesluit Veerse Meer, steigers	169			169				169
zandsuppletie Sophiastrand	417			417				417
groot onderhoud waterkeringen	165			165				165
overname waterkeringen van Rijkswaterstaat	177		0	177				177
uitgestelde werken en diensten 2018	81		-81	0				0
zichtbaarheid	16			16				16
innovatie	49		-49	0			0	0
assetmanagement	241		-81	160	-80	-80		0
Totaal overige bestemmingsreserves	6.664		-372	6.292	-240	-239	-158	5.655
Totaal bestemmingsreserves	9.993		-672	9.321	-375	-239	-158	8.549
Totaal reserves	20.080		-1.813	18.267	-965	-554	-158	16.590

In bovenstaand overzicht is rekening gehouden met de gevolgen van de mutaties die in de 1e wijziging van de programmabegroting 2019 zijn opgenomen.

Bedragen x € 1.000,-					Meerjarenraming			
Voorzieningen	Saldo 31-12-19	storting 2020	afname 2020	Saldo 31-12-20	Mutaties 2021	Mutaties 2022	Mutaties 2023	Saldo 31-12-23
Personele voorzieningen	4.263	208	-250	4.221	-13	8	10	4.226
automatisering		350		350	350	350	350	1.400
Toegezegde bijdrage	156			156				156
Totaal voorzieningen	4.419		-250	4.727	337	358	360	5.782

Om de kosten van voormalige bestuurs- en personeelsleden te dekken wordt over bedragen uit de daartoe gevormde voorzieningen beschikt. Geraamd wordt dat in 2020 een bedrag van € 250.000,- uit deze voorzieningen zal worden uitgekeerd en een toevoeging vanuit de exploitatie plaatsvindt van € 208.000,-.
Jaarlijks wordt bij het opstellen van de jaarverslaggeving de omvang van de voorzieningen beoordeeld en zo nodig aangevuld/onttrokken ten laste of gunste van de exploitatie.
Vanaf 2020 vindt een storting in de voorziening “automatisering” plaats, hieruit kunnen de per jaar uiteenlopende kosten op dit gebied worden opgevangen.

3.7 Weerstandsvermogen, -capaciteit en risico’s

Algemeen
Het weerstandsvermogen legt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico’s en geeft aan hoe robuust de financiële positie van de organisatie is. Dit is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Een goed weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke tegenvaller direct leidt tot hogere lasten voor de belastingplichtigen.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:
a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
b. alle risico’s waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

In de algemene vergadering van 6 oktober 2011 is de Nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen vastgesteld. Met deze beleidsnota is in de onderstaande berekening van het weerstandsvermogen rekening gehouden.
Risicomanagement wordt verder geïmplementeerd zodat de omvang van de operationele risico’s beter kan worden onderbouwd. Dit geeft inzicht in de ontwikkelingen van de risico’s en wordt het proces van risicobeheersing geoptimaliseerd.

De weerstandscapaciteit
In de weerstandscapaciteit worden alleen die middelen opgenomen die in een begrotingsjaar en de daarop volgende begrotingsjaren vrij aanwendbaar zijn zonder dat dit effect heeft op de gewenste kernactiviteiten van het waterschap en de gewenste ontwikkeling van de lastendruk.
Dit geldt voor de algemene reserve en het niet bestemde deel van de tariefegalisatiereserves. De aanwezige overige bestemmingsreserves maken geen deel uit van de weerstandscapaciteit. Deze worden ingezet voor het doel waarvoor deze gevormd zijn.

De totale weerstandscapaciteit per ultimo van het jaar kan dan als volgt bepaald worden:

	(Bedragen x € 1.000)			
Beschikbaar	2020	2021	2022	2023
Stille reserve	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
belastingcapaciteit	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Onvoorzien	320	320	320	320
Algemene reserves	8.946	8.356	8.041	8.041
Tariefsegalisatiereserves	3.029	2.894	2.894	2.894
Totaal	12.295	11.570	11.255	11.255

Risico's
Een algemeen gangbare definitie van het begrip risico is: *De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief effect op het bereiken van de doelstellingen.*
De voor het weerstandsvermogen relevante risico's zijn die risico's waarvoor geen maatregelen (bijv. verzekering of voorziening) zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie met de financiële positie.

Deelneming in Slibverwerking Noord-Brabant
Waterschap Scheldestromen is voor 7,8% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

Veranderde slibmarkt: In de komende jaren wordt door de waterschappen een afname van de slibproductie verwacht door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door het afsluiten van nieuwe slibverwerkingscontracten.

Hiertegenover staat dat in Nederland een gebrek aan verwerkingscapaciteit blijft bestaan, zoals de afgelopen jaren het geval was. Dit is het geval als de energie- en grondstoffenfabrieken niet het gewenste rendement halen, maar ook door de ontwikkelingen in Duitsland, zoals eerder beschreven. Als dit zich voordoet in combinatie met onverwachte verstoringen (calamiteiten, wijziging in slibprognoses, etc.) dreigt de situatie dat onvoldoende zuiveringsslib verwerkt kan worden, wat kan leiden tot ongezuiverd lozen van rioolwater. SNB tracht met de Provincie en branchegenoten hierover afspraken te maken. SNB overweegt om verwerkingscapaciteit vrij te houden, om eventuele calamiteiten te kunnen opvullen. Daarnaast is extra opslagcapaciteit benodigd.

Terugwinnen van grondstoffen: Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamings-strategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen.

Afzet reststoffen: In 2017 dreigde de afzet van een deel van de reststoffen in Duitsland in de zogenaamde Versatzbau niet meer mogelijk te zijn door de zienswijze van het Rijk. Eind 2018 heeft de Raad van State aangegeven dat Versatzbau een nuttige toepassing is, waardoor het Rijk geen beperkingen mag opleggen. Dit risico is derhalve vervallen.

Continuïteit en beschikbaarheid slibverbrandingsinstallatie: In 2018 is een versterkte ontwikkeling zichtbaar van gebrek aan gekwalificeerd personeel bij toeleveranciers van SNB, vooral op technisch vlak. Dit kan mogelijk gevolgen hebben op het gebied van afnemende kwaliteit van onderhoud aan de installatie en langere stilstand tijden bij onderhoud en storingen. SNB is hierover voortdurend in overleg met de leveranciers en er wordt ook afstemming gezocht met andere bedrijven, om onderhoud stops op elkaar af te stemmen.

Wijziging in fiscale wetgeving: Wijzigingen en toepassing van fiscale wetgeving kunnen van redelijke invloed zijn op het resultaat van de slibeindverwerking. In het regeerakkoord wordt aangegeven dat de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiveringsslib. Dit heeft geen invloed op het resultaat van de eindverwerking maar wel op de concurrentiepositie van SNB, en op toekomstige ontwikkelingen naar alternatieve verwerking waarbij slib niet meer verbrand wordt.
Afhankelijk van de wijze waarop omgegaan wordt met de waterfractie in het ontwaterd slib, lopen de meerkosten voor de klanten hierdoor op van € 4 tot € 30 per ton. SNB is hierover in nauw contact met de UvW, die betrokken zal worden bij een onderzoek van het Rijk naar de vraag of vrijstelling daadwerkelijk zou moeten vervallen.

Wijziging in milieuwetgeving: De nieuwe BREF bevat een verplichting tot het installeren van continue kwikmeting. Details met betrekking tot de mogelijkheid tot ontheffing van deze verplichting zijn nog niet bekend. Geschatte investering is circa € 0,5 miljoen.

De provincie heeft SNB ambtshalve een nieuwe energievergunning opgelegd. Het energieverbruik dient in detail te worden gemonitord en mogelijke investeringen die leiden tot energiebesparingen en die binnen vijf jaar kunnen worden terugverdiend, dienen te worden uitgevoerd. SNB heeft in de afgelopen jaren reeds veel gedaan aan het verlagen van het energieverbruik. Welke gevolgen deze nieuwe vergunningseis heeft, zal duidelijk worden in 2019.

<u>Programma Aanpak Stikstof (PAS)</u>
Op 29 mei jl. deed de Raad van State (RvS) uitspraak over het Programma Aanpak Stikstof (PAS). De uitspraak houdt in dat activiteiten die invloed hebben op de stikstofdepositie in een Natura2000 gebied (Wester- en Oosterschelde en enkele natuurgebieden binnendijks) niet mogen worden uitgevoerd, tenzij deze worden gecompenseerd of gemitigeerd. Reeds vergunde (vergunning onherroepelijk) uitvoeringsprojecten lopen hierbij geen risico, maar dat geldt niet voor projecten waarvoor nog een vergunning wet Natuurbescherming moet worden aangevraagd. Er bestaat door de uitspraak van RvS geen toetsingskader meer voor projecten in de buurt van N2000 gebieden.
Onlangs is er een nieuwe calculator beschikbaar gekomen waarmee de impact op de stikstofdepositie in Natura2000 gebied berekend kan worden. Hierdoor kunnen projecten doorgang vinden waarvan met een dergelijke berekening kan worden aangetoond dat deze niet tot een toename van stikstofdepositie leiden. Er wordt op dit moment verder gekeken naar de problematiek door de Adviescommissie Stikstofproblematiek onder leiding van Johan Remkes.
Wat dit voor verder consequenties gaat hebben en hoe zaken verder moeten worden ingevuld zal moeten blijken. Binnen het waterschap worden de ontwikkelingen en de eventuele gevolgen van de stikstofproblematiek inzichtelijk gemaakt.

<u>Stijgen kosten kust- en dijkversterkingen</u>
In de praktijk is een landelijke trend waar te nemen waarbij sprake is van stijgende kosten van de kust- en dijkversterkingen die nodig zijn om te voldoen aan de wettelijke norm. Afhankelijk van de invloed van deze ontwikkeling op de programmering kan de druk op de solidariteitsbijdrage, het 10% eigen aandeel en de beschikbare ruimte binnen het investeringsvolume voor andere programma's toenemen. We starten tijdig landelijk overleg op als er signalen zijn dat de toekomstige kosten van de waterveiligheidsopgave leiden tot een onevenredige lasten-

verzwaring voor de Zeeuw. Bij de uitvoering van kust- en dijkversterking onderzoeken we verschillende scenario's om de meest haalbare en betaalbare oplossing te bepalen.

(Overige) operationele risico's
Operationele risico's zijn risico's waar elke organisatie mee te maken heeft. In het algemeen is een operationeel risico een risico dat voortkomt uit de operatie van bedrijfsfuncties binnen een organisatie. De term operationeel risico is typisch een algemene term en behelst eveneens frauderisico's, juridische risico's, fysieke- of milieurisico's. Meer specifiek kunnen operationele risico's gedefinieerd worden als risico als gevolg van ontoereikende of niet succesvolle interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.
Onder deze risico's vallen onder andere, grotendeels gericht op externe gebeurtenissen, winterschade, gladheidbestrijding en wateroverlast. Deze risico's worden maximaal geraamd op € 4 miljoen.
Intern wordt gewerkt aan een optimalisering van de werkwijze als het gaat om risicomanagement en risicobeheersing en de wijze van informatievoorziening richting de belanghebbenden, waaronder de AV. Dit is een proces wat op dit moment nog loopt. Belangrijk onderdeel binnen dit proces in de informatievoorziening richting de AV m.b.t het geven van inzicht in de voornaamste risico's (inclusief kwantificering), in hoeverre de belangrijkste risico's zich hebben voorgedaan en wat de ontwikkelingen zijn ten opzichte van het voorgaande verslaggevingsjaar. Door de vergelijking met de ingeschatte risico's en vergelijking met voorgaande jaren toe te voegen wordt het inzicht in de mate van inschatting en het proces van risicobeheersing vergroot.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.
Bij beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel.

Waardering	Verhouding	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Op basis van deze indeling kan het weerstandsvermogen als volgt worden geclassificeerd.

	(Bedragen x € 1.000)			
	2020	2021	2022	2023
Risico's	4.000			
Weerstandscapaciteit	12.295	11.570	11.255	11.255
Weerstandsvermogen	2,7	2,6	2,5	2,5
Waardering	A	A	A	A

3.8 Financiering, rente en schuldpositie

Het waterschap is verplicht op grond van de “Wet Financiering decentrale overheden” (Wet Fido) een treasuryparagraaf op te nemen in de programmabegroting. Doel is het bevorderen en transparant maken van het financierings- en treasurybeleid, het verbeteren van de besluitvorming daarover en het beter mogelijk maken van een goede beoordeling daarvan door de toezichthouder.

De belangrijkste doelstellingen van de Wet Fido zijn het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid van de decentrale overheden, het beheersen van renterisico’s en het vergroten van transparantie.
In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vermogensbehoefte, de te verwachten renteontwikkeling en het risicobeheer.

Vermogensbehoefteplanning
De vermogensbehoefte voor de volgende jaren kan bepaald worden door het verschil tussen herkomst en bestedingen van middelen.

X € 1.000

	2020	2021	2022	2023
Herkomst				
Vaste activa:				
Afschrijvingen	20.503	21.333	22.217	22.709
subsidies/bijdragen van derden	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Eigen vermogen:				
toevoegingen	-	-	-	-
Voorzieningen:				
toevoegingen	558	561	564	566
Totaal herkomst	**21.061**	**21.894**	**22.781**	**23.275**
Besteding				
Vaste activa:				
Bruto uitgaven	30.000	30.000	30.000	30.000
Eigen vermogen:				
onttrekkingen	1.813	965	554	158
Voorzieningen:				
besteding	250	224	206	206
Langlopende schulden:				
Aflossing	17.269	21.702	1.135	567
Totaal besteding	**49.332**	**52.891**	**31.895**	**30.931**
Vermogensbehoefte	**28.271**	**30.997**	**9.114**	**7.656**

Voor de jaren 2020–2023 is bij “besteding vaste activa” het netto bestuurlijk bestedingsvolume voor de investeringen aangehouden.

Renteontwikkeling
Bij deze programmabegroting wordt uitgegaan van 1,50% voor de financieringsbehoefte 2020 en 2% vanaf 2021. Voor de vier leningen met een zes-maands Euribor is voor de jaren 2020-2022 een tarief van -0,247% (exclusief cap) gehanteerd. Voor de financiering op korte termijn wordt voor rekening-courant krediet 0% geraamd en voor kasgeldleningen -0,40%. Er wordt geen rente meer berekend over de reserves.

Rentegevoeligheidsanalyse
Om de risico's te beperken is het treasurybeleid defensief en risicomijdend. Het beleid zal er op gericht zijn toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te verschuiven. Het risicobeheer bestaat uit o.a. renterisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico, waarbij voor het waterschap het renterisico het belangrijkste is.
De uitvoering van de treasurytaak mag in ieder geval niet leiden tot een vergroting van de risico's voor de organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen (de kasgeldlimiet en de renterisiconorm), zoals vastgelegd in de Wet Fido, niet overschrijdt.
De renterisiconorm beoogt een zodanige opbouw van de leningenportefeuille dat het risico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen beperkt blijft. De renterisiconorm is voor de waterschappen vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het betreffende jaar. Het waterschap heeft geen leningen met een renteherziening.

	Bedragen x € 1.000			
Renterisiconorm	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
1 Totaal programmabegroting	**125.788**	130.267	135.122	140.083
2 Vastgesteld percentage 30%				
3 Renterisiconorm (30% van 1)	**37.736**	39.080	40.537	42.025
4 Betaalde aflossingen	**17.269**	21.702	1.135	567
Ruimte (3-4)	**20.467**	17.378	39.402	41.458

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat het waterschap de komende jaren onder de norm blijft.

De kasgeldlimiet is het maximum dat gesteld is aan de mate waarin van korte financiering (looptijd maximaal één jaar) gebruik mag worden gemaakt. In de 'Uitvoeringsregeling Fido' is dit maximum voor de waterschappen vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal.
Voor het waterschap betekent dit voor 2020 € 29 miljoen. Omdat kort geld over het algemeen goedkoper is dan lang geld wordt voor de financiering zoveel en zo lang mogelijk gebruik gemaakt van deze kredietvorm.

Schuldpositie
De netto schuld als aandeel van de inkomsten (netto schuldquote) geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Anders gezegd: kan het waterschap zijn schulden wel dragen?
In de beoordeling van de schuldpositie dient de taakuitoefening uitdrukkelijk betrokken te worden. Het waterschap moeten in het beheersgebied investeren om een goede uitvoering van de waterschapstaken te garanderen. Deze netto schuldquote geeft, naast andere kengetallen, aan dat veel van het vermogen van het waterschap "vast" zit in met name de materiële vaste activa.

De netto schuldquote voor waterschap Scheldestromen bedraagt 243% gebaseerd op de uitkomsten van de jaarrekening 2018. De berekening is gebaseerd op de besluitvorming in de algemene vergadering van 30 mei 2018, waarbij rekening is gehouden met structurele opbrengsten uit belastingen, uitkering gemeentefonds, precario en dividend.

Vanuit het waterschapsprogramma 2019-2023 en de strategienota 2019-2023 is opgenomen dat er sprake moet zijn van een “gezonde” netto schuldquote, de doelstelling is dat deze onder de 250% moet blijven. In het voorgaande meerjarenperspectief en meerjarenraming kwam de schuldquote na het jaar 2020 uit boven de 250%. Het verlagen van de investeringsbesteding (zie hoofdstuk “6 Investeringen”) heeft vanzelfsprekend een gunstig effect op de schuldpositie, waarmee de schuldquote in de toekomst onder de 250% blijft.

3.9 EMU-saldo

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie in het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economisch Monetaire Unie, is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt over gezonde overheidsfinanciën. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dat 3% van het BBP (Bruto Binnenlands Product).Voor de bepaling van het tekort tellen ook de uitgaven van de lagere overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) mee.

Op grond van de Wet hof (houdbare overheidsfinanciën) moeten de vier overheden samen invulling geven aan de eisen die vanuit de Europese Unie ten aanzien van met name het EMU-saldo en de EMU-schuld worden gesteld. Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen uit te kunnen voeren, hebben de lagere overheden een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. De Wet hof kent als systematiek dat een kabinet aan het begin van zijn regeerperiode afspraken met IPO, VNG en Unie maakt over de ruimte voor de decentrale overheden in het EMU-tekort gedurende de gehele regeerperiode.

Het overleg met het kabinet heeft geresulteerd de volgende afspraken voor de periode 2019 - 2022:
- de ruimte voor de decentrale overheden is tot en met 2022 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP);
- de 0,4% ruimte is nader verdeeld in: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen.
- de op basis van deze verdeling berekende individuele referentiewaarde voor het waterschap bedraagt € 13,8 miljoen voor 2020, € 14,0 miljoen voor 2021 en € 14,2 miljoen voor 2022.

Het EMU-saldo is als volgt opgebouwd:

		(Bedragen x € 1.000)			
	Omschrijving	begroting	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022	2023
1	EMU exploitatiesaldo	0	0	0	0
	(saldo exploitatiebegroting kosten/opbrengstensoorten				
+	Dotaties aan reserves	0	0	0	0
-/-	Onttrekkingen aan reserves	-1.813	-965	-554	-158
	Totaal EMU exploitatiesaldo	-1.813	-965	-554	-158
2	Invloed investeringen				
-/-	Bruto investeringsuitgave (incl. geactiveerde lasten)	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
+	Investeringssubsidies en -bijdragen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
+	Verkoop van vaste activa	0			
+	Afschrijvingen	20.503	21.333	22.217	22.709
	Totaal invloed investeringen	-9.497	-8.667	-7.783	-7.291
3	Invloed voorzieningen				
+	Toevoeging aan voorzieningen	558	561	564	566
-/-	Onttrekkingen aan voorzieningen (vrijval)	0	0	0	0
-/-	Onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-250	-224	-206	-206
	Totaal invloed voorzieningen	308	337	358	360
4	Deelnemingen en aandelen				
-/-	Boekwinst		0	0	0
+	Boekverlies		0	0	0
	Totaal invloed deelnemingen en aandelen		0	0	0
	Geraamd EMU-saldo	**-11.002**	**-9.295**	**-7.979**	**-7.089**
	Maximaal EMU-tekort o.b.v. macroreferentiewaarde	**-13.800**	**-14.000**	**-14.200**	**-14.200**
	Verschil + = ruimte: - = tekort)	**2.798**	**4.705**	**6.221**	**7.111**

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat er voor de jaren 2020-2023 geen overschrijding van het maximaal toegestane tekort plaatsvindt.

3.10 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering kenmerkt zich door kosteneffectiviteit en een sturingsprincipe waaraan continue verbetering inherent is. In de nieuwe strategienota 2019-2023 zijn de doelstellingen vertaald in prestatie-indicatoren.

De wijze van besturing is vormgegeven in het managementproces waarin de PDCA cyclus (plan-do-check-act) de basis vormt. In alle processen wordt continu gezocht naar mogelijkheden om ze beter en efficiënter uit te voeren, wat inhoudt dat zowel bij plannen, uitvoering als bijsturing keuzes gemaakt worden op basis van het te verwachten en gerealiseerd effect. Hiervoor is digitaal een monitor beschikbaar die een integraal beeld geeft van de prestatiedoelstellingen uit de strategienota, investeringen, exploitatie en bijbehorende risico's. Hierover wordt de algemene vergadering 3 maal per jaar geïnformeerd. Deze informatie vormt de basis voor de (bij)sturing binnen de organisatie. Bij de jaarrekening vindt de eindverantwoording plaats op eveneens de prestaties, investeringen, exploitatie en risico's.

Het waterschap staat voor een meerjarige organisatieontwikkeling. Om goed in te kunnen spelen op de veranderende eisen die aan ons gesteld worden, willen we meer dan nu het geval is gaan denken vanuit de klantbehoefte, intern en extern intensiever gaan samenwerken, stabiel

en navolgbaar zijn in begroting en prestaties en efficiënter gaan werken door continu te leren en te verbeteren. Om dat te bereiken, heeft ons waterschap de ambitie om in de toekomst meer omgevingsgericht, procesgericht en risico gestuurd te werken. Zo willen we in de ontwikkeling van onze organisatie graag een stap maken in de richting van een procesgerichte organisatie. Voor onze organisatie vertalen we dit naar het denken in processen vanuit vijf programma's: iedere kerntaak en de ondersteuning vanuit bestuur en organisatie wordt georganiseerd in een eigen programma. Daarnaast borgen we vanuit tien afdelingen de persoonlijke ontwikkeling en het welbevinden van onze medewerkers, de kennisontwikkeling, het behouden van kennis en een toekomstbestendig personeelsbestand. Na het starten met werken in programma's zal het ontwikkeltraject doorlopen tot en met 2021. Daarbij zal de nadruk liggen op de ontwikkeling van de medewerkers en het samen met onze medewerkers verbeteren van de programma's en de processen.

Met behulp van assetmanagement krijgt het waterschap meer inzicht in kosten, prestaties en risico's van de assets die beheerd worden (waterkeringen, wegen, kunstwerken, etc.). Daarbij wordt gekeken naar de hele levenscyclus van een asset. Deze informatie wordt vervolgens gebruikt bij het maken van keuzes. Het beheer en onderhoud wordt hiervoor verder ontwikkeld en geprofessionaliseerd. Dit betekent onder andere dat voor elke investeringsbeslissing een integrale afweging wordt gemaakt tussen prestaties, risico's en kosten over de hele levensduur (Life Cycle Costs). Er wordt gekeken naar de waarde van een asset voor zowel onze kerntaken als de omgeving. Al het onderhoud gebeurt risico gestuurd, gebaseerd op het principe dat niet elke asset op dezelfde manier en op hetzelfde moment (op dezelfde leeftijd) faalt, en dat niet elk falen dezelfde consequenties heeft. Ook bij assetmanagement is sprake van continu verbeteren. Het beschrijven van de werkprocessen is een van de aspecten van assetmanagement

3.11 Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden waarin het waterschap participeert en waarin het tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. Het gaat hierbij om banden met derde partijen, waarbij realiseren van een publiek belang centraal staat.
Per partij is sprake van een financieel en bestuurlijk belang. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: vertegenwoordiging in het bestuur van een verbonden partij of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.
De onderstaande Verbonden Partijen zijn van toepassing:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V.
2. N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
3. Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)
4. Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland
5. Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland
6. Unie van Waterschappen
7. Stichting Minas en Middelen Meester

Voor de inhoudelijke overzichten per Verbonden Partij wordt verwezen naar bijlage 2.

4 Begroting naar kostendragers

In onderstaande tabel zijn de kosten en opbrengsten per kostendrager opgenomen. De kostenverdeling op opgenomen in hoofdstuk 3.4

(Bedragen x € 1.000) Meerjarenraming *In rood zijn de kosten opgenomen, in zwart zijn de opbrengsten opgenomen*

Programma	Rekening 2018			Begroting 2019			Begroting 2020			2021			2022			2023		
	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
Waterkeringen	10.617	10.617		10.106	10.106		11.091	11.091		11.293	11.293		11.882	11.882		12.098	12.098	
Watersystemen	28.055	27.799	256	28.282	28.282		29.613	29.613		30.875	30.875		32.502	32.502		34.086	34.086	
Wegen	5.670	5.670		6.095	6.095		5.646	5.646		5.958	5.958		6.203	6.203		6.406	6.406	
Afvalwaterketen	24.257		24.257	24.808		24.808	25.531		25.531	26.376		26.376	27.330		27.330	28.012	28.012	
Bestuur en organisatie	23.871	17.456	6.414	24.754	17.803	6.950	26.347	19.013	7.335	27.620	20.019	7.601	28.506	20.704	7.802	30.214	22.025	8.189
Totale netto kosten	92.470	61.542	30.927	94.044	62.286	31.758	98.229	65.363	32.866	102.123	68.145	33.977	106.423	71.291	35.132	110.817	102.627	8.189
Dekking kosten:																		
Overige retributies	183	183		237	237		237	237		237	237		237	237		237	237	
Precario/ov.opbrengsten	2.153	2.153		2.175	2.175		2.175	2.175		2.175	2.175		75	75		75	75	
Opbrengst leges	456	456		226	226		227	227		227	227		227	227		227	227	
Toevoeging aan voorz	72	36	36	65	39	26	68	34	34	71	43	28	74	45	29	76	46	30
Onvoorzien*	0						0	0	0									
Dividend	0			1.000	1.000		1.800	1.800		2.300	2.300		2.500	2.500		3.000	3.000	
Rente eigen fin.mid	10	0	10				0	0										
Inzet reserves	3.577	2.836	740	828	348	480	1.513	1.408	105	830	790	40	554	514	40	158		158
Mutaties in res.begr wijz				1.536	1.446	90												
Tariefeg.res				193	193		300	100	200	135	135		0			0		
Totaal dekking	6.287	5.592	694	6.130	5.586	544	6.184	5.913	271	5.833	5.821	12	3.519	3.508	11	3.621	3.493	128
Totaal	86.183	55.950	30.233	87.914	56.700	31.214	92.045	59.450	32.595	96.290	62.324	33.965	102.904	67.783	35.121	107.196	99.134	8.061
Categoriekosten																		
Kwijtschelding	1.195	617	578	1.455	750	705	1.697	841	856	1.783	885	898	1.852	920	932	1.925	958	967
Oninbaar	565	338	226	285	123	162	200	85	115	200	85	115	220	94	126	240	104	136
Verkiezingen	176	176		178	178		103	103		103	103		103	103		103	103	
Categ.kn. Heff	1.751	1.205	546	2.051	1.362	689	2.256	1.502	754	2.256	1.502	754	2.256	1.502	754	2.256	1.502	754
Totaal cat. kn	3.687	2.336	1.350	3.969	2.413	1.556	4.256	2.531	1.725	4.342	2.575	1.767	4.431	2.619	1.812	4.524	2.667	1.857
Te dekken door heff	89.870	58.286	31.583	91.883	59.113	32.770	96.301	61.981	34.320	100.631	64.899	35.732	107.335	70.402	36.933	111.719	101.801	9.918
Totaal zuiv.heff	32.241					32.773			34.319			35.732			36.933			38.088
Totaal watersyst.hef	58.468				59.111			61.981			64.899			70.402			73.631	
Resultaat	-839			0			0			0			0			0		

* het onvoorzien is per programma opgenomen onder “totaal netto kosten” voor € 320.000,-

5 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen x € 1.000

		Rekening	Begroting		Meerjarenraming		
	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	KOSTEN						
A	Rente en afschrijvingen	23.507	24.663	25.241	26.660	27.980	28.564
B	Personeelslasten	36.454	38.293	40.822	42.448	44.016	45.642
C	Externe kosten Goederen/diensten/bijdr/onvoorzien	59.845	57.880	58.847	60.278	62.242	64.991
C	Toevoeging voorziening	481	65	878	881	884	886
	Totaal kosten	**120.287**	**120.901**	**125.788**	**130.267**	**135.122**	**140.083**
	OPBRENGSTEN						
A	Financiële baten	224	1.090	1.900	2.400	2.600	3.100
B	Personeelsbaten	350	300	300	300	300	300
D	Externe opbrengsten Goederen/diensten/bijdrage derden	24.559	23.454	23.811	24.241	22.553	22.975
E	Waterschapsbelastingen	88.950	90.144	94.403	98.649	105.264	109.555
B	Interne verrekeningen (personeelslasten investeringen)	3.467	3.356	3.561	3.712	3.851	3.995
	Totaal opbrengsten	**117.550**	**118.344**	**123.975**	**129.302**	**134.568**	**139.925**
	Saldo voor reserves	**-2.737 Voordeel**	**2.557 tekort**	**1.813 tekort**	**965 tekort**	**554 tekort**	**158 Tekort**
	RESERVES						
	Algemene reserves	-367	-366	-1.141	-590	-315	
	Tariefegalisatiereserves	-	-468	-300	-135		
	Overige bestemmingsreserves	3.944	-1.723	-372	-240	-239	-158
	Totaal reserves	**3.577**	**-2.557**	**-1.813**	**-965**	**-554**	**-158**
	Resultaat	**840 Voordeel**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

De kostensoorten zijn als volgt bij het betreffende programma (gesaldeerd) opgenomen:
A: Rente en afschrijving
B: Personeelslasten
C: Externe kosten
D: Externe opbrengsten
E: Waterschapsbelastingen

6 Investeringen

Bestedingsniveaus
Hieronder zijn de bestedingsprognoses van de voorgenomen investeringen per programma weergegeven, deze zijn onderverdeeld in lopende- en nieuwe investeringen. Er zal gestuurd worden op een besteding van gemiddeld € 30 miljoen per jaar.

bedragen x € 1.000

Programma	Prognose begroting / meerjarenraming[1]				
	2019	2020	2021	2022	2023
Waterkeringen:	**600**	**813**	**2.661**	**3.915**	**3.738**
Onderhanden		*0*	*0*	*0*	*0*
Nieuw		*813*	2.661	*3.915*	3.738
Watersystemen:	**10.887**	**10.558**	**16.902**	**13.492**	**9.924**
Onderhanden		*2.938*	*3.845*	*3.424*	*0*
Nieuw		*7.620*	*13.057*	*10.068*	9.924
Wegen:	**2.961**	**2.793**	**6.490**	**3.850**	**3.600**
Onderhanden		*478*	*167*	*0*	*0*
Nieuw		*2.315*	*6.323*	*3.850*	*3.600*
Afvalwaterketen:	**10.732**	**12.658**	**10.750**	**9.009**	**8.825**
Onderhanden		*8.624*	*4.700*	*1.184*	*0*
Nieuw		*4.034*	*6.050*	*7.825*	*8.825*
Bedrijfsvoering:	**4.268**	**6.038**	**3.637**	**3.844**	**1.463**
Onderhanden		*3.403*	*340*	*0*	*0*
Nieuw		*2.635*	*3.297*	*3.844*	*1.463*
Totaal begroot per jaar[1]	**29.448**	**32.860**	**40.440**	**34.110**	**27.550**
Totaal begroot volume[1]	**164.408**				
Bestuurlijk volume per jaar[1]	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
Totaal bestuurlijk volume[1]	**150.000**				

[1] voor de 5 jarige periode 2019-2023 worden projecten voorbereid tot een bedrag van € 165 miljoen. De sturing vindt plaats op een totaalbedrag van netto € 150 miljoen. Het verkrijgen van subsidies kan het mogelijk maken de projecten uit te voeren tegen lagere kosten.
In 2024 daalt het bestuurlijke bestedingsvolume met € 0,7 miljoen in verband met een overheveling naar de exploitatie. In bovenstaande bedragen is hiermee nog geen rekening gehouden.

Investeringen 2020-2023
Binnen de kredieten die worden opgevoerd in deze begroting 2020 is een onderdeel onvoorzien opgenomen. Dit betekent dat als via een goede risicobeheersing de inzet van onvoorzien wordt beperkt de daadwerkelijke besteding lager kan uitvallen dan het beschikbaar gestelde krediet. Hiermee kan er sprake zijn van een lager bestedingsniveau dan vooraf via de prognoses is aangegeven.
Daarnaast is er sprake van ramingen die een verschillende mate van grofheid kennen en daarmee ook qua betrouwbaarheid. De mate van grofheid neemt af naarmate het project concreter wordt uitgewerkt. Immers ontstaat er een steeds beter beeld van wat er binnen een project concreet dient te gebeuren, de mogelijke risico's die zich hier bij voor kunnen doen en de benodigde middelen die dit met zich meebrengt. De raming van de kredieten die verder in de toekomst liggen zijn dus grover dan degene die concreet richting uitvoering gaan. Deze laatste zijn gebaseerd op een begrotingsplan en richting uitvoering op een uitgewerkt bestek/contract.

De besteding aan investeringen was in de vorige meerjarenraming bijna € 35 miljoen en is in deze begroting teruggebracht naar gemiddeld € 30 miljoen per jaar. De belangrijkste reden

hiervoor is het terugdringen van de schuldquote (toelichting schuldquote is opgenomen in hoofdstuk 3.8).

In de begroting 2020 zijn de rente- en afschrijvingskosten doorgerekend op basis van een bestedingsniveau van € 30 miljoen waardoor de afschrijvingskosten lager uitvallen. Dit effect is in het eerste jaar beperkt, het volledige voordeel is pas op langere termijn zichtbaar.

De voortgang wordt regelmatig gemonitord zodat indien nodig tijdig bijsturing kan plaatsvinden. De algemene vergadering wordt via de digitale integrale monitor op de hoogte gehouden van de voortgang.

Machtigingsinvesteringen
Machtigingsinvesteringen zijn projecten op het gebied van onderhoud en bedrijfsvoering of met een relatief klein investeringsbedrag of investeringen die als uitvoeringsmaatregel zijn opgenomen in een door de AV vastgesteld beleidsplan. De algemene vergadering verstrekt aan het dagelijks bestuur een machtiging om deze investeringen voor te bereiden en uit te voeren. In de programmabegroting worden alle machtigingsinvesteringen toegelicht zodat duidelijk is uit welke bestuurlijke besluitvorming het project voortkomt (aanleiding), wat er concreet met het project wordt bereikt (omschrijving), wat de uitvoeringsperiode is en welk bruto en netto krediet via de machtiging wordt verstrekt.
In de begroting 2020 is een krediet van netto € 19,622 miljoen als machtigingsinvesteringen opgenomen.

Separate voorstellen
Nieuwe investeringen die meer beleidsmatig van aard zijn, worden apart voorgelegd aan de algemene vergadering via een separaat kredietvoorstel. Ook deze investeringen worden in de programmabegroting beknopt toegelicht zodat duidelijk is wat de aanleiding is, wat er concreet bereikt wordt met het project, wanneer het wordt uitgevoerd en hoeveel krediet aangevraagd gaat worden.
Een kredietvoorstel wordt voorgelegd aan de algemene vergadering als een project uitvoeringsgereed is. Dit betekent dat direct na het instemmen met het krediet ook daadwerkelijk aan de slag gegaan kan worden. Het waterschap besteedt investeringen soms ook innovatief aan. De aannemer is in dat geval ook verantwoordelijk voor het ontwerp waardoor in een eerder stadium al uitvoeringskrediet aangevraagd moet worden. In het kredietvoorstel zal aangegeven worden of er sprake is van een innovatieve aanbesteding waardoor het project nog niet uitvoeringsgereed is. In het kredietvoorstel wordt verder ingegaan op onder andere de belangrijkste risico’s en beheersmaatregelen, de concrete resultaten na oplevering van het project en de uitvoeringsperiode.

Voorbereidingskrediet
Alle investeringen die in de programmabegroting /meerjarenraming zijn opgenomen en waarvoor de algemene vergadering het krediet verstrekt op basis van separate voorstellen, worden voorbereid vanuit het algemene voorbereidingskrediet van € 1,5 miljoen. Hiertoe heeft de algemene vergadering het dagelijks bestuur gemachtigd. De voorbereiding bestaat uit alles wat nodig is om het project gereed te maken voor de uitvoering. Dit is onder andere de grondaankoop, vergunningverlening, onderzoek en bestekvoorbereiding. Alleen voor projecten die uitzonderlijk hoge kosten hebben in de voorbereidingsfase, wordt via een separaat voorstel aan de algemene vergadering krediet gevraagd voor de voorbereiding. Als de voorbereiding is afgerond, wordt vervolgens het uitvoeringskrediet aangevraagd.
De interne ingenieurskosten (eigen personeel) worden niet vanuit het voorbereidingskrediet gefinancierd, maar rechtstreeks op het project geboekt. In de programmabegroting opgenomen geactiveerde personeelslasten voor ingenieursdiensten kunnen worden ingezet voor investeringsprojecten die zijn opgenomen in de programmabegroting / meerjarenraming.

Overzicht machtigingsinvesteringen 2020

x € 1.000

Programma			Geplande technische afronding	Voorgenomen kredieten		
				bruto	subsidie/ bijdrage	netto
Waterkeringen						
	PRJ1440A	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2020	2020-12	320	0	320
	subtotaal			***320***	***0***	***320***
Watersystemen						
	PRJ1153H	Vervang. krooshekreiniger gm Willem	2020-12	350	0	350
	PRJ1153I	Revisie pompinstallatie gm Hellewoud	2020-12	950	0	950
	PRJ1159	Verv.best.techn.inst. opmal.2020	2020-12	500	0	500
	PRJ1391F	BOB Zeeuws Vlaanderen 2020	2020-12	600	300	300
	PRJ1454	Uitv.duikers/stuwen GGOR/WB21 2020	2021-12	1.500	0	1.500
	PRJ1458	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2020	2021-12	1.250	0	1.250
	PRJ1459A	Baggeren Stierskreek	2021-12	5.295	746	4.549
	PRJ1502	Uitvoer.stedelijke waterplannen 2020	2020-12	464	0	464
	PRJ1519	Voorbereiding gemaal Othene	2020-12	250	0	250
	subtotaal			***11.159***	***1.046***	***10.113***
Wegen						
	PRJ1463	Reconstructies wegen 2020	2020-11	2.345	0	2.345
	PRJ1497A	Herinrichting Wijkhuijsweg	2021-06	200	0	200
	subtotaal			***2.545***	***0***	***2.545***
Afvalwaterketen						
	PRJ1223N	Aanpassing rioolgemaal Zaamslagveer	2020-11	350	0	350
	PRJ1223O	Ombouw rioolgemaal Borssele	2021-03	450	0	450
	PRJ1223P	Ombouw rioolgemaal Wilhelminadorp	2021-03	250	0	250
	PRJ1233G	Vervanging blowers rwzi Hulst	2020-07	400	0	400
	PRJ1233H	Aanpassing bedrijfsgebouw rwzi WAP	2020-09	150	0	150
	PRJ1233I	PO SVI - beheersing rwzi Terneuzen	2021-07	350	0	350
	PRJ1233J	Aanpass. ontvangwerk rwzi Walcheren	2021-10	1.000	0	1.000
	PRJ1442	Afrekening fase A OAS Westerschouwen	2020-12	1.059	0	1.059
	subtotaal			***3.659***	***0***	***3.659***
Bestuur en organisatie						
	PRJ1417	Aank./vervangen auto's 2020	2020-12	850	23	827
	PRJ1457	Aank./vervangen tractiemiddelen 2020	2020-12	1.177	114	1.063
	PRJ1495B	Uitbreiding matateriieel gladheidbestr.2020	2020-12	235	0	235
	PRJ1501	Brandmeldinstallatie hoofdk.Middelburg	2020-06	400	0	400
	PRJ1515	Bijdrage aanpassing steunpunt Mauritsfort	2020-12	110	0	110
	subtotaal			***2.772***	***137***	***2.635***
Totaal machtigingsinvesteringen				***20.805***	***1.183***	***19.622***

Separate aanvragen 2020

Overzicht projecten separaat bij de algemene vergadering aan te vragen kredieten

x € 1.000

Programma				Voorgenomen kredieten		
				bruto	subsidie/ bijdrage	netto
Waterkeringen						
PRJ1013H	HWBP Hansweert (24S-1) - Voorbereiding			7.250	6.525	725
PRJ1013L	HWBP Sint Annaland (24T) - Voorbereiding			318	288	30
subtotaal				***7.568***	***6.813***	***755***
Wegen						
PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk(Dreischor)			2.205	551	1.654
PRJ1500	Landbouwroute Kamperland			977	883	94
subtotaal				***3.182***	***1.434***	***1.748***
Afvalwaterketen						
PRJ- nw	Vervanging en renovatie afvalwaterleidingen			9.425	2.400	7.025
subtotaal				**9.425**	**2.400**	**7.025**
Totaal separate aanvragen				***20.175***	***10.647***	***9.528***

7 Besluiten

DE ALGEMENE VERGADERING VAN WATERSCHAP SCHELDESTROMEN

Gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 22 oktober 2019, 2019042417;

Gelet op de bepalingen van de Waterschapswet;

BESLUIT :

I de programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2020-2023 vast te stellen;

II een brutobedrag van € 20.805.000,- (netto € 19.622.000,-) beschikbaar te stellen voor de in hoofdstuk 6 vermelde machtigingsinvesteringen en het dagelijks bestuur te machtigen deze investeringen voor te bereiden en uit te voeren;

III het dagelijks bestuur te machtigen om de in de programmabegroting opgenomen geactiveerde personeelslasten voor onder andere ingenieursdiensten van € 3.561.000,- in te zetten voor investeringsprojecten die opgenomen zijn in de programmabegroting, meerjarenraming 2020-2023;

Aldus besloten in de algemene vergadering van waterschap Scheldestromen in haar vergadering van 21 november 2019.

dr. A.P.M.A. Vonck
secretaris-directeur

mr. drs. A.J.G. Poppelaars
dijkgraaf

Bijlage 2: Verbonden Partijen

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	1954
Participanten	Aandeelhouders: Staat der Nederlanden, 9 provincies en alle waterschappen.
Publiek belang	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen.
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA), naar rato van het aantal aandelen heeft het waterschap hierin stemrecht (6%). Ieder aandeel A heeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.
Financieel belang	Het waterschap is aandeelhouder van 6,0% van het nominale aandelenkapitaal (4.380 aandelen A en 166 aandelen B). Op basis van het gestort aandelenkapitaal is er een financieel belang van 7,67%. De AVA heeft in 2011 besloten vanaf 2012 geen dividend meer uit te keren, totdat voldaan wordt aan de kapitaaleisen van Basel III. Vanaf 2019 wordt, over het boekjaar 2018, weer dividend uitgekeerd.
Vermogen (jaarrekening 2018)	Eigen vermogen Vreemd vermogen 01-01 € 1.628,- mln. € 85.168,- mln. 31-12 € 1.726,- mln. € 81.663,- mln. Gerealiseerd resultaat (na belastingen) 2018 € 100,- mln.
Beleidsvoornemens verbonden partij	Maatschappelijke relevantie (lagere lasten voor de burger en verduurzaming), hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen
Risico's	Volgens de verwachtingen zijn de economische ontwikkelingen in Nederland positief. Internationaal blijven de onzekerheden bestaan die de Nederlandse en Europese economie raken.
Relatie met programma	Belasting- en algemene opbrengsten
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Ing. D.K.E. Steijaert

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	2010
Participanten	De waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland, Vechtstromen, Scheldestromen.
Publiek belang	Duurzame oplossing op het gebied van het verwerken van zuiveringsslib tegen zo laag mogelijke kosten. Missie van SNB luidt: een voorbeeldfunctie bij de verwerking van zuiveringsslib. Zij garandeert continuïteit in slibverbranding met maximaal respect voor mens en milieu tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de Raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Waterschap Scheldestromen heeft met ingang van 2018 een aandeel van 7,97% in SNB. De waarde van de aandelen bedraagt € 354.014,-. Ter financiering is in de vorm van een storting in de agioreserve een totaal bedrag van ruim € 7,9 miljoen (7,97%) ingebracht door waterschap

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
	Scheldestromen. Binnen de bedrijfseconomische resterende levensduur wordt de agioreserve terugbetaald. De agio bedraagt eind 2018 ruim € 4,1 miljoen.
Vermogen (jaarrekening 2018)	Eigen vermogen / Vreemd vermogen (> 1jaar) 01-01 € 58,6 mln. / € 4,8 mln. 31-12 € 52,5 mln. / € 4,3 mln. Resultaat (na belastingen) 2018 € 5,3,- mln. (2017 = -€ 3,4 mln.)
Beleidsvoornemens verbonden partij	In 2016 is het ondernemersplan 2016-2020 vastgesteld met als hoofddoel het verwerken van slib op de meest duurzame wijze tegen de laagste prijzen. Om deze ambitie te verwezenlijken zet SNB in op drie belangrijke, met elkaar samenhangende hoofdstrategieën. Dit betreft het bezet houden van de slibverwerkingsinstallatie, innoveren vanuit een solide basis en de verdere verduurzaming van de slib(eind)verwerking.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen zoals o.a. de bezettingsgraad van de installatie.
Risico's	Onderbezetting van de installaties.
Relatie met programma	Programma: Afvalwaterketen
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Lid Raad van Commissarissen: ing. G. van Kralingen Vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering: ing. D.K.E. Steijaert

Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)	
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	2012 (Stichting 2005)
Participanten	De waterschappen
Publiek belang	HWH is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 21 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. HWH heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van HWH spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.
Bestuurlijk belang	Van elk deelnemend waterschap is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van HWH. Deze leden kiezen uit hun midden de voorzitter en de andere vier leden van het dagelijks bestuur.
Financieel belang	De financiële bijdrage van waterschap Scheldestromen bedraagt in 2020 € 604.710,-.
Vermogen (jaarrekening 2017)	Eigen vermogen / Vreemd vermogen 01-01 € - mln. / € 0,6 mln. 31-12 € - mln. / € 0,5 mln. Gerealiseerd resultaat 2018 vóór bestemming € 5,4 mln.
Beleidsvoornemens verbonden partij	Meer concreet heeft HWH, als gezamenlijke ICT-dienst van de waterschappen tot doel om de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de waterschappen te verbeteren, de ICT-processen efficiënter te maken en kosten te besparen, de innovatieve slagkracht te vergroten, het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid te versterken en bredere facilitaire samenwerking van de waterschappen te stimuleren. Hiertoe zal HWH 2.0 verder uitgewerkt worden, met als doel het verminderen van de bijdragen van de deelnemers.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen gaat, evenals voorgaande jaren, alle HWH-programma's kritisch bekijken en bezien op nut en noodzaak.
Risico's	-
Relatie met programma	Paragraaf: Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1 oktober 2012
Participanten	De gemeenten Borssele, Goes, Kapelle, Tholen, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Hulst en waterschap Scheldestromen
Publiek belang	SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling en verzorgt de heffing en invordering van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.
Bestuurlijk belang	Van elke deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van SaBeWa Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens het waterschap en 2 leden namens de gemeenten. Deze 3 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.
Financieel belang	De kostenverdeelsleutels voor de deelnemers zijn: - uitvoering Wet onroerende zaken: aantal WOZ-objecten - onderdeel Heffen : het aantal aanslagregels - onderdeel Innen : het aantal aanslagregels De financiële bijdrage bedraagt in 2020 € 1.213.400,-.
Vermogen (jaarrekening 2018)	Eigen vermogen / Vreemd vermogen (> 1jaar) 01-01 € 0,5 mln. / € 0,0 mln. 31-12 € - mln. / € 0,0 mln. Gerealiseerd resultaat 2018 -€ 0,1miljoen.
Beleidsvoornemens verbonden partij	Optimaliseren van de organisatie en processen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met programma	Programma: Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	Medio 2013
Participanten	De 13 gemeenten in Zeeland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	De RUD-Zeeland voert in opdracht van de gemeenten, provincie en het waterschap VTH milieutaken en VTH Wabo-taken uit. Ze moet deze taken professioneel, doelmatig en volgens landelijk vastgestelde kwaliteitseisen en dienstverleningsnormen vervullen. Het takenpakket van de RUD-Zeeland ziet er als volgt uit: - ketentoezicht op grond, bouwstoffen en afval; - VTH-taken Wabo voor BRZO- en IPPC-bedrijven; - VTH-taken Wabo waarvoor de provincie vóór 01-10-2010 het bevoegde gezag was; - VTH-taken Milieu voor bedrijven waarvoor de gemeente het bevoegde gezag is; - Overige taken uit het landelijk basispakket.
Bestuurlijk belang	Van elke (15) deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van RUD-Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens de provincie, 1 lid namens het waterschap en 3 leden namens de gemeenten. Deze 5 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.
Financieel belang	Voor 2020 is de bijdrage € 135.000,-.
Vermogen (jaarrekening 2018)	Eigen vermogen / Vreemd vermogen (> 1jaar) 01-01 € 0,8 mln. / € 0,03 mln. 31-12 € 1,5 mln. / € 0,14 mln.

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland	
	Gerealiseerd resultaat 2018 € 0,8 mln.
Beleidsvoornemens verbonden partij	Conform het bedrijfsplan het optimaliseren van de organisatie.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met programma	Programma: Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Dhr. P. Keller

Unie van Waterschappen (UvW)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1927
Participanten	De waterschappen
Publiek belang	De vereniging heeft tot doel de leden individueel en collectief bij te staan bij de vervulling van hun bestuurstaken. De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijks-overheid, IPO, VNG en Europa.
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft zitting in de ledenvergadering (voorzitters van alle waterschappen).
Financieel belang	Voor 2020 is een contributie van € 405.000,- begroot, daarnaast € 82.640,- bijdrage voor de bestrijding bever- en muskusratten en € 5.000,- voor de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB) en € 5.714,- bijdrage voor Het Waterschap.
Vermogen (jaarrekening 2018)	Eigen vermogen / Vreemd vermogen (> 1jaar) 01-01 € 0,8 mln. / € 5,8 mln. 31-12 € 0,9 mln. / € 5,5 mln. Gerealiseerd resultaat 2018 € 0,1 mln.
Beleidsvoornemens verbonden partij	De Unie van Waterschappen ondersteunt ook in 2020 de waterschappen waar mogelijk bij het realiseren van hun ambities, bijvoorbeeld door op politiek-bestuurlijk niveau afspraken te maken, zaken te agenderen, belemmeringen weg te nemen en samenwerkingen te initiëren. In de begroting 2020 zijn de volgende speerpunten benoemd: • De uitrol van het klimaatakkoord; • De nationale omgevingsvisie (NOVI); • Klimaatadaptie; • Stikstofproblematiek; • De Omgevingswet; • Aanvullende afspraken Bestuursakkoord Water; • Vitale vereniging; • Tweede Kamerverkiezingen maart 2021. Dit alles kan alleen maar als ook binnen de vereniging, met en tussen de 21 waterschappen, er een goede onderlinge verbinding is. Door elkaar regelmatig te ontmoeten, onderwerpen zowel in formele als informele setting te bespreken en de verenigingsstructuur te gebruiken om breed gedragen standpunten en besluiten (in) te nemen. Juist dan kan de in de afgelopen jaren gegroeide positie van de waterschappen verder worden versterkt.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met programma	Programma: Bestuur en organisatie
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars

Stichting Minas en Middelen Meester (MMM)	
Vestigingsplaats	Goes
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	2000
Participanten	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt (ZAJK), provincie Zeeland, ZLTO, ZMF en waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu in Zeeland te verminderen door deze middelen in de landbouw efficiënter te gebruiken. Naast de uitvoering van concrete projecten doet MMM dienst als een afstemmingskader voor alle Zeeuwse projecten op het gebied van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen. De winst van de stichting zit vooral in het gezamenlijk optrekken om binnen de landbouw een zo groot mogelijke milieuwinst te behalen. Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor het imago van de landbouw.
Bestuurlijk belang	Het waterschap is in het bestuur van de stichting vertegenwoordigd.
Financieel belang	Het waterschap draagt bij in de verschillende onderzoeksprojecten. Jaarlijks wordt een bijdrage betaald van € 5.000,- Bij de oprichting is een voorschot/startkapitaal verstrekt van € 37.500,-
Vermogen (jaarrekening 2017)	Eigen vermogen Vreemd vermogen 01-01 € 72.843,- € - 31-12 € 77.027,- € - Gerealiseerd resultaat 2017 € 4.185,-.
Beleidsvoornemens verbonden partij	-
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	-
Risico's	-
Relatie met programma	Programma: Watersystemen
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Dhr. M. Weststrate

Bijlage 3: Afkortingen

AOW	:	Algemene Ouderdomswet
AVA	:	Algemene vergadering van Aandeelhouders
av	:	algemene vergadering
bbp	:	bruto binnenlands product
BIO	:	Baseline Informatieveiligheid Overheid
BOB	:	Beheer en Onderhoud Bebouwd Gebied
BREF	:	Best Available Techniques Reference documents
BRZO	:	Besluit Risico's Zware Ongevallen
btw	:	belasting over de toegevoegde waarde
cao	:	collectieve arbeidsovereenkomst
CPI index	:	Consumentenprijs index
CROW	:	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
DWO	:	Digitale werkomgeving
EHK	:	Essentiële Herkenbaarheids Kenmerken
EMU	:	Economische Monetaire Unie
fte	:	fulltime equivalent
GGOR	:	Gewenst Grond- en Oppervlakte waterregime
HWBP	:	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWH	:	Het Waterschaps Huis
iba	:	Een individuele behandeling van afvalwater
ict	:	informatie- en communicatie technologie
ILT	:	Inspectie voor Leefomgeving en Transport
IPO	:	InterProvinciaal Overleg
IPPC	:	Integrated Pollution Prevention en Control
KRW	:	Kader Richtlijn Water
LNCR	:	Landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie
LTAP	:	Lange termijn asset planning
MJOP	:	Meerjarig Onderhoudsplan
MMM	:	Stichting Minas en Middelen Meester
MURA	:	Muskusrattenbestrijding
NAP	:	Normaal Amsterdams Peil
NGE	:	Niet gesprongen explosieven
NOVI	:	Nationale Omgevingsvisie
NWB	:	Nederlandse Waterschaps Bank
OAS	:	Optimalisatie Afvalwater Systemen
OTO	:	Opleiden, Trainen, Oefenen
PAS	:	Programma Aanpak Stikstof
PDCA	:	Plan Do Check Act
POP 3	:	Plattelands Ontwikkelings Programma 2014-2020
POW	:	Projectorganisatie Waterveiligheid
PWO	:	Planvorming Wateropgave
RES	:	Regionale Energie Strategie
RUD	:	Regionale Uitvoerings Dienst
rwzi	:	rioolwaterzuiveringsinstallatie
SaBeWa Zeeland	:	Samenwerking Belastingheffing en Waardebepaling
SAZ+	:	Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland
SIKB	:	Stichting infrastructuur kwaliteitsborging bodembeheer
SNB	:	N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
SVI	:	Slibverwerkingsinstallatie
SWO	:	Stedelijke Wateropgave

UvW	:	Unie van Waterschappen
ve	:	vervuilingseenheid
VNG	:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH	:	Vergunningverlening, toezicht en handhaving
WABO	:	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WB21	:	Waterbeheer 21^{e} eeuw
Wet FIDO	:	Wet financiering decentrale overheid
WINCC/OA	:	Software WINCC Open Architectuur
WOZ	:	Wet Waardering Onroerende Zaken
ZAJK	:	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt
ZLTO	:	Zuidelijke Land- en Tuinbouw organisatie
ZMF	:	Zeeuwse Milieu Federatie